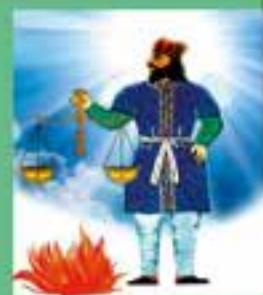

СОЛИ НАВИ МЕЛОДӢ ҲУМОЮН БОД!

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ӮАРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ ҲУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ **** № 19-22 (73-76) 29-УМИ ДЕКАБРИ СОЛИ 2017, ҶУМҲА

ТАБРИКОТ

Садорат, ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни факултети ҳуқуқшиносии ДМТ кулли мардуми заҳматқарину меҳнатписанди кишварро ба муносабати фарорасии Соли нави мелодии 2018 самимона табрику шодбош гуфта, барояшон тансиҳативу рӯзгори обод, саодатмандию сарбаландӣ, зиндагонии пурнишот ва комёбидҳои нав ба навро дар ҷодан корҳои созандагию бунёдкорӣ ба хотири таъмини зиндагонии шоистаи ҳар як сокини кишвар ва пешрафти Ватани маҳбубамон – Тоҷикистони азиз таманно доранд.

Умедворем, ки бо меҳнати ҳалол ва заҳмату талошҳои шабонарӯзи мардуми тамаддунофару фарҳангсолор, ватандӯсту заҳматкаши тоҷик таҳти сарварии роҳбари оқилу тавоно, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомали Раҳмон дар соли нави 2018 нуфузу эътибори давлати Тоҷикистон дар саҳнаи сиёсati хориҷӣ боло афзуда, сатҳи ҳаёти иқтисодиву иҷтимоӣ ва дараҷаи некуаҳволии мардуми кишвари азизамон ба маротиб боло мераవад.

Мо намояндагони муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ аз он шукргузору сарфарозем, ки дастигирӣ соҳаи маориф, баланд бардоштани сифати таълиму тарбия ва омода кардани муҳтассисони болаёқат дар маркази таваҷҷӯҳи ҳамешагии роҳбарияти Давлату Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. Бо мақсади иҷрои Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба таҷлили сазовори ҷашни 30-солагии Истиқолияти давлати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Паёми имсола ба Мачлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 декабри соли 2017 Сарвари давлат, муҳтарам Эмомали Раҳмон дастур доданд, ки тамоми зиёёни мамлакат, олимону донишмандон, ҷавонону занон, роҳбарони муассисаҳои илмиву фарҳангӣ, барои тарғиби васеи моҳияти истиқолияти озодӣ, соҳибватаниву соҳибдавлатӣ ва арзишҳои неки миллӣ саҳмирифта, дар тафakkur ва андешаи ҳар як сокини кишвар, баҳусус, наврасону ҷавонони мамлакат мазмун ва моҳияти соҳибистиколиву озодиро ҳарчи бештар чой намоянд. Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ бо дарки масъулияти омодагии амиқи хешро ҷиҳати иҷрои бемайлони дастурӯ ҳидоятҳои Пешвои муazzami тоҷикон, муҳтарам Эмомали Раҳмон дар ин ҷодаи пуршараф изҳор медорад.

СОЛИ НАВИ МЕЛОДӢ МУБОРАҚ,
ҲАМВАТАНОНИ ГИРОМӢ!

Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо вуҷуди тағиیرёбии вазъи сиёсиву иқтисодӣ ва амниятии ҷаҳон, дар роҳи пешрафти бемайлони иқтисодӣ, расидан ба ҳадафҳои стратегӣ ва ба ин васила таъмин намудани зиндагии шоистаи аҳолӣ бо қадамҳои устувор пеш мераవад.

Кишвари мо роҳи эъмори ҷомеаи ҳуқуқбунёдро интихоб намудааст, ки яке аз ғояҳои асосии он таъмини волоияти қонун ва хифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мебошад. Принципи мазкур тақозо менамояд, ки муносабатҳои ҷамъиятӣ дар ҳамаи соҳаҳо тавассути қонунҳое танзим шаванд, ки ҷавобғӯйи меъэрҳои аҳлоқ ва адолату инсондӯстӣ бошанд.

Мусаллам аст, ки фароҳам овардани фазои ҳуқуқӣ дар ҷомеа вазифаи аввалинда дарҷаи давлати ҳуқуқбунёд мебошад. Барои амалӣ намудани ин ҳадаф, пеш аз ҳама, хифзи амният ва тартиботи ҳуқуқӣ зарур аст. Зоро амният ва субот заминаи асосии рушди давлат ба ҳисоб мераవад.

Сайёҳӣ яке аз соҳаҳои муҳимми бо шуғл фаро гирифтани аҳолии қобили мекнат, баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардум, рушди дигар соҳаҳои хизматрасониву истехсолӣ, инчунин, муаррификунданаи таъриху фарҳанг, табиат ва анъанаҳои милли ба ҳисоб мераవад.

Барои рушди ин соҳа дар кишвар ҳамаи заминаҳои зарурӣи меъерии ҳуқуқӣ фароҳам оварда шуда, илова бар ин, як силсила ҷораҳои ҳавасмандкунӣ низ татбиқ гардидаанд.

Тайи солҳои охир дар Тоҷикистон низоми содакардашудаи раводид барои шаҳрвандони 80 кишвари ҷаҳон ҷорӣ гардида, шабакаи ягонаи электронӣ ба кор андохта шудааст. Тибқи арзёбии созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ ҳоло Тоҷикистон аз лиҳози низоми соддai гирифтани раводиди навъи сайёҳӣ дар рӯйхати панҷ кишвари пешсафи ҷаҳон мавқei ҷорумро ишғол менамояд.

Шароити мусоиди табиӣ ва иқлими Тоҷикистон барои ба роҳ мондани хизматрасонии мусосири сайёҳӣ ва инкишофи намудҳои гуногуни он имконияти беҳтарин муҳайё кардааст.

Бо мақсади тараккӣ додани соҳаи сайёҳӣ, муаррифии шоистаи имкониятҳои сайёҳии мамлакат ва фарҳангии милли дар арсаи байналмилалӣ, инчунин, ҷалби сармоя ба инфрасоҳтори сайёҳӣ пешниҳод менамоям, ки соли 2018 дар кишвар Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ эълон карда шавад.

ЭМОМАЛИ РАҲМОН

НАҚШИ САНАДҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ДАР ТАҲКИМИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

ҳуқуқшиносӣ, профессор Сафарзода Б.А., сардори раёсати илм ва инновацияи ДМТ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Курбонализода Н.Ш. ва и.в. мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Сайдов И.И. бо сухани ифтитоҳӣ баромад намуданд.

Сипас, аз рӯи рӯзномаи барномаи конференсия маърӯзаҳои устодон, аспирантон, унвончӯён, намояндагони мақомоти давлатӣ ва дигари ҳифзи ҳуқуқ шунида шуд. Аз ҷумла устодони факултети ҳуқуқшиносии ДМТ, Дошигҳои славянӣ Русияву Тоҷикистон, намояндагон аз Агентии назорати маводи нашаҳовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Суди Олии иқтисадии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ ва дигар сохторҳои давлатӣ бо маърӯзаҳо баромад намуданд.

Баромадкунандагон мазмуну моҳияти маърӯзаҳои хешро шарҳ дода, таҳқиқу омӯзиши минбаъдаи онро асоснок намуданд. Оид ба маърӯзаҳои қироатшуда саволу ҷавоб ва музокираҳо сурат гирифтанд. Аз ҷумла, дар робита ба масъалаҳои баррасишууда иштирокчиён баромад намуда, таклифу андешаҳои судманд пешниҳод намуданд. Мавриди зикри хос аст, ки аксарияти иштирокчиёни конференсия фурсати муносабро истифода намуда, андешаю назари хешро оид ба паҳлуҳои мухталифи масъалаҳои баррасишууда баён намуданд. Дар мачмӯъ таъкид карда шуд, ки тоҷикон аз даврони қадим ба ҳуқуқ озодиҳои инсон арҷ мегузаштанд, ки далели он соли 539 то мелод қабул гардидани Эъломияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир мебошад. Дар даврони Истиқолият низ ин анъанаи ниёғон идома дода шуда, дар сатҳи Кон-

ституссия инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ўарзиши олий эълон карда шуд. Таъсиси кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар соҳтори факултети ҳуқуқшиносии ДМТ қадами мӯхиме дар самти омӯзиши ҳуқуқи инсон ва дар ҳар як фард ташаккул додани фарҳанги ҳуқуқи инсон мебошад. Аз ин рӯ, иштирокчиёни конференсия боло бардоштани фарҳанги ҳуқуқи аҳолӣ ва дар онҳо ташаккул додани фарҳанги ҳуқуқи инсонро вазифаи аввалиндараваи олимони ҳуқуқшинос арзёбӣ намуданд.

Қайд намудан зарур аст, ки Эъломияи умумии ҳуқуқи башар таърихи 10-уми декабри соли 1948 қабул гардида, маҳз ҳамин рӯз, яъне рӯзи қабули ин санад ҳамчун ҷаҳони ҳуқуқи инсон таҷдил мегардад. Баъд аз таъсисёбии кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ омӯзиши фанни таълими ҳуқуқи инсон ва санадҳои байналмилалӣ дар ин соҳа ба таври васеъ ба роҳ монда шуд. Аз ин рӯ, ҳар сол дар оғози моҳи декабр бо ташаббуси кафедраи мазкур конференсияву симпозиумҳои сатҳи ҷумҳурияи ва байналмилалӣ ташкил шуда, ҳуқуқшиносон ва намояндагони касбу кори гуногун сари мизи гирд ҷамъ меоянд ва муҳимтарин масъалаҳои ҳуқуқи инсонро мавриди баррасӣ қарор медиҳанд.

ХУШҲАБАР

ШАРҲОИ ҚАБУЛИ МАВОД:
Дастнависи қабул карда намешавад.
Мавод бояд бо ҳуруфи Times New Roman Тj 14 ҳуруфчииш шуда бошад.
Рӯзнома на ба ҳама андешаи мувалифон мувофиқ аст
ва ақоиди мухтагифро ба хотири риояи чандандешӣ
ба табъе мерасонад.

Рӯзнома дар Вазорати фарҳанги ҶТ таҳти №0336/р, аз 18-уми марта соли 2016 ба қайд пирифта шудааст.
Нишонни идора: ш.Душанбе
Бони Ҳисорак, Шаҳрӯи Донишфен, факултети ҳуқуқшиносии ДМТ.
Телефон: 995-38-67-67,
900-55-51-67. Телъод: 1000
Наҷабатдори шумора:
Исмонӣ: Шарифзода

Хурсандибахш аст, ки сафи устодони ӯнвондор дар факултет рӯз то рӯз меафзояд. Аз ҷумла санаи 22-уми декабри соли 2017 ассистенти кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат Мавлоназаров Одилбек Абдулназарович дар Шӯрои диссертационии миллии

назди факултети ҳуқуқшиносии ДМТ рисолаи номзадиашро дар мавзӯи «Ҳуқуқи истеъмолкунандагон ба рекламаи муносаб ва ҳимояи он тибқи ҷонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон» дифоъ намуд. Идораи рӯзномаи «Минбари ҳуқуқшинос», садорати факултети ҳуқуқшиносӣ,

устодону кормандон ва донишҷӯёни ин даргоҳ Мавлоназаров Одилбекро бо ин дастовардаш самимона табрик намуда, ба ў фатҳи қуллаҳои баланди илмиро таманно менамоянд.

Масъул: Ҷ. САЪДИЗОДА

Рӯзи 24 ноябари соли 2017 дар заминаи кафедраи хуқуқи судӣ ва назорати прокурории факултети хуқуқшиносии ДМТ ба ифтихори таҷлили Рӯзи Парчами давлатии ҶТ мизи мудаввари чумхурияйӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои рӯзмараи фаъолияти адвокатӣ дар ҶТ» баргузор гардид.

Дар кори мизи мудаввар устодону кормандони факултет, олимони соҳа, вакилони мардумӣ, судяҳо, кормандони дигар соҳторҳои давлатӣ ва ҳифзи ҳуқуқ, адвокатҳо, аспирантону унвончӯён, намояндагони доираҳои академӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, намояндагони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии кишвар ва васоити аҳбори омма ширкат доштанд.

Наҳуст декани факултети хуқуқшиносӣ, номзади илмҳои хуқуқшиносӣ, дотсент Раҳмон Д.С. мизи мудавварро бо сухани ифтиҳоҳи ҳусни оғоз бахшида аз номи садорати факултет ҳузури мубораки ҳамаи иштирокдоронро ба кори мизи мудаввари илмӣ ҳайру мақдам гуфта, ба фаъолияти ҳаммоши илмӣ комёбиву бурдбориро орзу намуд. Мавсуф дар идомаи суханронии хеш кули ҳозиринро ба ифтихори таҷлили ҷашни яке аз муқаддасоти муҳимми миллиӣ, рамзи давлатӣ - Рӯзи Парчами давлатии ҶТ самимона табрику шодбош гуфта, афзуданд, ки имрӯзҳо дар тамоми гӯшаю канори Ватани маҳбубамон чорабинҳои идона ба хотири гиромидошти Парчами давлатӣ бо шу-

куҳ ҷалоли хосса баргузор шуда истодаанд. Номбурда қабули Парчами давлатиро дар солҳои аввали Истиқолияти давлатӣ ҳанӯз дар Ичлоисия таърихии 16-уми Шӯрои Олии ҶТ аз бузургтарин дастоварди миллати

тоҷик унвон карда, нақши бағоят муҳим ва ҳалқунандай онро ҳамчун рамзи муттаҳидӣ, ваҳдати сартосарӣ ва ба ҳам овардани миллат махсусан таъкид намуданд. Бо ёдоварӣ аз суханрониҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалий Раҳмон дар робита ба гиромидошти Парчами давлатӣ қайд намуданд, ки: «Парчами давлатӣ барои мо тоҷикон – нишонаи бақои давлат, ваҳдату ягонагӣ, ҳувияти миллӣ ва беҳтарин василаи тарбияи наврасону ҷавонон дар рӯҳияи ифтиҳор аз давлатдории миллиӣ ва ҳифзи арзишҳои таърихиву фарҳангии ҳалқамон мебошад». Дар робита ба мавзӯи мизи гирд афзуданд, ки фаъолияти адвокатӣ дар солҳои Истиқолияти давлатӣ ба сатҳи сифатан нави

танзими хуқуқӣ баромада, з маротиба қабул шудани қонунҳои алоҳида дар бораи адвокатура ва ёрии хуқуқиро далели равшани он доист. Изҳори умединд карда шуд, ки дар ҷаласаи имрӯза муҳимтарин масъалаҳои фаъолияти адвокатӣ ва ёрии хуқуқӣ мавриди муҳокима ва баррасӣ қарор ҳоҳанд гирифт.

Сипас бо суханони ифтиҳоҳи намояндаи Раёсати ҶТ, сардори раёсати илм, номзади илмҳои хуқуқшиносӣ, дотсент Курбонализода Н.Ш. ва вакили Маҷлиси намояндагони

барои рушду пешрафти адвокатура, баланд бардоштани сифати ёрии хуқуқӣ ва густариши фаъолияти адвокатӣ дар солҳои истиқолияти давлатӣ як силсила санадҳои меъёрии хуқуқӣ қабул шудаанд, ки барои дастрасии аҳолӣ ба ёрии хуқуқӣ кӯмак менамоянд.

Сипас аз рӯйи барномаи мизи мудаввар маърӯзаҳои илмии иштирокчиён дар робита ба мавзӯи он шуннада шуданд. Маърӯзачиёն зимни баромад дар ҳусуси аҳамияти ва нақши Парчами давлатӣ ҳамчун рамзи давлат ва ҳамзамон маълаҳои мусоири фаъолияти адвокатӣ дар ҶТ ибрози назар намуданд. Маърӯзачиёն зимни баромад қайд намуданд, ки дар шароити бунёди давлати демокративу ҳуқуқбунёд дар Тоҷикистон таъмини речай қонуният ва ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд аҳамияти аввалиндарача пайдо мекунад. Баъди қасби Истиқолияти давлатӣ таъмини заминаҳои муносаби рушду тақмili қонунгузорӣ дар бораи адвокатура ва ёрии хуқуқӣ ба миён омаданд. Аз ҷумла дар заминаи амалисозии испоҳоти

испоҳоти судӣ-ҳуқуқӣ дар Тоҷикистон тамоми қонунгузории мурофиавӣ аз нав таҳия ва қабул карда шуда, ҳамзамон қонуни нав оид ба адвокатура ва фаъолияти адвокатӣ қабул гардиданд. Ҳамаи ин амалҳо аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки рушди қонунгузории фаъолияти адвокатӣ дар шароити кунунӣ сатҳи навро касб намудаанд. Вале натиҷаи омӯзишу таҳлили дастовардҳои нави илмӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиқунӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки то кунун дар ҳаёти ҳуқуқии кишвар мушкиливи муаммоҳои алоҳида дар самти дастарсии аҳолӣ ба ёрии хуқуқӣ ва роҳандозии фаъолияти босамари адвокатӣ ҷой доранд, ки саҳми олимони хуқуқшиносӣ дар ҳалли онҳо бояд ҳалқунанда бошад. Дар музокира табодули афкори судманд миёни маърӯзачиёն ва аҳли нишаст доир гашт.

Дар фарҷоми кори мизи мудаввар қатънома қабул шуда, таклифу тавсияҳо ва пешниҳодҳои судманд ҷиҳати тақмili қонунгузории амалқунанда оид ба адвокатура ва фаъолияти адвокатӣ дар миён гузошта шуданд.

Маҷлиси Олии ҶТ, доктори илмҳои хуқуқшиносӣ Сафарзода Б.А. баромад наਮуда, таъкид доштанд, ки давоми солҳои истиқолияти давлатӣ ҶТ ва ҳусусан факултети хуқуқшиносӣ ба як маркази асосии баргузории ҳаммоиш ва ҷорабаниҳои илмии сатҳи баланд таъбдил ёфтааст. Онҳо аҳли нишастро ба ифтихори таҷлили рӯзи Парчами давлатӣ ҶТ самимона шодбош гуфта, аҳамияти таърихии ин рамзи муҳимми давлатиро дар сарҷамҳии миллиати тоҷик, аз пароқандагӣ раҳо бахшидани миллат ва аз вартаи ҳалокат наҷот додани давлатро махсус таъкид намуда, ба ҳозирин тансиҳатӣ, рӯзгори босаодат ва ҳушҳоливу ҳушрӯзӣро таманно намуданд. Дар идомаи суханрониҳои хеш таъкид доштанд, ки дар ҶТ

конституционӣ, ҳуқуқӣ ва судӣ дар Тоҷикистон заминаҳои устуори ҳуқуқӣ ва ташкилии инкишофи фаъолияти адвокатӣ бунёд гузошта шуданд. Дар заминаи амалишавии барномаҳои

Изҳори умединд карда шуд, ки натиҷаҳои кори мизи гирд ба тақмili низоми ҳуқуқии кишвар аз ҳар ҷиҳати муғид ва самарарабаҳш ҳоҳад буд.

Масъул:
Иzzатулло МАҲМУДОВ

СЕМИНАРИ ИЛМӢ-НАЗАРИЯВИИ УСТОДОНИ КАФЕДРАИ ҲУҚУҚИ БАЙНАЛМИЛАӢ

Санаи 14-уми деҳабри соли 2017 дар заминаи кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ семинарии илмӣ-назариявии устодини кафедраи мазкур бо забонҳои тоҷикӣ,

русӣ ва англисӣ баргузор гардид. Дар семинари мазкур, устодон, аспирантон ва доинишҷӯен ширкат намуданд.

Устодони кафедраи

ҳуқуқи байналмилалӣ бо маърӯзаҳо оид ба мавзӯъҳои «Масоили ҳуқуқии минтақаҳои озоди иқтисодӣ дар ҶТ» (Сайдов Ҳ.Ҳ.); «Табииати ҳуқуқии одатҳо дар ҳуқуқи байналмилалии ҳусусӣ» (Қодиров Н.А.); «Таносуби конвенсияҳои Варшава ва Монреал дар танзими ҳамлу нақли байналмилалии ҳавоии борҳо» (Салихов З.И.); «Принципҳои ҳуқуқи байналмилалии ҳифзи муҳити зист» (Раҳмонзода Ш.Қ); «Таносуби ҳуқуқи байналмилалии ҳусусӣ ва ҳуқуқи байналмилалии ҳусусӣ оммавӣ» (Абдуллоҳзода Ё.); «Масоили таъсирӣ

конструксияҳои оммавӣ-ҳуқуқӣ дар танзими муносабатҳои гражданиӣ-ҳуқуқӣ дар ҶТ» (Сайфиддинова М.А.) баромад намуданд.

Баъди ҳар як маърӯза муҳокимаҳои тӯлонӣ сурат гирифтанд, ки дар муҳокима устодон Ғајоров Ш.Қ., Раҷабов М.Н., Маҳмудов И.Т., Сафарзода А.И., Қодиркулов Ҳ.Р. Идиев Ф.Ф. ва дигарон иштирок намуда, пеш-

ниҳодҳои судманд намуданд. Дар маҷмӯъ таъкид карданд, ки баргузории ҷумлаи семинарии илмӣ-назариявии саҳми мусbat дода, пайваста ташкил намудани ҷумлаи ҷорабаниҳои барои рушд ва тақмili илми ватанӣ саҳми назаррасе ҳоҳад гузошт.

Масъул:
Шералий РАҲМОНЗОДА

ЧАНД ДАЛЕЛ ОИД БА ЗАРУРАТИ ТАБДИЛИ НОМИ КОДЕКСИ ГРАЖДАНИЙ БА КОДЕКСИ МАДАНИЙ

Ҳиматов Ҳ.Н.
дотсенти кафедраи
хуқуқи гражданий

**Хуқуки гражданий
бе тардид аз он
соҳаҳои хуқуқе
ҳаст, ки дар тан-
зими муноси-
батҳои хусусӣ,
баҳусус муноси-
батҳои молумул-
кӣ дар тамоми
давру замон нақ-
ши ҳалкунанда
бозидааст, агар-
чи инкишофу
таҳаввулоти печ
дар печ ва зидду
нақизро вобаста
ба тағииротҳои
ҷомеа пушти сар
намудааст. Дар
Тоҷикистони
шӯравӣ ва сипас
дар Тоҷикистони
муносирӯ соҳибис-
тиқлол раванди
инкишофи хуқуқи
гражданӣ низ як-
сон набудааст.**

Баъди соҳибистиклол гаштани Тоҷикистон ҳуқуқи гражданӣ ва қонунгузории он марҳилаи нави рушдро оғоз намуд. Соли 1999 қисмҳои 1 ва 2, баъдан соли 2005 қисми 3-и Кодекси гражданӣ

қабул гардидаанд, ки дар ташаккули соҳаи ҳуқуқи гражданӣ ва умуман низоми ҳуқуқ ва соҳаҳои қонунгузории ҶТ нақши сазовор бозиданд. Албатта, табиист, ки бо инкишофу таҳаввулоти ҷомеа чунин санади муҳими муносибатҳои ҷомеа пешгӯиин инкишофи қонунгузории ҶТ бо Фармони Президенти ҶТ аз 19 февраля соли 2011, №1021 ва Барномаи давлатии татбиқи Консепсияи пешгӯиин инкишофи қонунгузории ҶТ дар соҳаи қонунгузории гражданӣ ва соҳибкорӣ барои солҳои 2012-2015, ки бо қарори Ҳукумати ҶТ аз 1 марта соли 2012, №96 тасдиқ шудааст, қабул гардидаанд, ки дар онҳо такмил ва рушди қонунгузории гражданӣ масъалагузорӣ карда шуд. Инчунин дар Паёми Президенти ҶТ ба Маҷлиси Олии ҶТ аз 26 апрели соли 2013 масъалаи дар таҳрири нав қабул карданӣ Кодекси гражданӣ ба миён гузашта шуд.

Лоиҳаи Кодекси гражданӣ бо таҳрири нав омода гардид, vale ҷо мутаасифона баъди гузашти ҷанд вақт ин лоиҳа ҳанӯз

шакли қонунро қасб накардааст. Сабаби ин на дар камбуди мазмuniю соҳтории лоиҳаи таҳрири ҷадиди Кодекси гражданӣ, балки сари як мавқеъ наомадан оид ба номи ин санади кодификатсионӣ аст. Пешниҳод гашта буд, ки номи он ба Кодекси маданий табдил гардад, vale бархе аз ҳуқуқшиносону масъулин бо сабабҳои ғуногун аз чунин номгузорӣ дастгирӣ накарданд.

Дар ин ҷо мөхөҳем назари ҳудро оид ба табдили номи Кодекси гражданӣ ба Кодекси маданий иброз дорем ва чунин номгузориро ҳам аз лиҳози мазмунӣ ва ҳам аз лиҳози талаботи забони давлатӣ дуруст мешуморем ва дар зер ҷанд дар барои дурустии мавқеи ҳуд ироа менамоем.

Истилоҳи «ҳуқуқи маданий» (бо истилоҳи имрӯза – «ҳуқуқи гражданӣ») бунёди ҳудро аз истилоҳи «ius civile» («ҳуқуқи сивилий») мегирад. Таҳти мағҳуми «ius civile» тибқи тартиботи ҳуқуқии он замон дар Рим ҳукмронбуда ҳуқуқи аҳолии таҳҷоии Рим (cives Rēmani) ҳамчун давлат-шаҳр (civitas) фаҳмида мешуд. Азбаски аҳолии таҳҷоии Рим, яъне шаҳрвандони рими-

ро қвириҷҳо меномиданд, ин ҳуқуқро бо номи ius civile Quiritium низ ном мебурданд. Ҳамин тарик, ба сифати субъекти муносибатҳое, ки ин ҳуқуқ дарбар мегирифт ва танзим менамуд, танҳо аъзои civitas – римиҳо-қвириҷҳо баромад менамуданд.

Ин ҷо бояд қайд намуд, ки аслан ҳуқуқи маданий мусир бо ҳуқуқи сивилии римӣ – ius civile аз нигоҳи мазмун якмаъно буда наметавонад. Аз мавқеи ҳолати шаҳрвандӣ – status civitatis ҳамаи аҳолии Римро ба шаҳрвандони римӣ ва дигар ҳалқҳои озод (лотинҳо, перегринҳо) тақсим менамуданд, ки амали ius civile ба номбурдагони охир паҳн намегардид. Ҳуқуқи ҳалқҳо – ius gentium низоми ҳуқуқе буд, ки баръакси ҳуқуқи сивилии римӣ – ius civile, муносибатҳои молумулкӣ ҳамаи аҳолии озоди римӣ, аз ҷумла перегринҳоро танзим менамуд. Ҳуқуқшиносони римӣ барои ифодаи ин низоми ҳуқуқ инчунин ифодаи «ius naturale» (ҳуқуқи табииӣ)-ро низ истифода менамуданд, зоро чунин мешумориданд, ки ин ҳуқуқ дарбаргири қавоиде мебошад, ки аз табииати ҳуди инсон бармеоянд. Ғайр аз

ius gentium дигар низоми ҳуқуқе, ки бо ius civile муқобил гузашта мешуд, ин ҳуқуқи преторӣ – ius preatērium буд, ки аз ҷониби преторҳо ва баъзе магистратҳои римӣ эҷод мегардид. Ius preatērium-ро ҳуқуқшиносони римӣ «овози зинда»-и ҳуқуқи сивилий меномиданд, зоро меъёрҳои ҳуқуқи преторӣ ба талаботи нави ҳаёт зуд ҷавоб гардонида, ин талаботро қонеъ мегардониданд ва бо ҳамин ин ҳуқуқ дар татбиқи ҳуқуқи сивилий кӯмак намуда, холигии онро пурра менамуд ва ба он тағиироту ислоҳ медаровард.

Ҳамин тарик, фақат дар маҷмӯъ ин се низоми ҳуқуқ (ius civile, ius gentium, ius preatērium) ифодакунандай ҳуқуқи маданий мусир буда метавонанд.

Мақсади ин сайри кӯтоҳи таъриҳӣ барои дарки мазмуни мағҳуми ҳуқуқи маданий мусир равона гардида, инчунин аз он иборат аст, ки рӯшан гардад то бо қадом асосҳо истилоҳи «Кодекси маданий» бояд ҷойгузини истилоҳи «Кодекси гражданӣ» бошад.

Аз маъниидодкунии истилоҳоту мағҳумҳои дар боло зикршуда бармеояд, ки ин ҷо сухан аслан сари калимаи «civis»

меравад. Чунонки қайд намудем, субъекти муносибатхое, ки ҳуқуқи сивилии римӣ - *ius civile* дар Рими қадим танзим менамуд, шаҳрванди римӣ – *civis*, истиқоматкунандай давлат-шаҳр (*civitas*), узви *civitas* – чомеа (община)-и шаҳрии римӣ баромад менамуд. Истилоҳи лотинии «*civis*» дар ин ҷо ҳаммаъни чунин калимот баромад менамояд: шаҳрванд, шаҳрнишин, сокин, узви чомеа (община)-и шаҳрии римӣ, узви чомеаи шаҳрвандии римӣ. Чуноне ки мебинем, калимаи *civis* ба он маънне ки дар таркиби *ius civile* омадааст, на танҳо метавонад шаҳрвандро ифода кунад, агарчи ҳамаи калимоти номбурдаро метавонем бо як ном - «шаҳрванд» ном бибаляем. Вале бо мавҷудияти калимаи «гражданӣ» («шаҳрвандӣ») дар таркиби номи кодекс бояд дар хотир дошт, ки аз нуқтаи назари муосир дар ҳуқуқи сивилий бархилоғи номи Кодекс мо на бо шаҳрванд (субъекти ҳуқуқи оммавӣ) сару кордорем, балки бо танзими муносибатҳои даҳлдор аз ҷониби ин кодекс пешворӣ мо шахсе меистад ҳусусӣ, ғайрисиёй ва дорои манфиатҳои ҳусусӣ аст. Пас, аз ин бармеояд, ки бо доштани номи «гражданӣ» дар таркиби кодекс мо наметавонем пурра ҳамияту маънни ин санади меъёрии ҳуқуқро рӯшан созем.

Муқобилони Кодекси маданий номгузорӣ шудани Кодекси гражданӣ асосан бар онанд, ки истилоҳи «маданий» наметавонад ҷойгири калимаи «гражданӣ» бошад, зеро, чуноне ки онҳо мепиндоранд, он маънни дигарро ифода мекунад. Ба боварии онҳо бо табдили

номи Кодекси гражданӣ ба Кодекси маданий, бо он ки истилоҳоти «маданий», «маданият» ҳамчун муродифи чунин калимот - «фарҳангӣ», «фарҳанг» баромад менамоянд, та-саввутро ниодуруст оид ба предмети танзими ин қонун ба вучуд меояд.

Биёед бубинем, ки ин истилоҳот ҷо гуна маъниҳоро ифода мекунанд. Калимаи «маданий» дар Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ (Душанбе, Ҷӯёнҷиҳои забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ, 2008. саҳ. 739) ҳамчун вожае бо решои арабии «мадина» ҷун шаҳрӣ, сокини шаҳр тафсир шудааст. Истилоҳи «маданият» низ ҷун вожаи арабӣ аз решоҳои «мадина», «маданий» таркиб ёфтааст. Аммо тиқи андешаи дигар калимаҳои «маданий», «маданият», «тамаддун» ҳамчун воҷаҳои решои авастоидошта, шинохта мешаванд (Саъдизода Ҷ. Фарҳанги ҳуқуқи инсон: шаҳри истилоҳот. Форум молодых юристов, приуроченный «Году молодежи», проводимый в рамках Национального форума «Верховенство закона в Республике Таджикистан. Душанбе, 2017. саҳ. 60). Калимаи фарҳанг бошад, аз ду решо таркиб ёфтааст: «фар(р)» бо маъноҳои зебой, шукӯҳу ҷалол, нур, равшаний ва «ҳанг» - дониш, маърифату қудрат.

Аз тафсири ин истилоҳот бармеояд, ки калимаи арабии «маданий» бо маъни шаҳрнишин, бошандай шаҳр, ҳаёти шаҳрӣ аз лиҳози мазмун пурра бо истилоҳи лотинии «*civis*», ки дар боло баррасӣ намудем, мувоғиқат мекунад. Дар Шарқ низ шаҳрҳо ҳамеша дар ҳаёти иқтисодии иҷтимоӣ давлатҳои нақши асосӣ

мебозиданд, бинобар ин калимаҳои шаҳрнишин, ҳаёти шаҳрӣ, шаҳрдорӣ бо истилоҳоти «маданий», «маданият», «тамаддун» тавъам истифода бурда мешуданд. Бо истифода аз калимаҳои «маданий», «маданият», «тамаддун» ба пешрафтагии ҳаёти иҷтимоию иқтисодии давлату чомеа ишора карда мешуд.

Агарчи калимаҳои «фарҳангӣ», «маданият», «тамаддун» дар забони тоҷикӣ ҳаммаъно шинохта мешаванд, вале чуноне ки аз тафсири онҳо дар боло бармеояд, намешавад онҳоро дар ҳама ҳолат чун ӣавазунаандай ҳамдигар истифода кард. Зеро дар ҳолатҳои ба ҳуд мувоғиқ онҳо истифод бурда мешаванд. Чунончи: фарҳанги забони тоҷикӣ (на маданияти забони тоҷикӣ), фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқ (на маданияти истилоҳоти ҳуқуқ) ва ғ. Дар илмҳои ҷомеашиносӣ низ оид ба фарқиятҳои онҳо андешаҳо вучуд доранд.

Истилоҳои «маданият», «тамаддун» аз назари мо бештар ҷонбаи муддӣ дошта, калимаи «фарҳанг» аслан ифодакунандай арзишҳои ғайримодӣ аст. Бехуда нест, ки ибораи «давлатҳои мутамаддин»-ро дар нисбати давлатҳои аз лиҳози иҷтимоию иқтисодӣ ва техниқӣ пешрафта истифода мебаранд, дар ҳоле ки ибораи «давлати дорои фарҳанги волои таърихӣ»-ро метавон дар нисбати давлати аз нигоҳи иқтисодии иҷтимоӣ на он қадар пешрафта ба кор бурд. Предмети танзими Кодекси маданиро ҳам аслан муносибатҳои молумулкию иқтисодӣ ташкил медиҳанд ва аз ҳамин лиҳоз онро дар давлатҳои пешрафта Конститутсияи иқтисодии

давлат низ ном мебаранд.

Муҳолифони Кодекси маданий номгузорӣ гардидани Кодекси гражданӣ боз дигар далелҳоро низ барои дурустии афкори худ пеш меоранд. Аз ҷумла, ба андешаи онҳо ҳеч қобили пазириш нест, ки масалан, ба ҷои ҷавобгарии гражданӣ ҷавобгарии маданий бигӯем. Аз ҷунин андешаронӣ пайдост, ки онҳо калимаи «маданий»-ро бо истилоҳи «фарҳангӣ» дар ин ҷо омехта мекунанд. Он ҷо ки вобаста ба тафсири маъни истилоҳои «маданий», «маданият», «фарҳанг» буд, дар боло арз намудем ва дигар ин ҷо зарурати зикри он нест. Фақат бояд ин ҷо бигӯем, ки агар шумо ҷонибдори Кодекси маданий номгузорӣ шудан нестед, пас биёед истилоҳои ироа кунед, ки пурра ҷавобгу талаботи забони давлатӣ ва фарогири мазмуну ҳоҳияти истилоҳи «гражданӣ» бошаду табиити ҳуқуқи сивилиро бе каму кост ошкор бисозад, ҷун эродирифтанд осон аст нисбат ба оне ки пешниҳоду фикри ҷадиду ҷолибе карда бошем.

Инчунин ба фикри онҳо табдили номи Кодекси гражданӣ зарурати ӣавази номҳои идораву муассисаҳоеро ба миён меорад, ки калимаи «гражданӣ» дар таркибашон ҳаст, масалан Кумитаи ҳолатҳои ғавқулода ва мудоғиаи гражданӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ӣаваз намудани истилоҳи «гражданӣ» бо калимаи «маданий» дар номи Кодекси гражданӣ он маъноро надорад, ки ҳар кучо, масалан, дар таркиби номи идораву муассисае агар номи калимаи «гражданӣ» бошад, онро ба «маданий» табдил бидиҳем. Ҷунин фикрронӣ намудан боиси

таассуф аст, зеро ба ин тарз масъалагузорӣ кардан шаҳодати дарк на-кардани ҳоҳияту мазмуни ҳуқуқи сивилий ва истилоҳоти сивилистӣ мебошад. Ҷо рабте ҳаст байн ҳуқуқи маданиву Кодекси маданий, масалан, Кумитаи ҳолатҳои ғавқулода ва мудоғиаи гражданӣ? Ҳеч. Кодекси маданий са-надест, ки муносибатҳои ҳусусиро танзим мекунаду истилоҳи «гражданӣ»-и дар таркиби Кодекси гражданӣ амалкунанда буда дори мазмуну ҳоси ҳуд аст, ки дар боло гуфтем ва Кумитаи мазкур мақомоти давлатиест дорои вазифау функция ва самти фаъолияти ба ҳуд ҳос аст, ки дар са-надҳои меъёрии ҳуқуқии оммавӣ сабт гардидаанд. Агар зарурати табдили ҷунин номе ба миён ояд, пас бояд вобаста ба вазифау функцияҳои ҳамон идораю муассиса ва та-лаботи забони давлатӣ ҷунин номивазкунӣ сурат бигирад, на вобаста ба он ки Кодекси гражданӣ бо ҷо номе номгузорӣ ҳоҳад шуд, ҷун ҳеч иртиботе, на соҳавию на идорӣ, на мантиқиу дигар алоқамандие байн ҷо мавҷуд нест.

Дар аксари давлатҳои собиқ шӯравӣ, ҷун давлатҳои назди Балтик, Украина, Беларус, Гурҷистон, Қазоқистон, Ӯзбекистон ва ғайра Кодексҳои гражданӣ аллакай бо забонҳои миллӣ ва ё тиқи талаботи забони давлатиашон номгузорӣ шудаанд. Албатта, муваффақ будан ё набудани ин номгузориҳо бо забони миллӣ ин давлатҳои тарафи дигари масъала аст. Тоҷикистон, ки мактаби сивилистиаш яке аз мактабҳои машҳури даврони шӯравӣ буд, мутаассифона, то имрӯз натавонистааст бо забони давлатӣ ин санади муҳимтарини меъёрии ҳуқуқиро, ки пешравии иқтисодии иҷтимоии ҳеч гуна давлатеро бе он тасаввур карда намешавад, номгузорӣ дуруст, ки фарогири мазмуни ин кодекс бошад, низ аз дигар ҷонбаҳои муҳимми масъала аст, ки бояд ҳалли ҳудро ёбад. Мо ба он бовар ҳастем, ки Кодекси маданий номгузорӣ шудани ин санади кодификатсионӣ пурра ифодакунандай мазмуни он муносибатҳои мебошад, ки аз ҷониби ин Кодекс танзим мегарданд ва ҷунин ном мондани ин санад бори дигар алоқаи таърихӣ ва ногусастани ҳуқуқи маданий мусирро бо бунёди он – *ius civile* пайванд ҳоҳад кард.

ЁДЕ АЗ ИНСОНИ КОМИЛ, УСТОДИ МУЛЬТАБАР ВА РОҲБАРИ ФАМХОР

Ачаб дунёе, даркаш душвор ва дарк накарданаш душвортар, зеро чун дарё равон ва инсон бехабар аз он, оқил аз кирдораш мулоҳиза дорад, инсони комил аз пайи некӣ ва гиромӣ доштани хотираи неки инсонҳои некукор аст, ҷоҳилу нодон дар андешаи қасду озори дигарон. Интихоби андешаю гуфтор ва рафтари солиму ғайри солим озод аст, vale магногузир. Барои инсони нек магногози умри абад ва барои шуҳратпарастону бадсириштон афсонаи «буду набуд».

Агар имрӯз (15-уми декабр) устоди зиндаёд Холиков Кароматулло Нарзуллоевич дар қайди ҳаёт мебуданд, ба синни мубораки 60 қадам ме-монданд, vale 14 июли соли 2011 дар авчи камолот дунёро тарк карданд. Устод дар замони сарварии факултети ҳуқуқшиносӣ ва арафаи дифои рисолаи докторӣ дунёро падруд гуфтанд, ки ор-монаш дифои рисолаи докторӣ дар ин дунёи фонӣ буду иҷроношуда бοқӣ монд. Вале дарк мекард, ки бузургӣ ва шахсияти олимро осораш мӯайян мекунад, вагарна ба Синою Ҳайём аз соҳиб-давлатону соҳибунвонии давр мақом намерасид. Аз ин нигоҳ аз худ осори гаронбаҳо бо номи «Становление и развитие института конституционного надзора в Таджикистане» (Душанбе: ТНУ, 1998.-105 с.), «Конституционный суд Республики Таджикистан: статус, организация и деятельность» (М.: МГУ, 2009.-272 с.), «Конституционное судопроизводство в Республике Таджикистан» (Душанбе: «Эр-граф», 2010.-420 с.), «Конституционный суд и конституционный судопроизводство в Таджикистане» (Душанбе: Geld-print, 2014. -336 с.), китобҳои дарсию воситаҳои таълимӣ, фарҳангӣ дастурҳои методӣ ва беш аз 80 маколаҳои илмӣ ва илмию оммавӣ бοқӣ гузаштааст, ки таҳқиқу омӯзиши онҳо қарзи имониву вичдонӣ ва илмии устодони кафедраи ҳуқуқи конституционии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ мебошад. Устод Холиков К.Н. дар радифи устод Имомов А.И. дар саргҳои илми ҳуқуқи

конституционии кишвар дар замони Истиқолияти давлатӣ қарор доранд ва бетаваҷҷӯҳӣ ба ақидаҳои конституционӣ-ҳуқуқӣ ва саҳми онҳо дар илми ҳуқуқи конституционӣ аз нигоҳи илм номумкин аст. Устод Холиков К.Н. аз 16 февраля соли 2006 то 14 июли соли 2011 сарварии факултетро ба зима дошт, ки дар ин давра чун анъанаҳои сарварони пешин ба ин даргоҳ беҳтарин ҷавону донишмандонро ҷалб кард. Насриддинзода Э.С., Азизов У.А., Сафаров Б.А., Раҳмон Д.С., Мирзоев П.З., Сафаров А.И., Қурбонов Қ.Б., Сангинов Д.Ш., Мирзоев А.М., Салихов З.И., Куканов А.З., Мариғонов Р.Н., Бадалов Ш., Аҳмадҷонов И.Ф., Сафиева М.С., Абдуллоев П.С., Искандаров Ш., Миралиев И.Қ., Саидов И.И., Қосимов Ф., Қурбонализода Н.Ш., Кабутов Э.Д. ва дигарон дастпарварони мактаби тарбияӣ ва қадрии Холиков К.Н. мебошанд, ки имрӯз сарбаландона касби омӯзгорӣ пеш бурда истодаанд. Устодони номбаршуда бо дастгири ва дар давраи сарварии устод Холиков К.Н. ба даргоҳи мӯқаддас, яъне факултети ҳуқуқшиносӣ қадам ранҷа қарданд ва дар соҳиб шудан ба дараҷаву унвони илмии онҳо саҳм ва давраи сарварии шогирдаш Насриддинзода Э.С. нақш дорад.

Воқеан, устод дар зеҳни шогирдон ҳамчун инсони комил, устоди нотакрор, роҳбари мушғиқу ғамхор нақш бастааст. Ҳеч гоҳ ва ҳеч вақт надидаам ва нашунидаам, ки устод некиашро ёд ё миннат карда бошад. Гуё ин шахсро танҳо ва танҳо барои некӣ кардан. Ҳарчанд устод Холиков К.Н. устоди дастрас буду

ва анҷом додани некиро рисолати хеш медонист. Едам ҳаст, ки бори аввал бо забони давлатӣ барномаи таълимии фанни «Ҳуқуқи байналмилалӣ»-ро дар ҳаҷми 17 саҳифа, моҳи марта соли 1997 таҳия кардам, vale ба-рои нашр, расмиёт, яъне тақризи беруна аз устоди дорои дараҷа ва унвони илмӣ лозим буд. Ростӣ ба андеша фурӯ рафтам, ки тақризо аз қадом устоди соҳибунвон дастрас намоям, зеро қамина соли дуюм дар факултет машғули кор будам, ки дар ҷониши мавзӯйа мавзӯйа ҳамавақт ва дар ҳама давру замон ҳайрҳоҳу мушкилкуши шогирдону ҷомеа буданду ҳастанд. Барои ҳалли мавзӯйа устодам профессор Шомурат Менглиев кӯмак кардаанд ва ҳамчун муҳаррири масъул дар такмили барнома нақш доштанд ва ба Ҳайси муҳарризи барнома дотсент Холиков Кароматулло Нарзуллоевичро тавсия доданд ва илова карданд, ки бо забони давлатӣ ҳуб балад аст, манфиаташ дар ин кори ҳайр мерасад. Ҳарчанд устод Холиков К.Н. устоди дастрас буду

данаш асосан истилоҳи «додаракам»-ро истифода мекард) асосаш некиам расида бошад шуд, дарк ва қадр кардани он кори ту...». Аз гуфтаи устод як ҷаҳон маънӣ бардоштам. Аввалаш, дар гуфтору рафтари устод мо шогирдон риояи мазмуни ояти 23 сурои Ҳадиди Қуръони Маҷид – «...ки ғаму андӯҳ нахурд ба он чи (молу сарвате), ки аз даст додаед ва шоду ҳурсанд ҳам нашавед ба он чи ато карда ба Шумо Ҳудо, зеро ки Ҳудованд дӯст намедорад ҳар шахси мутакаббиру ҳудситоро» дарёфтам.

Баъдан, дарк намудем, ки омӯзгорӣ қасбе мебошад, ки аз оғоз то интиҳо табииати нек дорад, онро тарзе анҷом дод, ки аз аслаш берун набошад, дарк, қадр ва эҳтироми Шумо аз ҷониби шогирдон, вобаста ба табииату бунёди онҳо аст ва аз шогирдони ғофил маранд, зеро пайғамбар Исоро шогирдаш ба душманон фурӯҳт. Ривояте ҳаст, ки шаҳсе назди Шайхурраис ибни Сино рафту шикоят пеш овард, ки Шумо ҷай тавр оlimу табиб ва устод ҳастед, ки фалон шогирдат пайваста дар ҳаққи Шумо, бадгӯй, норозигӣ ва шикоят мена-мояд. Сино бихандиду гуфт: Гуноҳ на дар таълиму тарбия, балки дар бунёди вай нуҳуфтааст.

Зеро зани беиффат ҳеч гоҳ аз шавҳар розӣ нест. Дунёи шогирду устодӣ аз «беиффатҳо» холӣ нест. Воқеан, гуфтору рафтари устоди зиндаёд Холиков К.Н. дар зеҳни мо шогирдон дунёи одамӣ, хоксorӣ, қадрдонӣ, эҳтиромгузорӣ, некии беминнату бетамаъ ва инсони комилро бунёд кард.

Имрӯз устоди азизу меҳруbon ва мурабии мушғиқу зиндаёди мо дар қайди ҳаёт нестанд ва инолами фониро падруд гуфтаанд, vale аз худ ҳамчун олимӣ тавоно ва заҳматкаш осори бузурги илмӣ, корҳои неку шоиста, фарҳангӣ баланди сарварӣ бοқӣ гузоштанд, ки аз ҳар ҷиҳат барои шогирдон қобили пайравӣ ва оинаи ибрат мебошад.

**Раҷабов М.Н.
мудири кафедраи
ҳуқуқи байналмилалӣ**

Таснифи даҳлдори шартномаҳо дар соҳаи истифодада сарватҳои зеризаминӣ на танҳо дар ҶТ, балки дигар давлатҳои ИДМ баҳснок мебошад. Аз ин лиҳоз тавсияҳои назариявӣ ва амалий дар ин соҳа дар солҳои охир ба тариқи фаъол пешбарӣ гашта истодаанд. Таснифот (калимаи лотинии *classis* – дараҷа ва *facere* - тақсимот) – ҳолати маҳсуси истифодада амалиёти мантиқии тақсими ҳаҷми мағҳум, ки маҷмӯи як навъи тақсимотро нишон медиҳад (тақсими як синф ба намудҳо, тақсими ин намудҳо ва ф.). Таснифот ин тақсимнамоии «баъзе предметҳо ва мағҳумҳои якранг ба синфҳо, шубъаҳо ва ғайра аз рӯйи нишонаҳои умумӣ» мебошад. Инчунин таҳти мағҳуми «таснифот» тибқи Фарҳангӣ тафсирӣ забони тоҷикӣ «ба навъҳо ҷудо кардани ҷизҳо» фаҳмида мешавад.

Қонуни ҶТ «Дар бораи сарватҳои зеризаминӣ» аз 20 июли соли 1994, №984 асосҳои хуқуқии омӯзиш, ҳифз ва истифодабарии сарватҳои зеризаминиро муқаррар намуда, муносибатҳоро дар ин соҳа танзим менамояд.

Дар назарияи хуқуқи кӯҳӣ имкониятҳои гуногун барои таснифандии шартнома дар соҳаи истифодада сарватҳои зеризаминӣ ба амал бароварда шуда истодааст. Одатан, ба сифати шартҳои муайянкунандагӣ ташаккулӣ бинамудҳои шартномаи мазкур пешниҳод гардидаанд: 1) хуқуқи моликият ба маҳсулотӣ бадастовардашуда; 2) вазъи хуқуқии муносибатҳои байниҳамдигарии давлат ва истифодабарандагӣ сарватҳои зеризаминӣ; 3) речайи андозӣ.

Вобаста аз шартномаи овардашуда, танҳо

ду роҳи ҳал вучуд дорад: агар ҳуқуқи моликияти ба маҳсулоти бадастовардашуда ба сармоягузор супорида шавад, пас ҳангоми истифодабарии речайи маъмурӣ-ҳуқуқии сарватҳои зеризаминӣ созишномаи литсензионӣ баста мешавад, ҳангоми речайи гражданиӣ-ҳуқуқӣ – созишномаи консессионӣ; агар ҳуқуқ ба маҳсулоти бадастovардашуда ба сармоягузор супорида нашавад, пас контракт барои пешниҳоди хизматрасонӣ ё созишнома оид ба тақсими

дар соҳаи истифодабарии қаъри замин, ба монанди созишномаи консессионӣ, созишнома оид ба тақсими маҳсулот, контракти хизматрасон (контракт оид ба пешниҳоди хизматрасонӣ) эътироф намуд.

Дар таҷриби табии тиғодабарии ҷаҳонӣ намудҳои гуногуни шартнома оид ба истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ вучуд дорад: ин зерпурдат (субподряд), «додани ҳиссаи сармоя», созишнома оид ба тақсими маҳсулот, консессияи классикӣ, кон-

симвамоӣ олим ҳуқуқи моликияти ба сарватҳои зеризаминиро истифода мебарад. Низоми консессионӣ моликияти хусусиро ба заҳираҳои минералӣ, аз он ҷумла ҳоло ба даст оварданашуда ва низоми қарордодӣ – ҳуқуқи моликияти ба сарватҳои аз ҷониби сармоягузор ба даст овардашударо ифода менамояд.

Тадқиқбараандай рус А.И. Перчик таснифандии шартнома оид ба истифодабарии сарватҳои зеризаминиро мутобиқи се

Акмал БУРИЕВ
ассистенти кафедраи
хуқуқи нақлиёт ва хуқуқи
истифодабарии
сарватҳои табии

НАЗАРЕ БА МАСЪАЛАИ ТАСНИФИ ШАРТНОМАҲО ДАР СОҲАИ ИСТИФОДАИ САРВАТҲОИ ЗЕРИЗАМИНӢ

маҳсулот баста мешавад. Мо чунин мешуморем, ки чунин таснифандӣ ба дараҷаи даҳлдор ба пуррагӣ ва равшанӣ ҷавобӣ намебошад. Азбаски оид ба гузаштани ҳуқуқи моликияти ба маҳсулоти бадастovардашуда дар ҳаҷми пурра (дар ҳолати аввал) ва дар ҳаҷми нопурра (дар ҳолати дуюм) метавон суханронд. Пас, дар ин ҷо набояд ба ҳайси маҳаки асосӣ гузаштан ё ин ки нагузаштани ҳуқуқи моликиятиро эътироф намуд. Зеро дар ин ё он ҳолат ҳуқуқи моликияти истифодабарандагӣ сарватҳои зеризаминӣ гузашт карда мешавад. Дигар ин контракти хизматрасонӣ мебошад, ки он ба ҳайси воситаи иловагӣ ё ёрирасон ба шартномаи асосӣ – консессия ё созишнома оид ба тақсими маҳсулот ба шумор меравад. Дар умум оид ба мавҷудияти чунин шартномаҳо

сессияи намуди «ројолти – андоз аз фоида», корхонаи якҷоя, шартнома оид ба ёрии техникӣ ва дигарон. Баробари ин тамоми шартномаҳоро метавон ба се ғурӯҳ ҷудо намуд:

- шартномаҳои консессионӣ;
- созишнома оид ба тақсими маҳсулот;
- шартномаҳои хизматрасонӣ;

Дар баробари онҳо дигар намудҳои таснифи шартнома оид ба истифодабарии қаъри замин ҷой дорад. Масалан, Д. Джостон яке аз таҳқиқбараандагони номдор дар бахши шартномаи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ, тамоми созишномаҳоро дар соҳаи бадастории сарватҳои зеризаминӣ ба ду намуд ҷудо менамояд: 1) низоми консессионӣ ва 2) низоми контрактӣ (қарордодӣ). Ба сифати асоси чунин тақ-

асос пешниҳод менамояд:

- 1) Ҳуқуқи моликияти ба маҳсулоти бадастovардашуда;

2) Речайи ҳуқуқии муносибати ҳуқуқӣ байни давлат ва истифодабарандай сарватҳои зеризаминӣ;

3) Речайи андозӣ.

Ҳар яке аз ин асосҳо ду роҳи ҳалли ҳудро додард. Инак, ҳуқуқи моликияти ба маҳсулоти бадastovarдашуда метавонад дар давлат ё консессионер ба вучуд ояд. Речайи ҳуқуқие, ки нисбати муносибати байни давлат ва истифодабарандай сарватҳои зеризаминӣ татбиқ мегардад, метавонад маъмурӣ ё ин ки гражданиӣ-ҳуқуқӣ бошад.

Ба сифати речайи андозӣ ва тақсими маҳсулотро номбар менамояд. Мутобиқи чунин маҳакҳо, олим чунин мешуморад, ки метавон ҳашт намуди шартнома оид ба истифодабарии сарватҳои зеризаминиро ҷудо намуд, «вале айни замон воқеан танҳо сетон онҳо амал менамоянд: созишномаи литсензионӣ, созишнома оид ба тақсими маҳсулот ва қарордод барои пешниҳоди хизматрасонӣ (бо тавакkal ва бе тавакkal)». Муаллиф бо чунин таснифандии шакли шартнома розӣ нест. Чунки шартнома ин созиши ду субъекти баробар мебошад, лекин дар шартномаи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ муносибат байни субъектидоро ҳокимияти ойлӣ ва шаҳси ҳусусӣ ба миён меояд. Пас, аз он бармеояд, ки маҳаки дуюм нодуруст аст ва наметавонад барои таснифандии шартномаҳо татбиқ гарداد.

Маҳаки сеюм бошад, яне речайи андозӣ аз андозҳо ва пардохтоҳо ҳатмие иборат мебошад, ки аз ҷониби истифодабарандай сарватҳои зеризаминӣ барои ҳуқуқи истифодабарии онҳо, пардохт карда шавад. Речайи андозӣ метавонад умумӣ, яне истифодабарандай сарватҳои зеризаминӣ бояд тамоми андоз ва пардохтоҳо тибқи қонунгузории амалкунанда пардохт намамояд, ё маҳсус бошад. Речайи андозӣ маҳсус ду намуди истисноро назар ба речайи умумӣ пешниҳод менамояд:

- 1) истифодабарандай танҳо қисми андозро пардохт менамояд;
- 2) ставқаи андози татбиқшаванди метавонад барои тамоми давраи амали шартномаи истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ татбиқ гардад.

Аммо таҳлили пурраи аломатҳои гражданиӣ-ҳуқуқӣ, омӯзиши масъалаҳои хислати ҳуқуқӣ, тадқиқоти мағҳумҳо, танзими ҳуқуқии бастани созишнома оид ба тақсими маҳсулот, алалхусус дар сатҳи минтақавӣ, омӯзиши вазъи ҳуқуқии тарафҳои созишнома, муайян намудани шартҳои бастани созишнома, таҳлили созишнома оид ба тақсими маҳсулот дар алоқамандӣ бо тағйиротҳои навтарини қонунгузорӣ гузаронида нашудааст. Ҳангоми таҳлили хислати ҳуқуқии созишнома, мутахассисон, чун қоида ҳусусияти омехтагии онро нишон медиҳанд, аммо мушаххасан дар чи ифода ёфтани унсурҳои ҳуқуқии ҳусусӣ-ҳуқуқӣ ва умумӣ-ҳуқуқии созишнома оид ба тақсими маҳсулотро муайян намекунанд ва таҳлили пурраи ҷозаҷонурии ин унсурҳои намегузаронанд.

Исройл САЛОМОВ
ассистенти кафедраи ҳуқуқи
байнамилали

ТАКЛИФОТ ПЕРОМУНИ ҶАШНИ “РЎЗИ ҲУҚУҚШИНОС”

Мафхуми ҳуқуқшинос муттаҳидкунандай ҳамаи одамони ба фаъолияти ҳуқуқии касби машғулбуда мебошад. Масалан судя, прокурор, муфаттиш, адвокат, натариус, ҳуқуқшиноси корхона, ҳуқуқшиноси ба хизматрасонии ҳуқуқӣ машғулбуда ва ғайра. Ҳуқуқшинос метавонад ба расонидани ёрии ҳуқуқӣ ва хизматрасонии ҳуқуқӣ дар парвандахои чиноятий, гражданий, андоз, меҳнатий, оилавӣ, мерос, манзил, корпоративӣ, маъмурӣ ва парвандахои дигар кӯмак намояд. Бинобар ин касби ҳуқуқшиносӣ дар ҷомеа мақому мартабаи баландро касб намудааст.

Таърихи касби ҳуқуқшиносӣ манбааш нахуст таъмаддуни тоҷику форс ва сипас Юнон Рими Қадим будааст. Дар таъмаддуни тоҷикон мувофиқи тадқиқоти олимон рамзи касби ҳуқуқшиносӣ, рамзи адолати судӣ ё рамзи ҳуқуқи инсон бо номи Рашан вуҷуд доштааст. (Ниг.: Халиков А.Г. Правовая система зороастризма (древнее право). – Душанбе, 2005. – С. 99; Саъдизода Ҷ. Рашан – рамзи адолати судии тоҷикон // Минбари ҳуқуқшинос. №6 (6) аз 21.11.2013. – С. 5 ва диг.). Айёми маҳсусе вуҷуд доштааст, ки маҳз дар он рӯз фа-

ришта Рашан дар назди Пули Чинвод истода, кирдори неку бади инсонҳоро ба тарозуи адолат бармекашидааст. Онҳое, ки аъмоли нек доштанд, аз пули мазкур ба осонӣ мегузаштаанд. Баръакс онҳое, ки аъмоли бад доштанд, гузаштан аз пул барои онҳо мушкил меафтидааст ва онҳо дар ин рӯз гуноҳояшонро «шустушӯй» мекардаанд. (Ниг.: Саъдизода Ҷ. Ташаккулёбии фарҳангӣ ҳуқуқи инсон дар шароити эъмори давлати ҳуқуқбунёд дар Тоҷикистон: диссертасия барои дарёftи дараҷаи илмии н.и.ҳ. – Душанбе, 2017. – С. 24-26). Дар Юнони Қадим низ рамзи касби ҳуқуқшиносӣ фаришта Фемида будааст, ки бо либоси маросими (мантия), тарозу – рамзи адолат, шамшер – рамзи ҷазо тантанаи ҳокимияти қонун, адолати судӣ ва иҷтимоиро ифода мекардааст (Сафаров Д. Фемида – рамзи адолати судӣ // Минбари ҳуқуқшинос. №2 (2) аз 18.04.213 – С.5) Дар Рими Қадим аввалин намояндагони меъёрҳои ҳуқуқӣ – патронҳо буданд, ки ҳамчун ҳуқуқшинос фаъолият мекарданд. То онҳо ҳалли баҳсҳо ва фаъолияти судӣ мафхумҳои бавосита буданд ва ба зимиҳои «жретс»-ҳо вогузор буд. Бо пайдоиши патронҳои ҳуқуқӣ мӯтадил рушд намуданд. Дар аввал ҳуқуқи қабули қарор ба салоҳияти импера-

тор, шоҳ – роҳбарӣ давлат дохил мешуд. Ин соҳа рушду намуд ва боиси бавуҷудоии ҳимоячиён ва айборкунандагон гашт. Минбаъд судяҳо ва низоми судӣ ба вуҷуд омад. Бо гузашти вақт ҳуқуқшиносӣ ба соҳаи васеъ табдил ёфт.

Ҳуқуқшинос мутахассиси соҳаи ҳуқуқ аст, ки ба омӯзиши ҳуқуқ, таҳлили он ва дар амал татбиқнамоии маҳораташ машғул аст. Дар зери мафхуми ҳуқуқшинос як қатор касбҳо дохил карда мешавад: адвокат, судя, прокурор, натариус, маҳваратчии ҳуқуқӣ, муфаттиш

ва ғайра. Ҳамаи онҳо фарогирандаи донишҳо оид ба қонун ва меъёрҳои ҳуқуқӣ мебошанд. Чунки мавҷудияти қоидаҳои гуногун, муқаррарот ва санадҳои

меъёрии ҳуқуқӣ инсони мусоирро аз одамони қадим фарқ мекунонад. Ҳуқуқшинос мутахассис, ки дорои иттилоотӣ озод дар бораи базаи қонунгузорӣ аст. Ӯ ҷамъоварандагони далелҳои воқеӣ мебошад, ки дар замини онҳо қарор қабул мекунад. Соҳаи мазкур ҷунон васеъ аст, ки таснифоти зиёдеро аз рӯйи самти фаъолият ҷудо менамоянд. Бе ҳуқуқшиносон дунё ба макони табадулот ва вайрони табдил меефт.

Ба ҳуқуқшинос аъзои ҷомеа доимо эҳтиёҷ доранд. Ҳуқуқшиносон таъминкунандагони бехатарии фаъолияти иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ мебошанд ва кӯмак менамоянд, ки баҳсҳои гражданий, оилавӣ, иқтисодӣ, замин, манзил ва ҷиноятӣ ҳаллу

кабр, Ҷумҳурии Белорусия ҳар сол дар аввалин рӯзи якшанбеи моҳи декабр, дар Қирғизистон оҳирин якшанбеи моҳи июн, дар Молдова 19 октябр, дар Украина 8 октябр ҷашн гирифта мешавад. Дар ИМА Рӯзи ҳуқуқшиносон ҳамчун ҷашн муқаррар нашудааст, аммо ба ҷойи он 1 май ҳамчун Рӯзи ҳуқуқ таҷлил мегардад. Аз таҳлили қонунгузории ин кишварҳо бармеояд, ки таҷлили Рӯзи ҳуқуқшинос заминаи таъриҳӣ-ҳуқуқӣ дорад. Сабаби аслии ин ид пеш аз ҳама тақвият додани соҳаи ҳуқуқшиносӣ, қонунгузорӣ ва бо ин васила таъмини намудани қонуният дар кишварҳо ба ҳисоб меравад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Рӯзи ҳуқуқшинос ҳамчун ид дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи рӯзҳои ид» аз 2 августи соли 2011, № 753 муқаррар нашудааст. Ҳамзамон дар қонуни мазкур Рӯзи иқтисадиён, Рӯзи авиаৎсия, Рӯзи кормандони соҳаи тиб, Рӯзи милитсия ва соҳаҳои дигар расман таҷлил карда мешавад, аммо Рӯзи ҳуқуқшиносон ҷой надорад. Аз ин рӯ, пешниҳод месозем, ки дар моддаи 2-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи рӯзҳои ид» Рӯзи ҳуқуқшиносон ҳамчун иди корӣ дарҷ карда шавад ва таҷлил гардад. Мақсади асосии мо пеш аз ҳама вусъат додани соҳаи ҳуқуқшиносӣ ва дар ин замина мукаммал намудани қонунгузорӣ, ҳифзи ҳуқуқи инсон, инчунин инкишоф додани падидай ҳуқуқ, қонун ва адолат дар ҷомеаи демократӣ, ҳуқуқбунёд ва соҳибхтиёрии кишвар мебошад. Мавҷуд будани рӯзи маҳсус ҳамчун рӯзи ҳуқуқшиносӣ

фасл гарданд. Бинобар ин дар бисёр давлатҳо иди касбии ҳуқуқшиносон ҷашн гирифта мешавад. Масалан дар Россия Рӯзи ҳуқуқшинос 3 де-

сон масъулияти намояндагони ин касбро бобати таъмини қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ боз ҳам дучанд гардонида, барои тарғиби донишҳои ҳуқуқӣ ва баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ мусоидат ҳоҳад кард.

Дар Паёми худ Президенти ЧТ, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ЧТ санаи 22-уми декабри соли 2017 баён намуданд, ки “Сайёҳӣ яке аз соҳаҳои муҳимми бо шуғл фаро гирифтани аҳолии қобили мөҳнат, баланд бардоштани сатҳи зиндагии мардум, рушди дигар соҳаҳои хизматрасониву истеҳсолӣ, инчунин, муарификунданда таъриху фарҳанг, табият ва анъанаҳои миллӣ ба ҳисоб меравад”.

Дар заминаи гуфтори Пешвои миллат қайд намудан зарур аст, ки сайёҳӣ шуғлест, ки низоми ташкили усулҳои гузаронидани истироҳатро бо мақсадҳои

швар аст. Чунки ҳамчун категорияи содиротӣ сайёҳӣ дар муомилоти байнамиллии мол, кор ва хизматрасонӣ баъди савдои моддаҳои кимӣ ва сӯзишворӣ дар чойи сеюм қарор дорад ва дар чойи чоруму панҷум башад, маҳсулоти автомобилий ва ҳӯрокворист, яъне сайёҳӣ ҳамчун хизматрасонӣ дар чойи аввал аст.

Дар назар дошта шудааст, ки дар тамоми ҷаҳон то соли 2020 ташрифҳои сайёҳӣ ба 1,4 миллиард нафар ва то соли 2030 ба 1,8 миллиард нафар мерасад, ки 57% онҳо ба давлатҳои рӯ ба тараққӣ рост ҳоҳанд омад.

Дар ҳисботи Созмони Умумиҷаҳонии Савдо (СУС)

нафарро ташкил дода, 2 муовини раис (1 муовини аввал) ва ҳамчунин ҳайати мушовара иборат аз 7 нафар. Ҳамчунин шуъба ва бахшҳои Кумита дар соҳторҳои мақомоти маҳаллии иҷроияи ҳокимияти давлатии ВМКБ, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳо дар ҳайати 44 штати корӣ таъсис дода мешавад.

2. Ба Кодекси андози ЧТ тағириру иловажо аз 30-уми майи соли 2017, таҳти №1423 ворид карда шуд, ки дар заминаи он даромадҳо аз фаъолияти сайёҳӣ ба муҳлати 5 сол аз санаи бақайдигрии давлатӣ аз андоз аз фоида озод карда шуд (банди 7, қисми 1, моддаи 110) ва воридоти

Дониёр САНГИНОВ
мудири кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат

ҚАДАМҲОИ НАВБАТИ БАҲРИ РУШДИ САЙЁҲӢ

(Ё ИЛҲОМЕ ЧАНД АЗ ПАЁМИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ БА МАҶЛИСИ ОЛӢ)

солимгардонӣ, шиносӣ, зиёрат, тиҷоратӣ, варзиши, қасбио хизматӣ ва дигар мақсадҳои тавассути саёҳат ва будубоши муваққатии берун аз ҳудуди ҷои истиқомати доимӣ ба роҳ мемонад. Таҳрифҳои сайёҳӣ дар соли 2016 дар ҷаҳон 1,235 миллиард нафарро ташкил дод, ки 7%-и содироти ҷаҳонии мол ва хизматрасонӣ (ММД) буда, 7% шумораи умумии ҷойҳои кориро ташкил дод. Даромади умумӣ аз соҳаи сайёҳӣ дар сатҳи байнамиллӣ дар соли 2016 1,220 миллиард доллари амрикоиро ташкил дод, ки ифодакундандаи ҳароҷотҳои сайёҳон барои хизматрасонии истиқомат, ҳурӯк, фароғат, ҳариди мол ва дигар молу хизматрасониҳо дар марказҳои сайёҳӣ аст. Дар соли 2016 вобаста ба рейтингни таҳрифҳои байнамиллалии сайёҳӣ ИМА (205.9 миллион доллар), Испания (60.3 миллион доллар), Тайланд (49.9 миллион доллар), Ҷин (44.4 миллион доллар), Фаронса (42.5 миллион доллар) дар панҷгонаи беҳтарин давлатҳо қарор гирифтанд. Барои ҳар як давлат воридоти сайёҳон сарчашмаи муҳимми воридоти асъор, рушди иқтисодӣ ва имконияти инкишофёбӣву таъмини шуғлмандии сокинони ки-

барои соли 2017 Тоҷикистон ҳамчун аъзои СУС дар соли 2016 хеч оморе надошт. Бо назардошти ҷунин ҳолат дар Тоҷикистон дар соли 2017 корҳои зиёде ба сомон расонида шуд. Аз ҷумла Пешвои миллат дар баромади худ баён намуданд, ки: “Барои рушди ин соҳа дар ҳишвар ҳамаи заминаҳои зарурии меъёрии ҳуқуқӣ фароҳам оварда шуда, илова бар ин, як силсила ҷораҳои ҳава-сандкуни низ татбик гардидаанд. Аз ҷумла, воридоти таҷхизот ва масолехи соҳтмон барои иншооти сайёҳӣ аз пардохтҳои андозу гумruk ва ширкатҳои сайёҳӣ дар панҷ соли аввали фаъолияташон аз пардохти андоз аз фоида озод карда шудаанд”.

Воқеан дар соли 2017 барои рушди фаъолияти сайёҳӣ ҷораҳои мушахҳаси ҳуқуқӣ андешида шуданд:

1. Санаи 27-уми майи соли 2017, таҳти №258 Қарори Ҳуқумати ҳишвар “Дар бораи Кумитаи рушди сайёҳии назди Ҳуқумати ЧТ” қабул гардида. Дар қарори таъсиси Ҳуқумати рушди сайёҳии назди Ҳуқумати ҷумҳурӣ қайд мешавад, ки шумори ҳадди ниҳоии кормандони дастгоҳи марказии ин Ҳуқумаи бидуни ҳайати коргарони хизматгузор 32

таҷхизоту техника ва маводи соҳтмонии иншооти сайёҳӣ (аз ҷумла мөҳмонаҳона, осоишгоҳ ва истироҳаттоҳоҳои табобатӣ, марказҳои сайёҳӣ ва дигар иншооти сайёҳӣ) аз андоз аз арзиши иловашуда озод карда шуданд (сарҳати 8, қисми 4, моддаи 169).

3. Қонуни ЧТ “Дар бораи сайёҳии доҳили” аз 18-уми июли соли 2017, №1450 қабул гардида. Қонуни мазкур аз 11 боб, 65 модда иборат буда, асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоию фарҳангии фаъолиятро дар соҳаи сайёҳии доҳили дар ЧТ муайян намуда, ба фароҳам овардани шароити мусоид ҷиҳати ташаккул ва рушди соҳаи мазкур равона шудааст.

Бо назардошти ҷунин дастгирӣ Пешвои миллат ниғаронӣ аз рушди соҳа намуда, қайд карданд, ки: “Аммо сатҳи иҷрои корҳо дар самти рушди соҳаи сайёҳӣ, аз ҷумла ҷиҳати бунёди иншоот ва баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ ҳамоно беҳбудӣ металабад. Шароити мусоиди табии ва иқлими Тоҷикистон барои ба роҳ монданд хизматрасонии мусоиси сайёҳӣ ва инкишофи ҳамону ҳуқуқи гуногуни он имконияти беҳтарин муҳайёв кардааст. Танҳо зарур аст, ки инфрасоҳтори мусоисир бунёд ва сифати хизматрасонӣ дар сатҳи байнамиллӣ ба роҳ монда шавад”.

Дар ин заминаи Пешвои миллат як қатор дастуру супоришҳо доданд, ки ҳолати мавҷударо дар соҳаи сайёҳӣ тағиیر ҳоҳад дод:

- то 10 рӯзи корӣ дароз кардани муҳлати бақайдигрии сайёҳони ҳориҷӣ дар мақомоти корҳои доҳили. Айни ҳол 3 рӯз аст;

- дар муҳлати ду моҳ

тамоми гузаргоҳҳои сарҳадии ЧТ бояд ба шабакаи ягона пайваст гардида, ни-

зоми идоракунӣ тақмил дода шавад;

- Стратегияи рушди сайёҳӣ барои давраи то соли

2030 омода карда шавад, ки

барои инкишофи намудҳои гуногуни сайёҳӣ, таъсиси инфрасоҳтори зарурӣ, омода намудани маводи иттилоотӣ ва хатсайрҳои нав дар мавзӯъҳои гуногуни қишинавар мусоидат менамояд;

- ҷораҳои зарурӣ баҳрои тақмili қонунгузории таъсиси инфрасоҳтори соҳаи сайёҳӣ андешида шавад;

- ҷиҳати навсозии техникии Ширкати ҳавопаймоии давлатии “Тоҷик Эйр” ва Корхонаи воҳиди давлатии “Роҳи оҳани Тоҷикистон” ва ба ин васила баланд бардоштани сатҳу сифати хизматрасонӣ ба мусоифон воридоти ҳавопаймоҳо, локомотивҳо ва вагонҳои замонавии мусоифиркаш пурра аз пардоҳти бочи гумrukӣ ва андоз аз арзиши иловашуда озод карда шавад;

- барои баланд бардоштани қобилияти рақобати Ширкати давлатии “Тоҷик Эйр” барномаи махsusи дастгiriи давлатии онро таҳия ва амалӣ гарداد;

- соли 2018 дар ҳишвар Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ Ҷонон карда шуд;

- Ҳуқумати мамлакат барои рушди ҳунарҳои мардумӣ ба соҳибкорон ва ҳунармандон ҷудо намудани қарзҳои имтиёзномро таҷассути Фонди дастгирии соҳибкорӣ васеъ ба роҳ монад;

- аз 1 январи соли 2018 бо мақсади ҳавасмандгардонии аҳолӣ ҷиҳати истеҳсоли молҳои ниёзи мардум дар хона ва рушди ҳунарҳои мардумӣ фурӯши ҷунин молу мавод аз пардохти ҳамаи намудҳои андоз озод карда шавад;

- Ҳуқумати мамлакат бояд корҳоро дар самти тақмili низоми идоракунӣ давлатӣ батадриҷ идома дода, асосҳои банақшагарии стратегири дар сатҳи марказӣ ва маҳаллии идоракунӣ тарҳрезӣ ва амалӣ намояд;

Барои саривакӣ, пурра

ва самаранок иҷро шудани дастуру супоришҳои Пешвои миллат ҷиҳати инкишофи фаъолияти сайёҳӣ дар Тоҷикистон мо якчанд пешниҳодҳоро иброз менамоем:

1. Кодекси сайёҳии ЧТ қабул гардад ва дар асоси он қонунгузории соҳа ба стандартҳои байнамиллӣ мувоғиқ қунонида шавад. Ҷунин дар сатҳи байнамиллӣ қадом ҷунин санадҳо қабул шудаанд: Хартияи сайёҳӣ аз 22-уми сентябри соли 1985, Кодекси глобалии аҳлоқии сайёҳӣ аз 1-уми октябриси 1999 ва f.

2. Класификатори умумии хизматрасонӣ ба аҳолии ЧТ қабул карда шавад. Он бояд дарбаргирандаи хизматрасонии тиббӣ, таълимӣ, сайёҳиву экскурсии, фарҳангӣ, тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш, майши, нақиёти мусоифиркашонӣ, алоқа, комуналӣ, ветеринарӣ, ҳуқуқӣ, бонӣ, савдо, ҳӯроки умумӣ, бозор ва дигар хизматрасониҳо ба аҳолӣ бошад.

3. Барои бартараф намудани мушкилоти таъминоти қадрӣ дар соҳаи сайёҳӣ ва баланд бардоштани сифати хизматрасонии сайёҳӣ Ҳуқумати Ҳуқумати сайёҳӣ ва хизматрасонии таълимӣ ҷудо намудани ҳамону ҳуқуқи гуногуни он имтиёзномро таҷассути Фонди дастгирии соҳибкорӣ васеъ ба роҳ монад;

4. Дар муассисаҳои таълимии ҳишвар фанни ҳуқуқи сайёҳии ЧТ дарс дода шавад, ки барои баланд бардоштани фарҳангӣ ҳуқуқи шаҳрвандон ва ташаккули фарҳангӣ мөҳим мусоидат мекунад.

5. Ҳуқумати рушди сайёҳии назди Ҳуқумати ҳишвар дар пешбуруди фаъолияти худ бояд Тавсияҳои байнамиллӣ оид ба омори сайёҳӣ, соли 2008, Раҳнамо оид ба омода намудани омор ва Раҳнамо оид ба омори савдо байнамиллӣ хизматрасониҳои соли 2010-ро пурра ба роҳбарӣ гирад.

ПРЕЗИДЕНТ – РОҲНАМОИ ЧАВОНОН

Арзишмандтарин ва бузургтарин сармояҳои миллати тоҷик ин фарзандони бонангӯ номусаш ҳастанд, ки тавонистаанд дар тӯли таърих фарҳанг, забон, миллат, хуқуқу озодӣ ва манфиатҳои миллиро ҳимоя ва ҳифз намояд. Пешвои миллат барҳақ қайд менамояд: “На теги шамшери Искандари Макдунӣ, на тозиёнаи хунрези Ибни Кутайба, на қатли оми Чингизхон, на манорахое, ки дигарон аз сари тоҷикон соҳтаанд, азму иродай истиқлолхоҳӣ, давлату давлатдорӣ, ва рисолати пояндаи фарҳангии аҷдоди моро шикаста натавонистаанд”.

Хушбахтона Иттиҳоди Шӯравӣ рӯ ба таназзул ёфту 24-уми августи соли 1990 Шӯрои Олий Эъломияи истиқлолияти ҶТ-ро қабул намуд, ки он ҳуҷҷати заминавӣ барои ноил шудан ба Истиқлолияти Тоҷикистон (9-уми сентябрь соли 1991) гардид. Истиқлолият бузургтарин ва арзишмандтарин муваффақӣти миллати тоҷик буд, ки баъди ҳазор сол пас аз заволи давлати Сомониён ба он ноил гашт.

Аммо мутаассифона киша-

иштирокчиён дода шуд. Дар Ичлосияи мазкур бо роҳбарии муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳукumat ва дигар соҳторҳои қудратии мамлакат, ки флаҷ шуда буданд, аз сари нав эҳё шуда, Парчаму Нишони давлатӣ қабул, артиши миллӣ ташкил ва заминai сулҳи миллӣ гузошта шуд.

Давраи аввали таъсиси мансаби Президент ҳанӯз аз солҳои аввали Истиқлолият муайян шуда буд, ваде вазъияти мураккаби сиёсии кишвар

сиёсӣ баргузор гардид, ки ҳалқи шарифи Тоҷикистон ботарики раъидиҳии умумӣ Конститутияро қабул ва Президенти маҳбуби ҳеш - Эмомалӣ Раҳмонро интиҳоб намуданд.

Бояд қайд намуд, ки замани асосии расидан ба сулҳу субот ва ваҳдати миллӣ маҳз қабули Конститутия ва рӯи кор омадани институти Президент ва интиҳоб гардидаи ҶТ мебошад. Аҳамият ва нақши бузурги институти Президент ва ҳадамоти Президенти кишварро дар рушди давлатдории миллӣ, сулҳу ваҳдати миллӣ ба назар гирифта, 16-уми ноябрро ҳамчун рӯзи Президенти ҶТ ҷашн гирифтан хеле муҳим мебошад. Ҷунки Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон шаҳсияти бузурги таърихи миллии тоҷик буд, бо ҳувияти олии миллӣ, далериву ватандӯстӣ, ғамҳор нисбат ба ояндаи миллату далати тоҷикон ва эҳёи давлатдории миллии тоҷикон дар замони навтарин тавонист миллатро

ҷаҳонӣ низ дорад, ҷунки онро метавон барои ҳалли ихтилофҳои доҳилидавлатӣ ва байнидавлатӣ истифода бурд.

Бо шарофати талошу хидматҳои бузурги Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон баҳри барқарориву пойдории сулҳу ваҳдати миллӣ, давлатдории мустақили тоҷикон, миллати тоҷик озодӣ ҳақиқиути истиқполиятро эҳсос намуд ва имконпазир шуд, ки бори аввал дар тамоми ҷаҳон ҷаҳонҳои байналмилалии 1100-солагии далати Сомониён, Соли тамаддуни Ориёй, Соли Рӯдакӣ, Солгарди Имоми Аъзам, 2500-солагии шаҳри Истаравшан, 2500-солагии шаҳри Ҳуҷанд, 2700-солагии шаҳри Кӯлоб, ҷаҳонӣ шудани Иди Наврӯз, 3000-солагии шаҳри Ҳисор ва ҳоказо бошукуҳ ва густурда таҷлил гарданд, ки бевосита ба нигоҳдории ҳофизаи таърихӣ, пайдориву такомули идеологии миллии тоҷикон, ҳусусан ҷавонон таъсирӣ мусбати бузурго мегузорад. Инчунин мақоми забони тоҷи-

Азимҷон ЧУРАЕВ
донишҷӯи соли 5

Бояд қайд намуд, ки имсолмо 26-умин солгарди Истиқполияти Тоҷикистони азиҳро бо як шукуҳу шаҳомати хосса ҷашн гирифтем ва меҳоҳам дар ин равад як нуктаро иброз намоям, лаҳзаҳои душвору мураккаби миллати тоҷик, лаҳзаҳо, ки Ватани азизамон ба майдони күштор, хонаи ободамон ба вайрон, тӯйхонаамон ба мотамсаро табдил ёфта буду тоҷикон аз мулки худ гуреза шуданду Ватан дар вартаи нобудӣ қарор дошту бархе аз мансабталошон рӯ ба гурез ниҳода буданд, Пешвои Миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимоми давлатдориро ба даст гирифта, бо далериву ҷасорат, дурандешию заковат ва даҳҳо сифатҳои баланди инсонӣ тавонист ин балоҳоро аз сари миллат дур ва Ватанро ба гулистон табдил дидад.

Шаҳсияти барҷастаи таърихи миллии тоҷик, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, начотбахши миллату давлатдории тоҷикон Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон намунаи олий ва роҳномои ҷавонони саодатманди диёр аст.

Мо ҷавонон мадюни хидматҳои ин шаҳсияти начиб, фарзона ва оянданигор ҳастем ва мекӯшем, ки мисли ин абармард барои миллати ҳеш ва Ватани азизамон содикона заҳмату хидмат намоем, то насли ояндаи миллати тоҷик ҷафо накашаду давлатдории миллии тоҷикон барои ҳазорсолаҳои минбаъда побарҷо бошад.

Воқеан ҳам нооромии ҷаҳони имрӯза мо ҷавононро бори дигар водор месозад, ки фидоии ин ВАТАН, фидоии ин МИЛЛАТ ва фидоии сиёсати хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бошему ҳамчун сарбозони ҷонбаркаф ва бидуни мураҳҳасӣ ҳамеша дар хидмати ҳалқу давлат бошем! Зинда буд Ватан! Зинда буд Пешвои Миллат! Поянда буд Истиқполу давлатдории миллии ТОҶИКОН!

ри ҷавони Тоҷикистон дар солҳои аввали истиқлолият бар асари мудоҳилаи баъзе ҷондӯши ҳарорӣ, ба гирдobi ҷонги таҳмилӣ шаҳрвандӣ гирифтор шуд, ки дар натиҷа миллиати шарифи тоҷик паронданд ва мавҷудияти давлатдории тоҷикон дар чунин як вазъияти душвори сиёсӣ зери суол монда буд. Хушбахтона, фарзанди фарзонаи миллат Эмомалӣ Раҳмон 19-уми ноября соли 1992 дар Ичлосияи XVI Шӯрои Олий (16 ноября то 2 декабря 1992) раиси Шӯрои олий интиҳоб гардида, тамоми қувваҳои супҳарваро муттаҳид намуда, дар назди вакилон суханронӣ карда чунин қайд менамоянд: “Э ман дар Тоҷикистон сулҳро барқарор мекунам, ё дар ин роҳ ҷони ҳудро медиҳам”. Баъди ин суханронии гарму ҷӯшони Эмомалӣ Раҳмон бӯи насиими форами сулҳ ба машоми иштирокчиён расид ва ҳатто дар раванди Ичлосия оши оштӣ низ барои

монеи пешрафт ва инкишофи ин институти муҳимми конституционӣ гардида, ташкили мансаби Президенти ҶТ ба солҳои 1994 рост меояд, ки ҳанӯз моҳи марта соли зикргардида гурӯҳи кории комиссияи конституционӣ дулоҳаи Конститутияи Тоҷикистонро тайёр кард, ки яке “Сарқонуни ҶТ (парлумонӣ)” ва дигаре “Сарқонуни ҶТ (президентӣ)” ном гирифтаанд.

Дар чунин вазъияти душвори ҷонги таҳмилӣ роҳбар ва пешвое лозим буд, ки миллатро сарҷамъ ва давлатдории тоҷиконро аз нестӣ раҳо кунад ва таъсиси ҷумҳурии парлумонӣ дар он солҳо барои муттаҳид намудани миллат ва мустаҳкам намудани поъҳои давлатдорӣ самаранок набуд, бинобар ин равшанфирони миллат Конститутияи ҶТ бо шакли идоракуни президентиро тавсия намуданд, ки билохира 6-уми ноября соли 1994 ду маъракаи муҳимми

аз пароқандагӣ, давлатдории тоҷиконро аз нобудшавӣ начот дода, ба Ватан сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, начотбахши миллату давлатдории тоҷикон Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамчун субъекти фаъоли муносабатҳои байналмилалиӣ ва ҳамчун давлати ташаббусҳои ин шаҳсияти аз ҷониби ҷаҳониёни эътироф ва риоя гардид ва мақоми Тоҷикистон ҳамчун субъекти фаъоли муносабатҳои байналмилалиӣ ва ҳамчун давлати ташаббускор рӯз аз рӯз меафзояд.

Дар натиҷаи талошу заҳматҳои шабонарӯзии Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон тоҷикон 27-уми июни соли 1997 муттаҳид ва поъҳои давлатдории тоҷикон мустаҳкам гардида, сулҳу субот, амният ва Ваҳдати миллӣ дар Ватани азизамон Тоҷикистон пойдор гардидаанд. Тачрибаи сулҳу ваҳдати миллати тоҷикон на таҳо аҳамияти миллатӣ, балки аҳамияти бузурги

Сайвали САНГОВ
ассистент кафедраи хуқуқи
соҳибкорӣ ва тиҷорат

Солҳои охир дар ҶТ ба ин-
кишофи соҳаи сайёҳӣ та-
вачҷӯҳи хосса зоҳир шуда
истодааст. Тамоюлҳои инкишофи ин-
фрасоҳтори сайёҳӣ бештар аз устувор
гардонидани таваҷҷӯҳи хосса ва танзими
давлатии фаъолияти сайёҳӣ дар сатҳи
умумии милий, ки бо стратегияи мусири
пешрафти хизматрасонии сайёҳӣ муво-
ғиф мебошад, вобаста аст.

Президенти Ҳукумати ҶТ 2007 нақши сайёҳӣ-
ро дар пешрафти давлат афзалиятнок
иброз намуда, баён карданд, ки «Ҳуку-
мати ҶТ туризмо ҳамчун соҳаи афза-
лиятноки рушди иқтисодиёти мамлакат
шумурда, барои тараққиёти минбаъ-
даи он пайваста тадбирҳои зарурӣ
меандешад. Туризм барои мамлака-
ти мо омили муҳимтаринест, ки обруҷ
эътибори онро баландтар бардошта,
мароқи сармоягузоронро ҷалб намуда,

ба ташкили ҷойҳои иловагии корӣ дар
мамлакат мусоидат мекунад». 20 апре-
ли соли 2012 бошад, Сарвари давлат
дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии ҶТ
таъқид соҳтанд, ки «Барои ба роҳ мон-
дани ҳамкориҳои мутақобилан судманд
дар соҳаҳои афзалиятноки мамлакат,
аз ҷумла гидроэнергетика, саноати
маъдан, сабук ва ҳӯрокворӣ, инчунин
кишоварзӣ, истифодаи қаъри замин
ва туризм имкониятҳои кофӣ мавҷуд-
анд ва истифодаи самараноки онҳо
аз афзоиши сармоягузории мустақими
дохиливу ҳориҷӣ ва воридоти техника-
ви технологияҳои мусоир вобастагии
калон дорад». Мақсади асосии сиёсати
давлатӣ дар соҳаи туризм ин таъмин
намудани шароитҳои мусоиди ҳуқуқӣ
барои ташкили фаъолияти самарабах-
ши субъектҳои фаъолияти туристӣ ва
дар ин замине таъсиси бозори сама-
ранок ва рақобатпазири туристӣ дар
ҶТ мебошад, ки имконотро барои қо-
неъгардонии талаботи шаҳрвандони
дохилӣ ва ҳориҷӣ ба хизматрасониҳои
муҳталиф ва сифатноки соҳаи таъмин
намояд. Ташаккути стратегияи мусири
маркетингӣ ҷиҳати таҳия ва пешбу-
ди минбаъдаи маҳсулоти туристӣ дар
бозорҳои дохилӣ ва ҳориҷӣ дар асоси
брэнди миллӣ вазифаи асосӣ барои
рушди туризми ҶТ ба ҳисоб меравад.

Саноати туристии замони мусоир
яке аз соҳаҳои рушдёбандиа ва серда-
ромади иқтисоди ҷаҳонӣ арзёбӣ ме-
гардад. Омори Созмони Умумиҷаҳонии
Сайёҳӣ (СУС) ва баъзе институтиҳои
байнамилалии молиявӣ шаҳодат мениҳанд,
ки туризм аз соли 1998 дар
содироти ҷаҳонии мол ва хизматра-

сонӣ ба ҷои аввал баромада аз са-
ноати машинарорӣ (7,8%), истеҳсоли
маҳсулоти кимиёвӣ (7,5%), маҳсулоти
ҳӯрокворӣ (6,6%), саноати компюте-
рио таҷҳизоти идоравӣ (5,9%) ва сӯ-
зишворӣ (5,1%) пеш гузаштааст. Шу-
момораи ҷойҳои корӣ дар соҳаи туризм
тақрибан 200 млн, ё беш аз 8%-и ни-
шондиҳандаҳои умумии шуғли аҳоли
ҷаҳонро ташкил медиҳад. Суръати
миёнаи рушди туризм дар солҳои
1950-1999 дар як сол 7%-ро ташкил
дод, ки дар мачмӯъ аз суръати миёнаи
солонаи рушди иқтисоди ҷаҳонӣ зиёд-
тар мебошад. Мувоғики дурнамои
СУС дар даҳсолаҳои наздик суръати
рушди сайёҳӣ нигоҳ дошта мешавад.
Ҳамин тарӣ, то соли 2020 шумомраи та-
ширифҳои байнамилалии туристӣ нис-
бат ба соли 2000-ум бояд 2,2 маротиба
афзоиш ёбад (яъне аз 698 миллион то
ба 1,561 миллиард сафарҳои туристӣ
бояд расад). Даромадҳо аз туризм бо-
шад, дар сатҳи ҷаҳонӣ бояд ба ҳамми
4,2 маротиба афзун гарданд (яъне аз
476 млрд, то ба 2 трлн доллари амри-
кой расад).

Танҳо маблағҳои аз андоз ба буҷет
воридшуда дар давлатҳои ҳориҷа ба
ҷаҳон аён аст, ки чунинанд: дар ИМА
маблағи андози соҳаи сайёҳӣ ба 130,
дар Чопон 70, дар Олмон ба 57 милли-
ард доллар мерасад. Дар ҷаҳон даромад
аз соҳаи сайёҳӣ танҳо дар соли
2010 1,3 трилион доллари амрикоиро
ташкил дод. Ин ракамҳоро дар Форуми
4 иқтисодии Остона Котиби генера-
рии СУС баён намуд. Дар баробари
ин қайд намуданд, ки аз ҳар 12 ҷойи
кории дар дунё ба соҳаи сайёҳӣ 1 ҷойи

кор рост меояд. Ҳар сол сарҳадҳои
байнамилалиро 32 миллион инсон бо
мақсади сайёҳӣ убур менамоянд.

Аз ин рӯ, вобаста ба масъалаи
сайёҳӣ Президенти ҶТ дар Паёми худ
ба Маҷлиси Олии ҶТ таваҷҷӯҳи хосса
зоҳир намуданд. Сабаб дар он аст,
ки барои рушди минбаъдаи ин соҳа
тамоми имконот дар мамлакат вучуд
дорад ва дар як маврид ҷораҳои ҳа-
васмангардонӣ ва содагардонии ни-
зоми хучҷатгузорӣ дар соҳаи сайёҳӣ ба
ҷаҳон мерасад. Махсусан дар Паёми
имсола Президенти ҶТ зикр намуданд,
ки «Сайёҳӣ яке аз соҳаҳои муҳими ба
шуғл фаро гирифтани аҳолии қобили
мехнат, баланд бардоштани сатҳи зин-
дагии мардум, рушди дигари соҳаҳои
хизматрасонии истеҳсолӣ, инчунин
муаррифиқундай таъриху фарҳанг,
табият ва анъанаҳои миллий ба ҳисоб
меравад». Дар баробари ин, дар Паёми
пешниҳод гардид, ки муҳлати бақайд-
гирии шаҳрвандони қишиварҳо, ки бо
ҶТ низоми раводид доранд, аз 3 рӯз
ба 10 рӯз дароз карда шавад ва Ҳуку-
мати мамлакат дар самти мазкур бояд
қарори даҳлор қабул намояд, ки ин
метавонад ба пешрафти соҳаи сайёҳӣ
дар мамлакат оварда расонад ва дар
як маврид боиси пешрафт дар Ҳуку-
мати мамлакат дар самти мазкур бояд
қарори даҳлор қабул намояд, ки ин
метавонад ба пешрафти соҳаи сайёҳӣ
дар мамлакат оварда расонад ва дар
як маврид боиси пешрафт дар гардад.

Аз ҳама нуқтаи муҳими дар бахши
сайёҳӣ дар Паёми имсолаи Пешвои
миллат ин Ҷонон гардидани «Соли
2018 – Соли рушди сайёҳӣ» мебошад,
ки имконоти мавҷударо дар самти
пешрафти сайёҳӣ фароҳам ҳоҳад
овард ва мо ба муваффақиятҳои бе-
назир дар ин самти ноил ҳоҳем гардид.

Маликаон АБДУРАСУЛОВА
студентка 2-го курса
русской группы

таможни, вооруженное ограбление). В ряде исламских стран установлена смертная казнь за прелюбодеяние, изнасилование, гомосексуализм, половую связь между немусульманином и мусульманкой.

Мировое сообщество предпринимает определенные шаги для полного искоренения смертной казни в виде наказания. С этой целью был принят Второй факультативный протокол к МПГПП, направленный на отмену смертной казни. Статья 1 данного протокола предусматривает, что ни одно лицо, находящееся под юрисдикцией государства-участника настоящего протокола, не подвергается смертной казни. Каждое государство-участник принимает все необходимые меры для отмены смертной казни в рамках своей юрисдикции.

И мы надеемся что, в ближайшее время все государства прислушаются к голосу разума и отменят смертную казнь как вид наказания, так как ценнее человеческой жизни в этом мире ничего не существует.

СМЕРТНАЯ КАЗНЬ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Право на жизнь — неотъемлемое право каждого человека, охраняемое законом. Его содержание заключается в том, что никто не может быть умышленно лишен жизни. Также данное право налагает на государство обязательство сделать всё для того, чтобы человеческая жизнь оказалась вне опасности и предпринимать эффективное расследование убийств.

Право на жизнь впервые было провозглашено в качестве естественного в Декларации независимости США от 4 июля 1776 года, но этого права нет ни в Конституции США, принятой в 1787 году, ни в конституциях других государств, принимавшихся вплоть до середины XX века. Лишь после Второй мировой войны, в 1948 году, Генеральная Ассамблея ООН приняла Всеобщую декларацию прав человека, статья 3 которой гласит: «Каждый человек имеет право на жизнь, на свободу и на личную неприкосновенность». Дальнейшая регламентация данного права была осуществлена в Международном пакте о гражданских и политических правах. Статья 6 этого документа провозглашает право на жизнь неотъемлемым правом каждого человека, охраняемым законом. В Таджикистане права на жизнь признаются Конституцией Республики Таджикистан в статье 18 Конституции.

В соответствии с данной статьей Конституции Республики Таджикистан, «каждый имеет право на жизнь. Никто не может быть лишен жизни, кроме как по приговору суда за особо тяжкое преступление». При этом следует подчеркнуть, что Республика Таджикистан избрала путь к полной отмене смертной казни. 15 июля 2004 г. Президент РТ подписал закон «О приостановлении применения смертной казни», в соответствии с которым на территории

РТ вводится мораторий на применение смертной казни. Главный положительный момент этого закона заключается в том, что он ввел мораторий как на исполнение смертной казни, так и на вынесение подобного рода приговоров. Таким образом, на сегодняшний день в РТ не существует ни одного лица, приговоренного к смертной казни.

В юридической науке смертная казнь — это лишение человека жизни в качестве наказания, узаконенного государством и осуществляемого по вступившему в силу приговору суда или (исторически) по решению иных государственных или военных органов.

В современном цивилизованном обществе смертная казнь во многих государствах является незаконной, а в других — законным уголовным наказанием лишь за чрезвычайно тяжкие преступления. Но существуют ряд государств, в которых смертная казнь применяется и за меньшие преступки. Например в Китае за такие преступления как взяточничество, сутенёрство, подделка денежных знаков, сокрытие доходов от налогообложения, браконьерство (в частности, добыча амурского тигра) и другие предусмотрены смертная казнь.

После Второй мировой войны в мире наметилась тенденция к сокращению применения и полной отмене смертной казни. В 1978 году смертная казнь была отменена в Испании, в 1981 году — во Франции. С 1990 года смертную казнь отменили полностью около 40 стран, в том числе Азербайджан, Албания, Ангола, Армения, Болгария, Великобритания, Венгрия, Гонконг, Греция, Грузия, Ирландия, Италия, Канада, Кипр, Кот-д'Ивуар, Киргизия, Латвия, Литва, Маврикий, Мальта, Мексика, Мозамбик, Молдавия, Непал, Парагвай, Польша, Румыния, Сербия,

Словакия, Словения, Туркмения, Украина, Хорватия, Черногория, Чехия, Швейцария, Эстония, ЮАР.

На конец 2015 года 102 страны отменили смертную казнь за все преступления (в том числе 4 в 2015 году). Кроме того, 6 стран сохранили её только для отдельных особо тяжких преступлений, совершившихся в военное время, исключив возможность назначения смертной казни за так называемые общееуголовные преступления. Ряд государств отменили смертную казнь на практике, то есть не приводили смертные приговоры в исполнение последние 10 лет и собираются и в дальнейшем придерживаться моратория, либо официально объявили о введении моратория на исполнение смертных приговоров. В число этих стран входит и Республика Таджикистан. 58 государств на 31 декабря 2015 года сохранили применение смертной казни, но не во всех из них в 2015 году смертные приговоры приводились в исполнение. Всего в 2015 году смертных казней не было в 169 из 193 стран-членов ООН.

Точное число смертных приговоров, ежегодно приводимых в исполнение в мире, неизвестно, так как некоторые страны, где смертная казнь применяется очень часто (например, КНР и КНДР), не публикуют никаких статистических данных о количестве казнённых. По подтверждённым (далеко не полным) данным на конец 2015 года по всему миру исполнения смертного приговора ожидали не менее 292 человек.

С 1965 года более 50 стран расширили перечень преступлений, за которые может быть назначена смертная казнь. По данным на 2015 г., в 21 стране предусмотрена смертная казнь за преступления, связанные с безопасностью страны (шпионаж, государств-

МАҲСУЛОТИ ХУШСИФАТ – ШАРТИ АСОСИИ БЕХАТАРИИ ҲАЁТУ САЛОМАТИИ ИСТЕМОЛКУНАНДАГОН

(мулоҳизоте чаня дар партави Паём)

Дар асоси моддаи 8 Қонуни ҶТ “Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон” аз 9 декабри соли 2004, №72 истеъмолкунанда ҳангоми риояи шартҳои муқарраршудаи истифодабарӣ, нигоҳдорӣ, интиқол ва нобудкунии мол (кор, хизматрасонӣ), ки барои ҳаёт, саломатии истеъмолкунанда, муҳити зист бехатар бошад, инчунин ба амвонли ўзиён нарасонад, ҳуқуқ дорад.

Дар ин замина бояд таъкид намуд, ки дар Паёми Президенти ҟТ, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомали Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҟТ аз санаи 22.12.2017сол зоҳир намудани таваҷҷӯҳ ба масъалаи таъмини сифат ва бехатарии мол шаҳодати ғамхории Пешвои миллат ба саломатии аҳолӣ аст, ки онро метавонем ба се гурӯҳ ҷудо намоем:

1. Дар баромади худ Пешвои миллат баён намуданд, ки: “Таъмин намудани аҳолӣ бо маҳсулоти хушсифат, ки шарти асосии солими мардум мебошад, яке аз масъалаҳои муҳим ба ҳисоб меравад. Ваље ҳолатҳои аз ҷониби соҳибкорону тоҷирон бо ҳарроҳу васила ба бозори истеъмолии ҳуқуқи ҳуқуқи истеъмолкунандагон”.

Инчунин Пешвои миллат аз нағтичаи санҷиши шаҳрвандон зарорвар аст”.

мақомот натиҷагирий карда, иброз намуданд: “Тибқи маълумоти Прокуратураи генерали фаъолияти гурӯҳи корӣ вобаста ба санҷиши сифати маҳсулоти воридотӣ дар 196 ширкати тиҷоратӣ нишон дод, ки ба қишивар ҳамасола 500-600 тонна бозичаҳои гуногун аз 20 давлати дунё ворид мешаванд, ки 90 фоизи онҳо аз рӯи сифат ба таълоботи бехатарӣ мувоғиқ нестанд ва ба саломатии қӯдакон зарорвар мебошанд”.

Дар аснои ҷунун ҳолат ба Ҳуқумати мамлакат супориш доданд, ки барои мукаммал гардонидани ниҳозими идораи давлатии санитариву фитосанитарӣ, стандартизатсия, сертификатсия ва назорати байторӣ тағиироти соҳтории зарурӣ амалӣ намояд, яъне Ҳадамоти давлатии ҳифзи тандурустии аҳолӣ таъсис дигҳанд ва ҷиҳати пешгирии воридоти молу маҳсулоти пастсифат ва ғайристандартӣ мақомоти ваколатдорро доир ба риояи ҳатмии Қонуни ҟТ «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» ҷораҳои таъхирнопазир андешанд ва дар ин самт Барномаи бехатарии маҳсулоти озуқавориро таҳия ва амалӣ намоянд.

2. Масъалаи дигаре, ки таъвҷӯҳи Пешвои миллатро ҷалб намудааст, ин дар сатҳи паст қарор доштани назорати воридоти маҳсулоти гӯшти ба қишивар мебошад. Барои баратараф намудани поймал гардидан ҳуқуқҳои истеъмолкунандагон ва пешгирии расонидани зарар ба ҳаёт ва саломатии шаҳрвандон Пешвои миллат такид кардан, ки: “Бо мақсади рушди соҳаи парандапарварӣ дар қишивар ва таъмин намудани бозори истеъмолӣ бо маҳсулоти хушсифати ватанӣ ҷорӣ кардани ҷораҳои ҳавасмандгардӣ ва имтиёзҳо доир ба андоз зарур аст. Дар робита ба ин, соҳаи парандапарварӣ оид ба истеҳсоли маҳсулоти озуқа яке аз самтҳои афзалиятнок Ҷонон гардида, воридоти технологияву таҷхизот ва мавод барои таъминоти соҳа аз ҳамаи андозу пардохтҳо озод карда шавад. Дар баробари ин, технологияни нигоҳдории маҳсулоти гӯшти дар сатҳи зарурӣ ва тибқи меъёрҳои қабулшуда таъмин нағардидааст ва соҳибкоронро зарур аст, ки дар ин самт низ ҷораҷӯй намоянд”.

3. Пешвои миллат оид ба пастсифат будани маводи доруворӣ ва пеш нарафтани саноати дорусозӣ изҳори нигаронӣ карда, иброз намуданд, ки “Ҳоло дар мамлакат 32 корхонаи ҳурди соҳа фаъолият дорад, ваље онҳо ҳамагӣ 240 номгӯи маводи доруворӣ ва тиббииро истеҳсол мекунанд. Яъне нарасидани доруворӣ, пастсифат будани аксари онҳо ва рушд накардани саноати дорусозӣ дар мамлакат ба яке аз масъалаҳои ташвишовар табдил ёфтааст. Ҳол он ки дар қишивари мо зиёда аз 3500 навъи гиёҳҳои шифобаҳш ва садҳо сарҷашмай обҳои гарми табобатӣ мавҷӯданд”.

Барои баратараф намудани камбудии мазкур баҳри беҳтар намудани вазъи саноати дорусозӣ Пешвои миллат дастур доданд, ки ки аз соли

Парвона МИРЗОЕВ
дотсенти кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат

2018 воридоти технологияҳои нағтарин барои корхонаҳои дорусозӣ ва таҷхизоти ҳозиразамони ташхису табобат аз андоз аз арзиши иловашуда ва боҷи гумруқӣ озод карда шавад.

Дар заминаи гуфтору дастурҳои Пешвои миллат барои таъмин намудани аҳолӣ бо мол, кор, хизматрасонии босифат ва бехатар мое пешниҳод менамоем:

1. Ба салоҳияти Ҳадамоти давлатии ҳифзи тандурустии аҳолӣ, ки таъсис дода мешавад маҳсус назорати фаъолияти шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфириҷӣ вогузор гардад, ки ба истеҳсоли намудҳои алоҳидай маҳсулоти ҳӯрокӣ барои инсон дори зарари эҳтимолӣ машғуланд;

2. Ба моддаи 126 КҲМ ҟТ “Ба фурӯш баровардани маҳсулоти бесифати ҳӯрокӣ” тағиирот оид ба зиёд намудани андозаи ҷарима ба шахсони воқеӣ аз сӣ то чил, ба шахсони мансабдор аз панҷоҳ то шаст ва ба шахсони ҳуқуқӣ аз дусад то сесад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ворид карда шавад.

3. Барои ҳалли мушкилоти дар бозор ҷой доштани моли бесифат ва хатарнок зарур аст, ки Ҷарори Ҳуқумати қишивар “Дар бораи Низомномаи тартиби қабули мол, кор ва хизматрасонии босифат ва бехатар” қабул карда шавад.

ҲАҚИҚАТИ ЗИНДАГӢ

Мегӯянд, ки замини Ҳудо васеъ аст, барои ҳамаи чиз ҷой ёфт мешавад. Аз ҷумла барои илм ва ғайри илм низ. Онҳо ҳақиқӣ баробар вуҷуд доштанду доранд. Ваље саволи асосӣ ин аст: қадоми инҳо дар ҷомеа муқаддамтаранд? Маҳз ҷавоби ин суол маънни асосии зиндагии ҳар яки моро ифода мекунад.

Зиндагӣ маҷмӯаи бешу камист,
Ҳар шабе дар осмон маҳтоб нест.

Зиндагӣ аз марг пурсид:
- Чаро ҳамагон ошиқи мананду аз ту нафрат доранд ?!

Марг ғуфт:

- Чунки ту дурӯғиву зебой, аммо ман бошам, ҳақиқати талҳ!

Умрат чи дусад бувад,
чи сесад, чи ҳазор,
3-ин кӯҳнасароӣ бурун
барандат ноҷор.

Гар подшоҳиву гаҳ
гадои бозор.

Ин ҳарду ба як нарҳ
бувад оҳири кор.

Зиндагӣ мушкил:
Ваље бояд зист!
Кас намедонад, дар тақдир чист?

Барои он ҷай гузашт, он ҷай шикаст, он ҷай нашуд ҳасрат махӯр. Зиндагӣ агар осон мебуд бо гириғ оғоз намешуд.

Ҳаргиз аз он ҷизе, ки воқеан дӯст медорӣ даст макаш, сабр кардан саҳт аст, аммо ҳасрат хурдан хеле саҳттар.

Баъзеҳо ҳарфе мезанду дилатро мешикананд, баъд бо содагӣ рӯ ба рӯи қалби шикаста мей-

станду мегӯянд: «Нороҳат шудӣ?»...

Умри инсон бо нағасҳо рӯзу шабҳо бигзарад,
Зиндагӣ чун оби шӯҳи тези дарё бигзарад.
Мераванд аз ин олам ҳама бою камбағал,
Оқибат ин шӯру ғавғо ҳамчу савдо бигзарад.
Баҳтро ҳаргиз маҷӯ дар молу мулку симу зар,
Гар бихоҳӣ зиндагии босафою безараар.

Ин аст манзалати зиндагӣ ва зиндагӣ кардан!

Точинисо АЗИЗЗОДА
донишҷӯи соли 2

Дар таърихи давлатдории навини Тоҷикистон истилоҳ ва мағҳуми «истиқолият» ва «ваҳдати миллӣ» мағҳумҳои мӯқаддас ба ҳисоб мераванд. Зеро муаррифи истиқолият аз оғози пайдоишаш ва ҳастии он аз нигоҳ дошташ вобаста аст. Пайдоиши истиқолияти барои ҳар халқу миллат бо роҳҳои гуногун (чангу талошҳо, түхфа, тасоддуф ва ғ.) мусассар мегардад, валие ҳифз намудани он ба омилҳои гуногун вобастагӣ дорад.

Маҳмадёри НОСИР
Н.И.Х., дотсент

Барои миллати тоҷик истиқолият ормони чанд насли он ҳисоб мешуд ... ва дар қарни XX давлати воҳид бо номи Тоҷикистон дар низоми муносибатҳои байналмилалӣ арзи вучуд кард. Дарк ва ҳифз кардани истиқолиятро дар ибтидо роҳбарони вақт саҳл пиндоштанд, ки аз чунин вазъ, аҷнабиён ба тарҳрезии чанги шаҳрвандии таҳмилӣ дар сарзамини Тоҷикистон муваффақ гаштанд.

Ҳукумати Раҳмон Набиев (ноябр соли 1991-майи соли 1992) ва Ҳукумати муроси миллӣ (майи соли 1992-ноябр соли 1992) дарк ва эҳсос карданд, ки ба қадри ҳадаяи Худо – истиқолият нарасиданд ва таназулли роҳбарии ҳешро дар ин сарзамин таъмин соҳтанд. Дар ин радиғ «душманони миллати қуҳанбунди тоҷик мустақилияти сиёсии онро таҳаммӯл карда натавонистанд». Воеан, бе дарки амиқи истиқолият ва бе ваҳдати миллӣ давлатсизи миллатсизӣ барои миллати тоҷик ғайриммекон буд. Аз ин нигоҳ, Ҳукумати нави дар Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии ҶТ рӯйкоромада, тамомидархоро андешид ва андешиди истодааст, ки Истиқолияти давлатӣ комилу таҳқим гардад. Валие таҳқими комилии Истиқолияти давлатӣ аз ваҳдати миллӣ вобастагӣ дошт, зеро дар он шабу рӯз (солҳои 1992-1997) оташи ҷанг дари ҳар як хонаандони тоҷикро мекӯфт.

Бо чунин назардошт, донишманди тоҷик, профессор А.Н. Маҳмадов дуруст гуфтааст, ки: «Дар ин масъала метавон ду омилро пешниҳод намуд, ки барои ба даст овардани ваҳдати миллӣ мусоидат намудаанд. Ба сифати омили якум, вазъияти иҷтимоию сиёсии Тоҷикистони тозаистиклол, кули давлатҳои собиқ Шӯравӣ ва умуман ҷаҳонро метавон арзёбӣ кард. Яъне ҳатари бо даҳолати аҷнабиён ва душманони таърихии миллати тоҷик аз байн бурдани давлати тоҷикон ва пароканда

кардани миллати тоҷик вучуд дошт. Мажӯр дарки ҳамин вазъият тарафҳои муҳолифро дар Тоҷикистон сӯи мизи музокирот қашид, ки натиҷаи он ваҳдати миллӣ аст.

Омили дигари ба ваҳдати миллӣ мусоидаткунанда мавҷудияти фарҳанги бою таҷрибаи таърихии давлатдории тоҷикон буд. Чун тарафҳои муҳолифи ҳатари аз байн рафтани давлати тоҷиконро дарк карданд, бешубҳа, метавон гуфт, ки бе давлати ҳеш мондани чунин як миллати

Воеан, тарафҳои муқовиматкунанда то ҷоэ талош доштанд, ки пеши ҷанги шаҳрвандӣ гирифта шавад, валие ин икдомҳо дар сатҳи низоӣ барои хотима бахшидани низоӣ тоҷикон басандана набуд. Ин вобастагӣ дошт ба омилҳои гуногун, аз қабили манфиатҳои абарқудрату ҳамсояҳо, саҳмдорону ҳиҷояткунандагони «хориҷӣ», вазъи кунунӣ ва ғ. Новобаста аз чунин муракқабиҳо, норавшаниҳо, дуҳӯрағиҳо ва номуайниҳо, дар Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии ҶТ Эмо-

Собиқ Муншии умумии СММ Кофи Аннан гуфта буд: «Президенти Тоҷикистон намунаи ибрati az зуроварӣ даст қашидан ва ҳалли муаммоҳои доиҳилимиллиро нишон дод». Сарвари Догистон Рамазон Абдулатипов мегӯяд, ки «дар таҷрибаи ҷаҳон дар соҳторҳои давлатӣ ба муҳолифин 30% ҷойҳоро пешниҳод намудан умуман диди намешавад. Ин аз ҷавонмардӣ ва хирадмандии сарвари давлат гувоҳ аст».

Собиқ Президенти Ҷумҳу-

Ин шаҳс барои Тоҷикистони мо одами зарур аст ва шаҳс аст, ки Тоҷикистонро тараққӣ мекунонад ...».

Воеан Пешвои миллат дар як муҳлати кӯтоҳи таъриҳӣ таҷонист, ки Тоҷикистонро ба як давлати воҳид, аҳолии пароқандони онро дар ин сарзамин сарҷамӣ, низоми давлатдории фалҷашударо эҳё, нуфузу эътибори давлати Тоҷикистонро дар радиғи қишварҳои мутамаддин муарриғӣ ва сулҳу суботро дар қишвар барқарору таъмин созад.

НАҚШИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР ТАҲКИМИ ВАҲДАТИ МИЛЛӢ ВА ИСТИҚЛОЛИЯТИ ДАВЛАТӢ

таъриҳан давлатдорро ор доништанд. Ин омиле буд, ки бойси бедор кардани ҳудшиносию ғурури миллат гардид. ... ду ҷабҳаи ба ҳам муҳолиф ... дар ҳама бахшҳо муҳолифат ва манфиатҳои ҳешро доштанд, ки дар чунин вазъ гавҳаре лозим буд, ки барои ҳарду тараф муқаддас бошад ва чунин меҳвар ёфт шуд – «миллат ва манфиатҳои миллӣ». Тарафҳои муқобил дарёftанд, ки созиширо танҳо дар як ҳолат метавонанд ба даст овард, - дар ҳолати боло гузоштани манфиатҳои миллӣ».

Ҳамин тариқ, ваҳдати миллӣ ҳамчун омили ҳифз ва таҳқими Истиқолияти давлатии Тоҷикистон нақши марказири ишғол намудааст. Бисёриҳо дар ҳам омадану сулҳу кардани тарафҳои даргирро дар низоӣ тоҷикон дар табииати орому сулҳоҳона ва инсондӯстона доштани ин миллат баҳоғузорӣ мекунанд, ки ин воеяни дар раванди сулҳи истиқлоҳист. Воеан тӯли таъриҳи, бурду боҳти тоҷикон аз табииати орому инсондӯст, фарҳандӯсту тамаддунофараш вобаста будааст, ки ин ҷои баҳс нест. Ҳодими сиёсии давлатии Афғонистон Латиф Пидром дар ҳусуси сулҳи тоҷикон гуфтааст: «Тоҷикистон ... тавонист дар як ҷанги доҳилӣ ғалаба биқунад, ки ин воеан ҳуҷандии мардуми Тоҷикистон ва роҳбаронашро нишон медод. Яке аз сабабҳо, ки Тоҷикистон ба ин натиҷа расид аз назари ман ин аст, ки сатҳи савод дар инҷо болост. Ман оморе доштам, ки ҳар як тоҷик мактаби миёнаро ҳатм кардааст». Албатта, сатҳи маърифатнокии ҷомеа инкор намешавад дар ҳам овардани мардуми ҷонғазда, валие онро омили асосӣ ва низоҳҳо яд ном бурд, ба ин низоҳҳо дар собиқ Югославия, Гурҷистон, Украина ва ғ. мисол мешаванд. Дар ин радиғ қайд кардан лозим аст, ки агар низоӣ дар қаламарви Тоҷикистон майи соли 1992 оғоз шуда бошад, новобаста аз ҳолату оқибатҳо, талошҳои зиёд оид ба ҳомӯш кардани он дар шаҳри Душанбе, Калининобод, Ҳоруғ ва ғ. анҷом дода шуда буд. Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии ҶТ чӣ тавре қайд менамояд, ҳодими сиёсии давлатӣ Абдумаҷид Достиев «дар майдони ҷанг як мизи гуфтагӯни сулҳоварро орост ... Иҷлосияи оғози ҳама сулҳовариҳо шуд ...».

малӣ Раҳмон сарвари давлат интиҳоб шуд, ки ин абармади бузург бе дудилагӣ масъулияти имрӯзу фардои миллатро ба зимма гирифт. Воеан, дар он шабу рӯз бо қавли Абдумаҷид Достиев «мардум тақдирашро танҳо ба ҳамин шаҳс амонат гузошт». Интиҳоби вай ба ҳайси сарвари давлат амри тақдир ба баҳти миллати тоҷик буд, ки ин воеяни дар осори А. Достиев чунин тавсирӣ ёфтааст: «Агар ҷомеаро ба ҳоли ҳудаш гузоранд, ҳудаш роҳбарӣ худ, пешво ё вакили ҳудро беиштибоҳ интиҳоб мекунад. Агар ба он заминасозҳо ва манфиатҷӯҳо ҳамроҳ шаванд ба ҳато мебаранд ... дар Иҷлосия касе ҳудро дар баробари Эмомали Рахмон «галтернатив» нағузот. Яъне ӯ ҳуд бозёфт ва интиҳоби ҷомеа буд».

Ин воеяиятро донишманди тоҷик, профессор С. Ятимов чунин иброз доштааст: «Маълум аст, ки мубориза баарои расидан ба истиқолиятӣ ками дар кам таърихи сеҳазорсола дарад. Бузургтарин шахсияти даҳ асари оҳирӣ миллати тоҷик ин ормонҳоро бо қаҳрамонӣ, шӯчаотмандии бемисл, аз ҳудгузаштанҳо, хирадмандӣ, солорӣ тавонист амалӣ созад. Миллатро сарҷамӣ намояд. Давлатро бунёд ва тоҷиконро бо сари баланд ба ҷаҳониён муарриғӣ кунад».

Ҳамин тариқ, Президенти ҶТ, Ассоғузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомали Раҳмон бо ҷасорату ғурур, баҳшидани дӯст доштани миллату ватан, боло гузоштани манфиатҳои миллию давлатӣ аз ҳама гуна манфиатҳо, бо ироди устувори сиёсӣ, даркӯ масъулият, аз ҳуд гузаштанҳо – оташи ҷанг шаҳрвандиро ҳомӯш кард, давлатро аз пароқандагӣ начот, миллатро аз нестӣ бо ҳам овард. Нақши калидӣ ва асосири дар сулҳи тоҷикон ва ваҳдати миллӣ, ташаккули давлати мусосири Тоҷикон – фарзанди фарзонаи миллат Эмомали Раҳмон дорад ва ба ин ҳар як фарди қишвар эҳтиром қоил аст.

Адабиёт:

- Достиев А. Ситораи ғоиб. – Душанбе: Матбуот, 2006. – С. 66-68.
- Маҳмадов Н.А. Муқаддимаи идеяи миллӣ: Китоби дарсӣ. – Душанбе: Эр-граф, 2013. – С. 152-153.
- Раҳмон Д.С. Ваҳдату суботи сиёсии кафили рушди устувор ва таъмини низоми комили ҳуқуқӣ // Маводҳои конференсияи байналмилалии илмӣ-амалӣ дар мавзӯи «Нақши Президенти ҶТ, Ассоғузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомали Раҳмон дар таҳқими ваҳдати миллӣ» 15-16 июни соли 2017. – Душанбе, 2017. – С. 6.
- Рӯзномаи «Озодагон», №23 (478), 14 июни соли 2017. – С. 6.
- Ятимов С. Илм ва амният // Рӯзномаи «Минбари ҳалқ», №23 (1107), 7 июни соли 2017. – С. 7-9.
- Рӯзномаи «Бизнес и политика», №6 (57), 8 февраля 2007. – С. 1.
- Рӯзномаи «СССР», №22 (445) 1 июня соли 2017. – С. 2.
- Рӯзномаи «Самак», №22 (134), 28 май соли 2014. – С. 10.

ТАКМИЛИ ҚОНУНГУЗОРИИ СУФУРТАВЙ – ЗАМИНАИ РУШДИ СОҲА

Мутобики м. 32 Қонуни ҶТ “Дар бораи ҳаракат дар роҳ” ҳамаи воситаҳои нақлиёте, ки дар ҳаракати роҳ дар қаламрави ҶТ иштирок мекунанду дар мақомоти Бозрасии давлатии автомobiliй ба қайд гирифта мешаванд, бояд аз бобати масъулияти шаҳрвандӣ барои расонидани зарар ба ҳаёт ва саломатии шаҳрвандон ё расонидани зиёни моддӣ дар рафти истифодаи ин воситаҳои нақлиёт, суғурта карда шаванд.

Имрӯз масъалаҳои суғуртакунӣ дар соҳаи нақлиёт мубрам буда, чандин санадҳои меъёрии ҳуқуқие қабул шудаанд, ки бевосита баъзе муносибатҳои мазкурро танзим мекунанд. Махсусан падидай мазкур дар муносибатҳои ҳуқуқии нақлиётӣ аҳамияти калон дорад. Дар мавриде, ки воситаи нақлиёт манбаи ба атрофиён ҳатари калон дошта (м. 1094 ҚГ ҶТ) доноста мешавад, зарар бештар бо ҳаёт ва саломатӣ алоқаманд аст, андозаи зарари молу мулкӣ калон шуда метавонад, масъулият бидуни чой доштани гуноҳ ба миён меояд, суғуртакунӣ амалан роҳи ягонаи таъмини эътидоли муносибатҳо мегардад.

Бо мақсади аз байн бурдани муҳолифатҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар бахши фаъолияти суғуртавӣ, аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ, лоиҳаи Қонуни ҶТ “Дар бораи суғуртаи ҳатми чавобгарии гражданий-ҳуқуқии соҳибони воситаҳои нақлиётӣ автомобилий” дар асоси Қарори Ҳукумати ҶТ аз 10 июни соли 1996 “Дар бораи суғуртаи давлатии ҳатми масъулияти шаҳрвандии соҳибони воситаҳои нақлиётӣ” амалӣ мегардад.

Қарори мазкур бо вучуди танзими чунин муносибатҳо то имрӯз бисёр меъёроҳош қӯҳа шудаанд. Масалан, Қарори мазкур ба меъёроҳои муқаррароти боби 51, м. 1021 ҚГ ҶТ ва қ. 5, м. 4 Қо-

нуни ҶТ “Дар бораи фаъолияти суғуртавӣ” муҳолифат мекунад.

Таҳқурсии ҳуқуқии таҳия кардани лоиҳаи Қонуни мазкур башад, талаботи сарҳати дуюми б. 1, м. 1021 ҚГ ҶТ мебошад, ки дар он чунин муқаррар шудааст: “Тибқи қонун ӯҳдадории суғуртаи зайл пешбинӣ шуданаш мумкин аст: ҳаёт, саломатӣ ё амволи ашҳоси дигарон дар Қонун пешбинишуда дар ҳолати расонидани зарар ба ҳаёт, саломатӣ ё амволи онҳо”.

Ҳамзамон ин талаботи ҚГ ҶТ онро дар назар дорад, ки ҷорӣ намудани суғуртаи ҳатми чавобгарии гражданий-ҳуқуқии соҳибони воситаи нақлиётӣ автомобилий факат дар асоси қонун амалӣ карда мешавад, на инки аз ҷониби дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ.

Муқарароти қ. 5, м. 4 Қонуни ҶТ “Дар бораи фаъолияти суғуртавӣ”, “Суғуртаи ҳатми ба объектҳои афзалиятноки суғурта, ҳимояи манфиатҳои молумулкӣ шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар асоси қонунгузории ҶТ мебошанд, амалӣ мегардад”. Ҳол он, ки амалисозии ин намуди суғуртаи ҳатми тибқи Қарори Ҳукумати ҶТ аз 10 июни соли 1996 “Дар бораи суғуртаи давлатии ҳатми масъулияти шаҳрвандии соҳибони воситаҳои нақлиётӣ” ба зимаи КВД “Точисуғурта” voguzor гардидаast.

Ҳоло нисбати масъалаи мазкур Асосгузори сулҳу

ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи сездаҳуми Шӯрои машваратии назди Президенти ҶТ оид ба беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ дар соҳаи суғуртавӣ, ки 30-юми майи соли 2014 дар шаҳри Душанбе баргузор гардида буд, чунин ибрози ақида намуданд: “Яке аз сабабҳои асосии рушди нокифояи бахши суғурта, дар мамлакат набудани рақобат дар бозори суғурта мебошад, ки имконияти ширкатҳои хусусии суғуртавиро дар баробари ширкатҳои давлатӣ барои расонидани хизматрасониҳои суғуртавӣ, аз ҷумла хизматрасони суғуртаи ҳатми махдуд менамояд. Инчунин, бахши суғурта дар ташаккул ва рушди бозорҳои сармоя нақши ҷиддӣ дорад, зеро он яке аз ҳаридорони асосии қоғазҳои қиматноки давлативу корпоративӣ буда, барои муҳайё намудани маблағҳои озод ва ба соҳаҳои дигари иқтисодӣ сармоягузорӣ намудани онҳо кӯмак менамояд. Таҷрибаи пешқадами давлатҳои дунё дар ин самт нишон медиҳад, ки амалӣ намудани хизматрасониҳои суғуртаи ҳатми аз ҷониби ширкатҳои хусусии суғуртавӣ барои рушди рақобат дар бозори суғурта, пайдо шудани хизматрасониҳои нахи суғуртавӣ, баланд гардидани сифати онҳо ва самаранокии фаъолияти ширкатҳои суғуртавӣ мусоидат менамояд. Аз ин ҷиҳат ба вазоратҳои рушди иқтисодӣ савдо, молия ва дигар мақомоти марбути супориш

Ориф МУМИНЗОДА
ассистени кафедраи
ҳуқуқи нақлиёт ва
ҳуқуқи истифодаи
сарватҳои табии

дода мешавад, ки масъалаи амалӣ намудани хизматрасониҳои суғуртаи ҳатмиро аз ҷониби ширкатҳои хусусии суғуртавӣ ба истиснои хизматрасониҳои суғуртавӣ ҳатми давлатӣ ба роҳ монда, ҷиҳати васеъ намудани доираи ширкатҳо, ки ба хизматрасонии суғуртаи ҳатми машгуланд, ҷораҳои зарурӣ андешад”.

Сабаби дигари қабули Қонуни мазкур аз он иборат мебошад, ки Қарори Ҳукумати ҶТ аз 10 июни соли 1996 “Дар бораи суғуртаи давлатии ҳатми масъулияти шаҳрвандии соҳибони воситаҳои нақлиётӣ” ба талаботи ҳозирае, ки дар системаҳои суғуртавии ҷаҳон тасдиқ шудааст, яъне стандарт гардидаast, умуман ҷаъвобӣ намебошад.

Аз ин лиҳоз, мутобики м. 14 лоиҳаи Қонуни мазкур ӯҳдадорӣ ё ҳуд маблағи суғуртавӣ дар ҳолати фавти ҷабрдида ба андозаи 500 нишондишанд ба ҳисобҳоро ташкил дода, маблағи суғуртавии зарари ба амвол расонидашуда дар доираи то 300 нишондиҳанд ба ҳисобҳои муқаррар карда шудааст. Ҳол он, ки Қарори Ҳукумати ҶТ аз 10 июни соли 1996 “Дар бораи суғуртаи давлатии ҳатми масъулияти шаҳрвандии соҳибони воситаҳои нақлиётӣ” ба ҳисобҳои ҷабрдида ба андозаи 100 нишондиҳанд ва ҳисобҳои молумулкӣ ба андозаи 50 нишондиҳанд ба ҳисобҳои муқаррар намудааст.

Тартиботе, ки дар лоиҳаи Қонуни мазкур ба назар гирифта шудааст, ғайр аз муҳофизат намудани заҳираҳои суғуртавӣ, метавонад иҷроиши супориши Президенти ҶТ-ро, ки дар ҷаласаи сездаҳуми Шӯрои машваратии назди Президенти ҶТ оид ба беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ дар соҳаи суғурта, ки 30-юми майи соли 2014 дар шаҳри Душанбе баргузор гардида буд, амалӣ намояд. Дар лоиҳаи Қонуни мазкур ба ташкилотҳои суғуртавии ғайридавлатӣ амалӣ намудани суғуртаи ҳатми ва истифода бурдани маблағҳои муваққатан озоди онҳо ба ҳисобҳои фаъолияти сармоягузорӣ низ ба назар гирифта шудааст.

АСОСХОИ ҲУҚУҚИИ МУҚОВИМАТ БО КОРРУПСИЯ

Коррупсия зухуроти номатлубу хатаралфзо ва яке аз чиноятҳои трансмиллӣ буда, барои амнияти давлат, суботи чомеа, рушди устувор ва тартиботи ҳуқуқӣ таҳдид менамояд. То ба ҳол ба ягон кишвари дунё миъассар нағардидааст, ки ин вабои асрро пурра аз байн бурда бошад.

Коррупсия кирдорест, ки аз ҷониби шахсони ба иҷрои вазифаҳои давлатӣ ваколатдор ё шахсони ба онҳо баробаркардашуда бо истифода аз мақоми худ ва имкониятҳои он барои ба манфиати худ ё шахсони дигар ғайриқонунӣ ба даст оварданӣ неъматҳои моддию ғайримоддӣ, бартарият ва имтиёзҳо, ваъда додан, таклиф ё пешкаш намудани ин гуна неъмату бартарият ва имтиёзҳои дигар бо мақсади моилкунӣ ё қадр кардани онҳо барои содир намудани чунин кирдорҳо ба манфиати шахсони воқеӣ ё ҳуқуқӣ содир карда мешаванд.

Таърихи башарият гувоҳи он аст, ки коррупсия ҳамқадами инсоният буда, ҳанӯз аз замонҳои қадим вуҷуд дошт ва амалҳои коррупсионӣ дар шаклу усулҳои гуногун содир мешуданд. Шахсоне, ки дар кирдорҳои коррупсионӣ гунахгор буданд, ба ҷазоҳои вазнин гирифтор мешуданд.

Дар замонҳои қадим дар қишиварҳои Осиё, Аврупои фарбӣ ва Русия нисбати ришваҳӯрон ҷазои қатл татбиқ мегардид, ришваҳӯронро месузониданд, ҳатто дасту поясонро мешиқастанд, ба оташ мезаданд, дар равған мечӯшонданд ва пӯсти баданашонро аз тан чудо меҳошанд.

Дар нимаи дуюми асри XX дар заминай мушкилоти дигар, коррупсия ба мушкилоти байналмилалӣ табдил ёфт.

Аз ин лиҳоз, СММ бо мақсади мусоидат ба қабул ва таҳқими ҷараҳо, ки ба пешгирии судманд ва таъсирни қонунгизории ҶТ-ро дар ин самт вазифагузорӣ намуданд. Дар

нигаронида шудаанд; ҳавасмандсозӣ, сабук намудан, дастгирии ҳамкории байнамилалӣ ва ёрии техникий дар пешгирии коррупсия ва мубориза бар зидди он; аз ҷумла андешиданҷи ҷараҳо баҳри баргардонидани дорӣ; ҳавасмандсозии поквичдонӣ, садоқат ва маъсулӣятшиносӣ, инчунин идораи даҳлдори корҳои оммавӣ ва амволи оммавӣ ҷиҳати пешгирий аз ҳар навъ ҷинояткуй ва мубориза бар зидди коррупсия 31-уми октябри соли 2003 Конвенсия бар зидди коррупсияро қабул намуд. ҶТ ба Конвенсияи мазкур 25-уми сентябрисоли 2006 имзо гузошт ва Мачлиси намояндагони Мачлиси Олии ҶТ онро 16-уми апрели соли 2008 тасдиқ намуд.

8-уми сентябрисоли 1997 дар арафаи ҷашнгирӣ рӯзи Истиқолияти давлатӣ Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Рахмон иброз намуданд: «Ба мо зарур аст, ки барои барҳам додани пораҳӯрӣ, ба яғмо бурданӣ моликияти давлат, молу сармояи ҳалқ ва дигар ҷиноятҳои вазнин ба ҳеч кас, ба ягон мансабдор, сарфи назар аз обрӯ ва хизматҳои пештарааш раҳм нақунем. Вақти он расидааст, ки аз баҳшишҳои бечо ва гузаштҳои бемаврид, ки дар на-

тичаи онҳо баъзе мансабдорон азҳуд рафтаанд, даст қашем, қуввату қудрати давлат ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқро минбаъд ҳам часуруна нишон дихем. Ман ин ақидаро бо масъулияти бузург ва қотеона баён карда, ошкоро мегуям: давлат барои хиёнатҳои иқтисодӣ, амалиётҳои зиддиконституционӣ, пешӣ пой задани манфиати ҳалқу миллат ягон касро намебахшад».

Пешвои миллат таҳқими асосҳои ҳуқуқии мубориза бо коррупсия, пешгирий ва аз байн бурданӣ кирдорҳои коррупсиониро зарур доноста, тақмили қонунгизории ҶТ-ро дар ин самт вазифагузорӣ намуданд. Дар

натиҷа дар муҳлати кӯтоҳ дар мамлакат заминai мувоғики ҳуқуқӣ дар самти мубориза бо коррупсия ва пешгирии он гузошта шуд. Аз ҷумла: Фармони Президенти ҶТ аз 21-уми июли соли 1999, №1262 «Дар бораи тадбирҳои иловагии пурзӯр намудани мубориза бар зидди ҷинояткуй дар соҳаи иқтисод ва коррупсия (ришваҳӯрӣ)»; Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» аз 11-уми декабряи соли 1999 қабул ва бâъдан 25-уми июли соли 2005 дар таҳрири нав қабул карда шуд; Қарори Ҳукумати ҶТ аз 7-уми сентябрисоли 2006, №414 Дар бораи тасдиқи «Дастурамали баҳисобигарии омории ҷиноятҳои хусусияти коррупсиянидошта ва феҳристи ҷиноятҳо».

Бо Фармони Президенти ҶТ аз 10-уми январи соли 2007, №143 бо мақсади вусъат додани мубориза бар зидди ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷиноятҳои хусусияти коррупсиянидошта, бартараф намудани тақроркунни функция ва ваколатҳои мақомоти идоракунни давлатӣ, таъмини шаффофијат ва тақмiliи фаъолияти назоратии ревизионӣ Агенсияи назоратии давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ҶТ ҳамчун мақоми маҳсусгардонидашуда ва ҳамоҳангози мубориза бар зидди коррупсия таъсис дода шуда, Низомномаи он тасдиқ карда шуд. Дар робита ба ин вазифаҳои собиқ Қумитаи назорати давлатии молиявии ҶТ, Саридораи полиси андоzi Вазорати даромадҳо ва пардохтҳои давлатии ҶТ, инчунин соҳторҳои мубориза ба бар зидди коррупсия ва ҳуқуқвайронкунӣ ва иқтисодии хусусияти коррупсиянидоштаи Прокуратураи генералии ҶТ ва дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқи ҷумҳурӣ, ба ваколати агентӣ voguzor карда шуданд.

Бо Қарори Ҳукумати ҶТ аз 26-уми январи соли 2008, №34 Стратегияи мубориза бо коррупсияи ҶТ барои солҳои 2008-2012 қа-

бул карда шуд, ки тибқи он ҳамаи вазорату идораҳои ҷумҳурӣ барномаҳои дохилидоравии мубориза бо коррупсияро қабул намуда, онро амалӣ намуданд.

31-уми декабряи соли 2008 Кодекси ҳуқуқвайронкунни маъмурии ҶТ дар таҳрири нав ба имзо расид ва 1 априли соли 2009 мавриди амал қарор дода шуда, дар боби 38-уми он «Ҳуқуқвайронкунӣ маъмурии вобаста ба коррупсия» ҷой дода шуд.

Бо мақсади тақвият баҳшидан ба ҷараёни муқовимат ба коррупсия 30-уми априли соли 2010, №864 Фармони Президенти ҶТ дар бораи тадбирҳои иловагии тақвияти муқовимат ба коррупсия дар ҶТ ба тасвиб расид.

Бо Қарори Ҳукумати ҶТ аз 2-уми сентябрисоли 2010, №431 Нақшай ҷорабинӣ оид ба таъмини иҷрои Тадбирҳои иловагии тақвияти муқовимат ба коррупсия дар ҶТ барои солҳои 2010-2012 тасдиқ гардид.

14-уми декабряи соли 2010 Шӯрои миллии муқовимат бо коррупсияи ҶТ таъсис ва Низомномаи он тасдиқ карда шуд. Шӯрои миллии мақоми умумимиллии машваратӣ, мутобиқсозандай фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ ҷиҳати амалигардонии ҷараҳои пешгирий ва муқовимат бо коррупсия мебошад.

28-уми декабряи соли 2012 Қонуни ҶТ «Дар бораи экспертизаи зиддикоррупсияни санадҳои мөъёрии ҳуқуқӣ ва лоиҳаҳои санадҳои мөъёрии ҳуқуқӣ» ба имзо расид. Қонуни мазкур асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкилии гузаронидани экспертизаи зиддикоррупсияни санадҳои мөъёрии ҳуқуқиро бо мақсади дар онҳо ошкор намудани омилҳои бавуҷудо-варанди коррупсия ва андешиданҷи ҷараҳо ҷиҳати бартараф намудани ин омилҳо ба коррупсия мусоидаткунанда, ташаккули фазои оштинопазир нисбат ба ин зухуроти номатлуб ва баланд бардештани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон мунтазам ҷараҳои таъхирнапазир андешида истодаанд.

Имрӯзҳо аз ҷониби кормандони Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи ҶТ баҳри аз байн бурданӣ сабабу омилҳо ба коррупсия мусоидаткунанда, ташаккули фазои оштинопазир нисбат ба ин зухуроти номатлуб ва баланд бардештани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон мунтазам ҷараҳои таъхирнапазир андешида истодаанд.

Аз ин рӯ, мо ба ҳар як фарди бонангӯ номуси кишиварро зарур аст, ки дар пешгирий ва решакан кардани коррупсия, ки он ба рушди устувори кишивар таъсирӣ манғӣ мерасонад, якҷоя бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқи мамлакат мубориза барем.

Фирӯз САЙНОЗИМЗОДА
мушовири қалони
Қумитаи Мачлиси
намояндагони Мачлиси
Олии ҶТ оид ба
қонунгизорӣ ва ҳуқуқи инсон

DRAFT OF ENVIRONMENTAL CODE OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

The system of legal acts in Tajikistan includes, from the top downward, the Constitution; laws adopted by national referendum; international agreements to which Tajikistan is party; constitutional laws; codes and laws; joint resolutions of the two chambers of the parliament, Majlisi Milli (National Assembly) and Majlisi Namoyandagon (Assembly of Representatives); resolution of Majlisi Milli and resolution of Majlisi Namoyandagon; decrees of the President; resolutions of the Government; resolutions of ministries, state committees and other state bodies; and act of the local representative and executive authorities.

A number of new environmental laws have been adopted since 2010, with some of them tackling new issues for Tajikistan. In 2011, the Law on Environmental Protection was adopted in place of the 1993 Law on Nature Protection. The new Law expends some provisions of its predecessor and adds several new concept and elements. The novelties of the Law include provisions on strategic planning in environmental protection, provisions on rights of public associations in the area of environmental protection, concepts of environmental certification and environmental audit, provisions on the protection of green areas and chapter on compensation for

environmental damage. The Law is more detailed on the delineation of responsibilities of the environmental and sanitary authorities in setting ambient quality and emission standards, and on the environmental requirements for sectorial activities. Remarkably, the Law introduces consideration of environmental requirements in cases of privatization, bankruptcy and reorganization of a legal entity. The 2014 amendment to the Law allows environmental inspectors to use firearms and special devices.

In Tajikistan, codes have the same legal value as other laws, except constitutional

the status of environmental norms as such. The primary value of codification efforts in Tajikistan could therefore be improvement of the quality of environmental legislation. The enforcement authorities also advocate for codification from the point of view of convenience for users. In period 2011-2013, the draft environmental code was developed upon request of the Parliament and Government of the Republic of Tajikistan. The draft went through several public hearings. The legal basis for codification was provided by the Concept of Forecast Development of Legislation

Rahmonzoda Sh.K.,
Junior lecturer of the
Department of International
Law of the Law Faculty,
Tajik National University

development of the code is also envisaged in the State Programme to Implement the Concept of Forecast Development of Legislation in Agriculture and Environmental Protection for 2012-2015 from 2012 Resolution of the Government No.94.

The draft was developed with an aim to ensure a comprehensive approach to legal regulation of environmental issues, and address gaps and conflicts within environmental legislation and between environmental and sectorial legislation. The draft brings together several existing laws and if adopted, would substitute four existing laws. It attempts to regulate a few new issues. However, the draft leaves a number of pending issues untouched. As of date 2015, the Parliamentary Commission on Agriculture and Environment intended to organize further process to work on the draft environmental code of Tajikistan.

laws and laws adopted by national referendum, which have a higher status. Therefore, codification of environmental legislation would not raise approved by the 2011 Decree of the President No. 1021, which explicitly mentioned the need for systematization of environmental code. The

А.Ф. КОНИ - АБАРМАРДИ

Тараққиёти капитализм дар Русия ибтидио асри XIX, пайдо шудани корхонаҳои зиёди саноатӣ, муносибат ва рафтумади шаҳрвандони ин кишвар ба мамолики пешрафтаи гарбӣ аз қабилии Англия, Фаронса, Австрия, Пруссия, Ҳолландия, Шведсия ва ғ., ҳамзамон инқилобҳои буркузазии солҳои 1830 ва 1848 дар як ҷатор кишварҳои «ҷаҳони кӯҳна», ки бешшубҳа ба пешравии ҷаҳони сармоядӣ мусоидат мекард, ҳамзамон дар назди ҳукуматҳо, давлатҳо вобаста ба пешравии иқтисодӣ ва иҷтимоию фарҳангӣ вазифаҳо, проблемаҳои навро ба миён оварда, яке аз проблемаҳои аввалиндарча бо раванду тараққиёти ҷамъияти ин ҳукуқи озодиҳои шаҳрвандон, гузаронидани исплоҳоти судӣ, қабули конститутсияҳо буда, дар барҳе аз давлатҳои пешқадами Аврупои Гарбӣ ин омилҳо ҳалли мусбати худро мейёфтанд. Аз ин раванду ҳаракатҳо ҷамъияти Русия низ табиист, ки дар канор истода наметавонист. Ҳамон ҳаракати деқабристҳо, ҷамъиятҳои ҳалқиён, демократҳо, террористҳо худ ифодагари норозигии қишиҳои гуногуни чомеа аз раванди тараққиёти чомеа, ҳаққу ҳукуқҳои шаҳрвандон буда, нисбат ба «Царизм»-и Русия як ҳиссиёти бадбинии чомеаро, ки боиси дар «Зиндони ҳалқҳо» нигоҳ доштани шаҳрвандон мегашт, ба вучуд меовард.

Барои Русия, ки ҳукуқи крепостной (аслан дар тоҷикӣ он бояд ҳукуқи қалъабандӣ тарҷума шавад) тараққиёти онро боздошта, торафт боиси норозигии қишиҳои пешбари чомеа – нависандагон, афсанӣ, зиёйён ва «мужики рус» мегашт, гузаронидани як реформаи судӣ ногузир гашт.

Баъди барҳам ҳӯрдани ҳукуқи крепостной дар Русия, дар соли 1861 гузаронидани чунин реформа талабӣ замон гашт ва чунин исплоҳоти судӣ дар Русия соли 1864 сурат гирифта, дар таърихи истеҳсолоти судӣ-чинонии рус нақши муҳимиро бозид. Дар риштai мурофиаи судӣ-чиной дохил намудани чунин принсипҳо, аз қабили муроҷиати даҳонӣ, ошкорбаёнӣ, ширкати бевосита, баробарии тарафҳо дар мурофиа, муколама, баҳс ва ғ. имкон дод, ки дар охри асри XIX як ҷатор ҳукуқшиносони бузург – прокурорҳо, судяҳо, адвокатҳо аз қабили А.Ф. Кони, П.А. Александров, Ф.Н. Плевако, А.И. Урусов, С.А. Андреевич ва ғ. ба миён биёянд.

Фикр мекунам, ки дар миёни ин ҳукуқшиносони бузург, устод Анатолий Фёдорович Кони бо он дониши васеъ, фаъолияти серсоҳа, риторики (нотик)-и бузурги прокурорӣ ва судӣ ва то андозае инсони фарҳангӣ ва нависандани соҳибистеъдод буда-наш ўро қофиласопори ин бузург-мардони риштai қасби ҳукуқшиносӣ ва имли ҳукуқ гардонида, дар худи ҳамон давраи ҷаҳонияш, дониши вадсъе ва шахси аддолатпеша буданаш, ўро дар байни оммаи вадсъе ҳалқ чи олимуми чи золим, чи дузду чи ҷабрдида, чи сарватманду чи қашшоқ хело ҳам машҳур гардонида буд. Бо ибораи дигар шахсияти А.Ф. Кони дар ҳаёти ҷамъияти, давлатӣ, адабии Русия тоинқилобӣ нақши амиқе аз худ бокӣ гузоштааст.

Ачдодони Анатолий Фёдорович аз Австро-Венгрия ва ё Олмон кӯчида ба Русия омада буданд. Анатолий Фёдорович худро рус хисобида, ба мазҳаби православӣ ғаравида буд.

Ӯ санаи 19 - уми январи соли 1844 дар шаҳри Санкт-Петербург дар оилаи зиёй ба дунё омадааст. Падараш Фёдор Алексеевич Кони нависандо ва журналист буда, ба ғайр аз корҳои рӯзноманигорӣ ва адабӣ, омӯзгорӣ низ мекард. Модараш Ирина Семёновна Кони ба ҳаёси актраси театр иҷрои вазифа намуда, ҳамзамон чун нависандо ба корҳои эҷодӣ низ машгул мегашт.

Ана дар ҷунин оилаи ба тамом зиёй, эҷодкор ва озода, бо иборае оилаи намуниавӣ қаҳрамони мо таваллуд гашта, ба воя расидааст.

Гарчанде, ки ин оилаи озодаи зиёй аз сарватмандӣ фарсахҳо дур буд, тавонист, ки Анатолий ва бародари қалонияш Евгенийро, ки баъдан бо ҷурми камомади ҳазина ба ҷазои ҷиной қашида шуда, дар зиндан вафот кард, хуб тарбия намуда, ба онҳо маълумоти пурраи замонашонро диханд.

Баъди ҳатми гимназия ин шахси бузург мисли бисёр ҳукуқшиносони машҳур ҳуҷҷатҳояшро соли 1861 ба ғаултai физика ва математикии Донишиҳои Санкт-Петербург супорид, баъди як соли таҳсил соли 1862 донишиҳои мазкурро бар асари ҳаракатҳо ва ошӯҳрои донишиҷӯён, ҳукуматдорони вақт бастанд ва Анатолий Фёдорович ба таври ғузариш ба курси дуюми Донишиҳои Москва, ғаултai ҳукуқшиносӣ гузашта, дар он ҷо таҳсилро давом дода, моҳи июни соли 1865 ғаултai мазкурро бо дараҷаи номзади ҳукуқ ба итном мерасонад. Дарвокеъ, Анатолий Фёдорович моҳи ҷанвари соли 1865 ба кори илми худ – «Дар бораи ҳукуқи мудофиаи зарурӣ» ба таҳқиқ шурӯй намуда, шабҳои дарозро сари ин мавзӯй ва проблемаи ҳукуқӣ рӯз намуд. Сабаби ба ин мавзӯй рӯй овардани ин донишиҷӯён – ҳукуқшиносӣ оянда он буд, ки чун ў бо навиштаҳои олимони ватани ва ҳориҷӣ шинос гашт, дарёфт, ки мавзӯй «Мудофиаи зарурӣ» дар илми ҳукуқшиносии ватани ва ҳориҷӣ мавзӯй нодир буда, кам қасон сари ин мавзӯй кор намудаанд. Аз ин рӯ, ин донишиҷӯён қунҷков ва боистеъдод ба ин кори то андозае мушкир рӯй оварда, проблемаҳои ин ҳолати ҳукуқиро қушода тавонист ва аз тарафи комиссияи баландпояи Донишиҳои Москва нахустин кори илми ў дарвокеъ баҳои баланд гирифта, ў ба дараҷаи унвони номзади ҳукуқ шарафёб мегардад. Ин ҷавони боистeъdодро баъди ҳатми донишиҳои тақлиф намуданд, ки ба ҳаёси омӯзгор дар қафедраи ҳукуқи ҷинояти ба кор дарояд, лекин ў бо эҳтироми хосае ин тақлифи устодонро рад менамояд. Орзуи ягонаи ў ҳамчун ҳукуқшиносӣ амали кор кардан буд, зеро барои ў барин мутахassisони ҷавон ҳукумати Русияи подшоҳӣ тамоми шароитҳоро ибтидио солҳои 60-уми асри XIX ба вучуд оварда буд. Инҳо пеш аз ҳама барҳам ҳӯрдани ҳукуқи крепостной (ҳукуқи қалъабандӣ) ва реформаи азими судии соли 1864, ки мурофиаи судӣ ва ҳукуқи ширкаткунандагони онро вусъати нав мебахшид, буданд. Реформаи судии соли 1864 дар Русияи подшоҳӣ гуфтан мумкин аст, ки ин қишиҳои пешрафтаи ҳукуқии Аврупои Гарбӣ қарib дар як саф мегузашт. Дар ин асос ба фикри мутахassisони маҳз ин «инқилobi ҳукуқӣ» дар Русия, ки нуфузи қасби ҳукуқшиносиро баъди қабули реформаи судӣ хело боло бардошт, дар дили Конии ҷавон шавқу рағбати ҳукуқшинос шуданро

ангеза дод ва ў аз баста шудани Донишиҳои Санкт-Петербург истифода бурда, ба ғаултai ҳукуқшиносии Донишиҳои Москва гузашт.

Тирамоҳи соли 1865 Анатолий Фёдорович ба ҳаёси котиби коллегияи судӣ таъйин мешавад. Баъдан ба ҳаёси ёрдамчии палатаи судии Санкт-Петербург иҷрои вазифа менамояд.

Соли 1866 ўро барои кори илмиаш «Дар бораи ҳукуқи мудофиаи зарурӣ» ҳукуматдорон, аниқтараш масъулони вазорати маориф ва вазorati корҳои дохila ба терғav мекашанд. Ба ин ҳодимони подшоҳӣ забони ин асар, пешниҳодҳои барои он замон басо пешқадами ин ҳукуқшиносӣ ҷавон алалхусус назарияи дар ин рисолаи илми пешгузаштаи ў «ҳукумат наметавонад эҳтироми қонунро талаб намамояд, агар ҳудаш ба он беэҳтиромӣ зоҳир намамояд» бегона буданд. Ин назария ҳукуматдоронро ба таҳлуқа андохта буд, лекин бо назардошти он, ки рисола бо нусхай кам (50 адад) чор гаштааст, нисбати ў ҷорӣ зӯроварӣ андешida нашуда, аз кор низ сабуқдӯш карда нашуд.

А.Ф. Кони баъдан дар вазифаҳои котиби прокурaturaи палатаи судии Москва, прокурори округҳои судии Харков ва Сумск, Санкт-Петербург, корманди прокурaturaҳои судҳои Қазон ва Самара иҷрои вазифа намудааст.

Маҳз дар давраи фаъолияти ҳудҷони прокурор ў ҳудро ба ҳаёси беҳтарин айбдоркунданӣ давлатӣ, нотики оташинсӯҳан, ҳимоягари адлу инсоғӣ, шахси қонунпараст ва ҳукуқшиносӣ варзида нишон медиҳад.

Баъдан ў дар вазифаҳои масъули вазorati адлия, раиси суди Санкт-Петербург иҷрои вазифа менамояд. Ў ду маротиба ба вазифai обер-прокурори сенат таъйин гашта, баъдан ба вазифai вазiri адлия пешбарӣ мешавад, лекин ин вазифaro ба хотири корҳои ҳукуқӣ ва адабӣ rad menamoyaд.

Анатолий Фёдорович дар тамоми вазифаҳои ба зиммааш гузашташуда таҳлоҳ дар доираи қонун амал намуда, бо ғалабаҳояш дар мурофиаҳои судӣ, ба доди ҷабрiddagон расидan, қонунро az ҳама манфиатҳои шахсӣ ва ғурӯҳӣ боло донистан ҳудро шуҳратер намуда, дар Русияи охри асри XIX бо ибораи маддум ба ў чун «рамзи ҳақиқат ва адолат» менигристанд ва дар ҳақиқати фаъолияти фавқулода бузурги ў далолатгари ин ибора низ ҳаст.

Шахсияти ў дар тамоми ҷабҳаҳои ҷамъияти, фарҳангӣ ва давлатии Русияи инқилобӣ нақши муассирero гузаштааст.

Хотиррасон бояд намуд, ки дар байни ҳукуқшиносони тоинқилобии рус вобаста ба нутқҳои судӣ, нутқи прокурори фикрҳои гуногуне ҷой дошт. Аз ҷумла барҳе аз ҳимоягари ҳукуқшиносони ҷавон тавсия медоданд, ки барои ташҳиси маводи кори ҷиной зиёд қӯшиш нақунед, дикқати асосиро ба таҳқиқи вазъи рӯҳии ҷинояткор ҳангоми содир нағудани ҷиноят равона намоед. Їн, ки ғурӯҳӣ дигари ҳукуқшиносон, нотиқони оташинсӯҳан ҷавон мегинанд, ки бояд дар рағти мурофиаи судӣ нисбати судшаванда доимо дар набард истода, нисбати ҳарифро дар даҳонаш ҳомӯш гардонед. Дигар фикр нақунед.

Чунин фикрҳои «таълими» тарафдорони ҳудро ҳам дар байни айб-

доркунданӣ давлатӣ ва ҳам ҳимоягарон дошт, ки бо мақсади ба ҳадаф расидан ба ҳар кор қодир буда, ҳаракатҳои ғайриқонуни худро бо масали «дар мубориза ҳама восита хуб ҳаст» рӯйпӯш кардан мекостанд. А.Ф. Кони бошад, ба фикри чунин ҳукуқшиносони амали ва ҳукуқшиносони илми созгор набуд.

Ў дар ҷандин баромадҳои ҳудибрози ақида намуда буд, ки мурофиаи судӣ бо низоми адлу одоб бояд доир гардад. Аз ин рӯ ў муддати ҷандин соли корӣ ба таҳқиқи омодасозии одоби мурофиаи судӣ машғул буд.

А.Ф. Кони оид ба ин масъала навишта буд: «Мумкин ҳаст ва ҳатман бояд сари масъалай нутқи судӣ гуфт, ки барои ба ҳақиқат дар мурофиаи судӣ расидан таҳлоҳ донистанӣ ҳолати кор қифоя намекунад, барои ин бояд забони модариро ҳуб донист, ҳамзамон бояд аз он ҳаракатҳо, ки обрӯи ҳукуқ, обрӯи қонунро паст мекунанд, дурӣ ҷуст. Бояд фикр намуд, ки мақсади олии адолати судӣ таҳлоҳ дар доираи одобу ахлоқ, ҳурмати ҳамагон ба даст меояд. Баъдан иштирокчиёни мурофиаи судӣ – прокурор, суд, адвокати набод, фаромӯш кунанд, ки мурофиаи судӣ барои оммаи ҳалқ ин мактабест, ки аз он ба ҷуз ҳурмати қонун, ҳамзамон ҳақиқатнигорӣ ва ҳурмати шаъну шарафи одамизод бояд омӯхта шавад!»

Оре, дар ин сӯҳанҳои дар оҳири асри XIX гуфтai ин ҳукуқшиносӣ бузурги рус, бо тамоми ҳастияш мақсаду мөхияти мурофиаи судӣ, нутқи прокурори ҳимоягар, мухимаш одоби мурофиа, мақсади он, аҳамияти он бо пуррагӣ гуфта шуда, ин сӯҳанҳо барои ҳукуқшиносони ибтиди асри XXI – прокурор, суд, ҳимоягар чун обу ҳаво зарур буда, алалхусус, дар қишиҳои маводи кори ҷиной зиёд қӯшиш нақунед, дикқати асосиро ба таҳқиқи вазъи рӯҳии ҷинояткор ҳангоми содир нағудани ҷиноят равона намоед. Їн, ки ғурӯҳӣ дигари ҳукуқшиносон, нотиқони оташинсӯҳан ҷавон мегинанд, ки бояд дар рағти мурофиаи судӣ нисбати судшаванда доимо дар набард истода, нисбати ҳарифро дар даҳонаш ҳомӯш гардонед. Дигар фикр нақунед.

Анатолий Фёдорович ба ҳар як қалима, ҳар як ибора бо як масъулияти бузург муносибат мекард. Маҳз аз ҳамин ҷо талабҳои саҳти ў нисбати нотики судӣ ба миён меомад.

Ў оид ба ҳукуқшиносӣ босавод ва қасби чунин ақида дошт: «Ҳукуқшиносӣ бомаълумот он одамест, ки маълумоти умумиаш (маълумоти таърихӣ, адабӣ, фарҳангӣ, фалсафӣ, табии, ҷуғрофӣ ва ғ.) пеш-пе-

АДЛУ АДОЛАТ

ши мълумоти касбӣ (хуқуқшиносӣ) раванд». Ин идеяро ў дар бисёр корҳои илмиаш асоснок намудааст.

Шахсан ман тарафдори ин назария ҳастам. Фикр мекунам, ки он шахсе, ки худро ҳуқуқшиносӣ касбӣ ва хуб меҳисобад, бояд дараҷаи дониши умумиаш дар сатҳи хело баланд қарор дошта бошад, вагарна доштани дигломи ҳуқуқшиносӣ, вазифаи судӣ, прокурорӣ, муфаттиши бо кӯр-кӯрана донистани чор моддаи кодекси ҷинойӣ ва кодекси шаҳрвандӣ ин нишонаи ҳуқуқшиносӣ касбӣ будан нест.

Ҷанд сол пештар дар ҳикояи воқеиям бо номи «Хазинаи Дижи сурҳ», ки ин воқеа дар яке аз ноҳияҳо вилояти Ҳатлон рӯҳ дода буд, оид ба кори ҷиноятне вобаста ба ёфт шудани ҳазинаи қадима, ки баъди тафтиши рӯйкии кори ҷинойӣ боздошта шуда буд ва муфаттиш аз аҳамияти он барҳӯрдор набуд, қайд намуда будам, ки муфаттиш агар воқеаи мутахассиси аслии касбӣ мебуд ва аз илми таърих хабар медошт ва ба китobi «Тоҷикон»-и Бобоҷон Гафуров рӯй меовард, он гоҳ мефаҳмид, ки ин таңгаҳои гумушудаи давраи Қӯшониён, ки аз ҳазинаи ёфтшуда, мардуми авом ба яғмо бурдаанд, чи қадар аҳамияти бузургеро барои саҳҳ намудани як давраи номуайяни таърихи тоҷикон молик буданд ва конгрессҳои байналхалқии Лондон соли 1910 ва Ҷуҷанбе соли 1968 оид ба ин давраи номуайяни таърихи тоҷикон бо ширкати олимони бузурги ҷаҳонӣ ба ҳулосае наомада буданд.

Академик Б. Гафуров дар ин асараш қайд намуда буд, ки ин давраи норавшани таърихи тоҷикон, давраи Қӯшониён, дар оянда, бо гузаронидани ҳафриётҳо ва ёфта шудани ашёҳои ин давра аниқ карда ҳоҳад шуд.

Таззодро бинед, баъди 30 соли интишори китobi «Тоҷикон» ҷунин ҳазина дар водие қашф гашт, лекин бо сабаби бесаводии миллӣ он аз тарафи мардуми авом ба яғмо рафт. Муфаттиш ва прокурор бошанд, бо ин кори ҷинойӣ шаҳсияти шаҳси ба сифати айбордешаванда қашидашавандаро муайян карда натавониста, баъди пурсиҳои сарсаӣ онро дар коркард боздоштанд. Ҳоло он ки агар онҳо чун ҳуқуқшиносӣ қаме ҳам бошад аз илми таърих ва аҳамияти қовишиҳои археологӣ дарак медоштанд, шояд корҳои фаврӣ-ҷустуҷӯро вусъат бахшида, риштаи ҷиноятро кушода, таңгаҳои зиёди ин давраро ёфта, онҳоро ба пажӯҳишгоҳи бостоншиносӣ баромадарониданд ва дар ин асос дар саҳифаи норавшани таърихи тоҷикон як инқилоби бузургеро ба вуҷуд меоварданд. Мутаассифона, дониши пасти ҳуқуқӣ, ҳамадон набудани муфаттиш ва прокурор онҳоро ва дар навбати худ миллати тоҷикро аз ин насибаи бузург дар канор гузошт. Ҳамадон набудани қисме аз ҳуқуқшиносӣ тоҷик дар қисмати аслияш ин дониши пасти умумӣ доштани онҳо, бо илми таърих, аҳамият, ҷуғрофия, фалсафа, табииёт шинон набудани онҳо, ҳамзамон мутолиаи ками онҳо аз китобу рӯзномаҳо буда, ин омилҳо то андозае боиси қоҳӣ ёфтани ҷаҳонбинӣ ва тангизарии онҳо мегардад. Ҳоло он ки прокурор, суд, ҳимоягар, муфаттиш пайваста бояд паси мутолиа бошанд, зеро касби онҳо, воқеаҳои гуногуни таҳқиқшаванда, муносибат ба сағири қабир, олимум золим аз онҳо

дониши баланду ҳамадон буданро тақозо мекунад. Касби ҳуқуқшиносиро илмҳои дар боло зикрашон рафта ва ҳамзамон санъати сухан (риторика) пур мекунад. Бе донистани онҳо ҳеч гоҳ шахсро ҳуқуқшиносӣ касбӣ ва шахси ба кори худ моҳир гуфтан нашояд. Ҷунин ҳуқуқшиносони дониши умумиашон коста, пайваста ҳангоми қабули қарор ва ҳулосабардорӣ хато мекунанд, зеро ҳуқуқро ҳамчунин донишҳои дигар пурра месозанд. Аз ин рӯ, назарияи бештар аз 100 сол пеш иброздоштаи Анатолий Фёдерович Кони дар шароити имрӯза ҳарчи зиёдтар дар доираи ҳамаи ҳуқуқшиносони тамоми қишварҳо аҳамияти фавқулода пайдо мекунад. Ҳуқуқшиносони ҷавону ояндаи тоҷик агар меҳоҳанд воқеаан ба маънои томаш ҳуқуқшиносӣ шаванд, бояд аз ин назарияи пешниҳод намудаин ҳуқуқшиносӣ бузург барои хеш панди ибраторомӯзе бигиранд.

Аз мероси бойи боғимондаи ин ҳуқуқшиносӣ бузург қисмати зиёдашонро нутқҳои айбордкорӯй дар мурофиаи судӣ ташкил медиҳанд. Махсусан дар ҳамин шоҳаи фаъолияти ҳуқуқиаш истеъдоди бузург ва ҳудододи Анатолий Фёдерович ҳувайдо мегардад. Нутқҳои айбордкорӯйни ин нотики бузурги мурофиаҳои судӣ бо санъати баланди сухан, бо таҳлили пурраи ҳолати кор, вобаста ба исботкунии маводи қазия, бо шинохти рӯҳии шаҳсият ва донистани ҳаракати рӯҳии шаҳс бешубҳа ғанҷи бебаҳои шоҳкориҳои «прокурор ва мурофиаи судӣ» шинохта мешаванд.

Ҳар гоҳ ки шахсан ман ба мутолиаи асарҳои А.Ф. Кони машғул мешавам, аз маҳорати баланди нутқҳои айбордӣ, санъати баланди сухан, исботкунии ҳолати кор, муносибати фарҳангии ў нисбат ба ҳолати кор саҳт ба ваҷд меоям. Фикр мекунам, ки ҷунин нутқҳои айбордкорӯй аз қабили: нутқҳои айбордкорӯй оид ба кори ҷинони гарӯкунии дехқонзан Эмелянова аз тарафи шавҳараш, бо кори қуштори мушовир Рижов, қуштори Филип Шторма, оид ба соҳтакории васияти капитани гвардия Седков, ҳулосаҳои кассатсионӣ (аниқтараш бо забони тоҷӣ – ҳулосаи даҳлдор) бо кори қурбонкуниҳои аҳолии Мултони қӯҳна, бо кори Олга Глем дар қуштори донишҷӯ Давнор ва ғ. натиҷаҳои синтези илмҳои ҳуқуқ, аҳамият, мантиқ, риторика, этика буда, ин нутқҳоро хеле зебо, нағис ва ба шоҳкориҳои адабӣ-ҳуқуқӣ табдил додааст.

А.Ф. Кони дар вазифаҳои баланд ва масъул кор намуда бошад ҳам, ҳама вақт чун ҳуқуқшиносӣ оид, ҳоқими адлу инсоф баромад намуда, бо ин хислатҳои аз дигар мансабдорони империяи Россия фарқ намудааст. Нишондодҳои Конии прокурор оид ба жарф фикр намудан ва муносибати инсонгароёна нисбат ба қисмати инсон, ба ҳуби ҷеҳраи ин марди бузурго чун шаҳси башардӯст, инсондӯст мекушояд.

Анатолий Фёдерович, ки худ марди фарҳангӣ буда, бо аҳамияту таърих алоқаи ногустани дошт, дар нутқҳои худ аз ибораҳои ҳалқӣ, афоризм ва зарбулмасалҳо, намунаҳои матнҳои адабӣ ҳуб истифода намуда, бо ин амалаш ҳусни нутқу сухангӯи оташбори худро бамароти боло бурдааст.

А.Ф. Кони вобаста ба фаъолияти кории бисёрсолаи хеш рисолаҳои зиёдеро таълиф намудааст, яке аз ҷунин шоҳкориҳои ў асари «Падарон

ва фарзандони испоҳоти судӣ» буда, он соли 1914 ба муносибати 50-солагии ин реформаи бузург нашр гаштааст. Ин китоб, беҳтарин асари ба реформаи бузурги судии асри XIX-и Русия бахшидашуда, эътироф гаштааст. Ҳамзамон асари «Нутқи судӣ»-и ў, ки аввалин бор соли 1888 нашр гаштааст, асари машҳур буда, борҳо бо нусхаҳои зиёд нашр гардидааст, ки фаъолияти прокурорӣ ва судии ўро дар барги гирифта, ҷунин меҳисобам, ки ин китоб бояд китоби рӯйизими кормандони прокурорӣ, судӣ ва адвокатурӣ бошад. Ин асар бо иловаҳои нутқҳои судӣ боз якчанд маротибаи дигар бо пуррагӣ нашр гаштааст.

Анатолий Фёдерович Кони бо дониши васеъ ва истеъодд ба адабиёт, таърих ва адібон низ шавқи беандоза дошта, бо бисёре аз адібони маъруфи асри XIX рус мукотибаи қавӣ ва дӯстона дошта, бо иборае дар доираи адабии «асри тиллои адабиёт рус – асри XIX» ҷӯшидааст. Дар ҳусуси муносибат бо адабиёт ва шоири нависандагон ў аз худ китоби ёддоштҳои адабиро ба ёдгор гузаштааст, ки ин ёддоштҳояш бахусус барои доираи мутахассиси соҳаи адабиёт рус, ҳамчунин муҳлисонаи ин адабиёт бузург бафоят аҳамиятнок мебошанд.

Аз асарҳои ёддоштии ў хонандагон дар ҳусуси адібони бузург ба монанди Д.В. Григорович, И.А. Гончаров, И.С. Тургенев, А.Ф. Писемский, А.Н. Островский, Ф.М. Достоевский, М. Горкий ва дигарон таассурут аҷибе пайдо ҳоҳанд намуд. Навиштаҳои ёддоштии Анатолий Фёдерович дар ҳусуси ин нависандагон ў аз худ китоби ёддоштҳои адабиро ба ёдгор гузаштааст, ки ин ёддоштҳояш бахусус барои доираи мутахассиси соҳаи адабиёт рус, ҳамчунин муҳлисонаи ин адабиёт бузург бафоят аҳамиятнок мебошанд.

Дар яке аз асарҳои мунтахабаш, ки ба ҳодимони ҳифзи ҳуқуқ, хизматчиёни давлатӣ ҳаҷшида шудааст, ў дар барои генералҳо, полковникҳо, роҳбарони баландмақоми инсондӯст ёдварӣ намуда, дар ҳусуси шаҳси начиб, генерал Янковский, ки бо ў соли 1885 ҳангоми ревизияи муасисаҳои судии Тиблисӣ воҳӯрдааст, ёдварӣ намуда, иброз медорад, ки ин генерал баъди шиносӣ бо ў, изҳор намудааст, ки шогирди падари ўст ва барои хотираи падари А.Ф. Кони ҷунин рубоии зебоero сароидаст:

**Ҷадорӣ, ки вақти зодани ту,
Ҳама ҳандон буданду ту гиরён,
ОНҷунон зӣ, ки вақти мурдани ту,
Ҳама гиরён шаванду ту ҳандон!**

Ин рубоии зеборо ба қавли Анатолий Фёдерович аввалин бор аз забони генерал Янковский шунида, мафтуни ин каломи воло ва пурҳикмат гаштааст, лекин намедонистааст, ки моли кист.

Мутаассифона, дар китоб дигар дар ҳусуси он, ки оё А.Ф. Кони нотики ин рубоиро пурсидааст, ки ин рубоии зебо моли кист, чизе гуфта нашудааст.

Ин рубоии бисёр зебо моли шоири бузурги мо, Шайх Саъдии Шерозӣ буда, аз забони генерал нисбат ба хотираи падараш Фёдор Алексеевич Кони гуфта шуда, дили ҳуқуқшиносӣ бузурго тасхир намудааст.

Анатолий Фёдерович Кони соли 1890 аз тарафи Донишгоҳи Ҳарков бо унвони илмии доктори ҳуқуқ шарафӣ гашта, соли 1896 академики фарҳӣ, соли 1898 аъзои фахрии

Варқаи ЗАЙНИДИН
ш. Қўргонтеппа, Узви ИЖТ,
Аълоҷи мотбуюти
Тоҷикистон

Академияи илмҳо аз рӯи санъати нутқи интихоб мегардад. Соли 1918 бошад, ў ба ҳайси профессори кафедраи мурофиаи ҷиною судии Донишгоҳи Санкт-Петербург (Петербург) интихоб мешавад.

Барои хизматҳои бузурги ҳуқуқӣ, адабӣ А.Ф. Кони бо бештар аз 12 мукофотҳои давлатӣ қадршиносӣ гаштааст. Аз ҷумла солҳои 1901 ва 1907 барои тақризҳои асарҳои бадей ва тақризи «Очеркҳо ва ҳикояҳо»-и А.П. Чехов ду маротиба бо медали тиллой, мукофоти олии Академияи илмҳои Русия қадршиносӣ мегардад.

А.Ф. Конӣ инқилоби Ӯқтабрро дар синни 73-солагиаш пешвоз гирифт, мисли дигар «гулҳои сари сабади зиёйён»-и рус ватанро тарқ нагуфт ва то оҳири умраш дар ватанаш монда, ба омӯзгорӣ дар Донишгоҳи Санкт-Петербург (Петроград – Ленинград) ва корҳои адабӣ машғул гашт.

Истеъодд ва хизмати ин нобиға чунон бузург буд, ки ҳукумати болжевики ҳурмати ўро ба ҷо овард, баъди воҳӯрӣ бо болжевики ба маънои томаш фарҳангӣ Луначарский (вазири маорифи вақт) касе ба ў кордор нашуд. Академияи фанҳои СССР соли 1924 ҷашни 80-солагии ўро барпо намуд, ў аз террори сурҳи соли 1926 ҳалос ҳӯрд.

А.Ф. Кони соли 1927 дар синни 83-солагиаш вафот кардааст. Аз худ номи неку кори нек, асарҳои зиёде боқӣ гузашт, ки то абад равшанги роҳи ҳуқуқшиносон ва мардуми адоплаташаи ҷаҳон ҳоҳанд буд. Бо ибораи дигар яке аз фикрҳои барҷастаи ў «Танҳо дар эҷод шодӣ ҳаст, дигар ҳама корҳо губор ва ботил ҳастанд» ўро то абад бо асарҳои хонданибобаш зинда нигоҳ медоранд.

Ҷӯшидани ин адаби ҳуқуқшиносӣ бузург барои мактабҳои ҳуқуқшиносони ҷавони тоҷикӣ ҳаҷми мөхӯри ҳаҷми бозид. Аз ин рӯ, тарҷумаи асарҳои ин нобигаи илми ҳуқуқ, ки дар зарфи 74 соли вучуддошти Ҳукумати Шӯравӣ мутаассифона бо забони тоҷикӣ тарҷума нашудаанд, айни ҳол ҳатмист.

Тарҷумаи ҳуб ва ҳушсифати ин асарҳо барои ҳуқуқшиносони ҷавону ояндаи қишивар, барҳӯрдор гаштани онҳо аз ин мактаби бузурги «ҳуқуқӣ – адабӣ» аз аҳамият ҳоли наҳоҳад буд. Шиносӣ бо асарҳои ин нобигаи ҳуқуқ дар роҳи тарбияи ҳуқуқшиносони бойистеъодд нақши бузург ҳоҳад бозид.

НАҚШИ ЧТ ДАР МУБОРИЗА БАР ЗИДДИ ГАРДИШИ ФАЙРИҚОНУНИИ МАВОДИ МУХАДДИР

(ДАР ҲОШИЯИ ПАЁМ)

ЧТ роҳи эъмори чомеаи ҳуқуқбунёдро интихоб намудааст, ки яке аз ғояҳои асосии он таъмини волоияти қонун ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мебошад. Ин иқдом тақозо менамояд, ки муносибатҳои ҷамъияти дар ҳамаи соҳаҳо тавассути қонунҳое танзим шаванд, ки ҷавобгӯйи меъёрҳои аҳлоқ ва адолату инсондустӣ бошанд. Барои амалий намудани ин ҳадаф, пеш аз ҳама, ҳифзи амният ва тартиботи ҳуқуқӣ зарур аст. Зоро амният ва субот заминай асосии рушди давлат ба ҳисоб мераванд. Таъмини амният дар ҷомеаи ҷаҳонӣ дар сарҳати масъалаҳои мубрами рӯз қарор дорад. Яке аз масъалаҳои таҳдидикунанда ба амнияти ҷомеаи имрӯзai ҷаҳонӣ ин гардиши файриқонуний маводи нашъаовар мебошад. Аз ин лиҳоз Ҳукумати ЧТ ҳама намуди муносибатро ба маводи нашъаовар маҳкум намуда, санадҳои зиёди меъериҳои ҳуқуқӣ қабул намуда, паймонҳои зиёди байналмилиро дар ин ҷода эътироф намудааст.

Тоҷикистон байди истиқлолияти комилро ба даст овардан тавонист, ки бо сарварии Пешвои муаззами миллат Эмомали Рахмон ҳамчун давлати ташаббускор дар арсаи байналхалқӣ эътироф гардад. Президенти Тоҷикистон аз минбарҳои баланди созмонҳои байналхалқӣ баромад намуда, оид ба ҳалли масъалаҳои барои ҷомеаи ҷаҳонӣ ҳатарнок пешниҳодҳои муфид анҷом додааст, ки чунин ҳадафҳо аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ дастгирӣ ёфтаанд.

Ба ғайр аз он Пешвои муаззами миллат Эмомали Рахмон дар пайдоиши ҳамасола оид ба нест кардани гардиши файриқонуний маводи нашъаовар истода мегузаранд. Чунончи дар Паёми имсолаашон иброз намуданд: «Муомилоти файриқонуний маводи мухаддир яке аз сарчашмаҳои маблагузории терроризми байналмилаӣ ва нооромиҳо дар

Шарипов С.С.

Қодиров Д.С.

Давлатов Б.С.

омӯзгорони кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судӣ

ҷаҳон ба шумор меравад».

Ҳамчунин гуфта гузаштанд, ки «тибқи маълумоти расмии СММ имсол майдони кишти ин зироатҳо 63 фоиз зиёд шуда, то ба 328 ҳазор гектар расидааст ва дар назар аст, ки истехсоли маводи мухаддир нуҳ ҳазор тоннаро дар муодили афюн ташкил ҳоҳад кард ва кӯшиши интиқоли қисми муйяни ин мавод тавассути кишвари миз сурат ҳоҳад гирифт.

Аз соли 1994 инҷониб аз тарафи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва соҳторҳои низомии кишвар беш аз 121 тонна маводи нашъаовар, аз ҷумла зиёда аз 34 тонна героин мусодира карда шудааст, ки ин миқдор мавод метавонист қарип 53 миллион нафарро гирифтори бемории нашъамандӣ ва ҳамин қадар оилаҳоро бадбаҳт гардонад. ҶТ дар ҳалли масъалаҳои зерин ташаббускор этироф гаштааст:

1. Мубориза бар зидди гардиши файриқонуний маводи мухаддир;

2. Мубориза бар зидди терроризму экстремизми байналхалқию минтақавӣ ва решакан намудани заминҳои пайдоиши он;

3. Бартараф намудани масъалаҳои экологӣ: таѓирёбии иқлим, таъмин намудани ҷомеаи ҷаҳонӣ бо оби тоза;

4. Бартараф намудани қазияи Афғонистон ва мустаҳкам намудани амнияти

ти минтақа.

Таҳти мағҳуми муомилоти файриқонуний маводи мухаддир кирдori файриқонуний, яъне бе иҷозати даҳлдори мақомоти салоҳиятнок, ба истеҳсол, тайёр кардан, коркард, соҳиб шудан, ихтиёрдорӣ ва идоракуни воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо машғул шудан фахимида мешавад. Субъектони ҷомеаи ҷаҳониро мебояд, ки баҳри бартараф намудани ин проблемаи барои ҳаётӣ инсоният ҳатарнок муттаҳид гардида, омилҳои паҳншавии ин вирусро пешгири намоянд. Тоҷикистон аз он давлатҳо мебошад, ки дар бартараф намудани ин қазияи байналхалқӣ пешсаф аст;

Нақши Тоҷикистонро дар мубориза бар зидди гардиши файриқонуний маводи мухаддир мо метавонем шартан бо ҷунин ғурӯҳҳо тақсим намоем:

1. Нақши аввалини Тоҷикистон бар зидди ин вабои аср ин иштироки фаъол ва пешниҳодҳои бомавриди Ҳукумати ЧТ дар арсаи байналмилаӣ ба ҳисоб меравад. Масалан, Асосгузори сулҳои ваҳадати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти кишвар мұхтарам Эмомали Рахмон борҳо аз минбарҳои баланди созмонҳои ҷаҳонӣ баромад намуда, мубориза бар зидди гардиши файриқонуний маводи нашъаovарро омили решакан намудани

терроризм ва экстремизм меҳисобанд;

2. Қонунгузории Тоҷикистон қарип тамоми муносабатҳоро бо маводи мухаддир маҳкум намуда, нисбати гардиши файриқонуний онҳо ҷавобгарӣ мүқаррар намудааст. Ба ғайр аз қонунҳои соҳавӣ, яъне Кодекси ҷиноятӣ ва Қонуни ЧТ «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо» ҳамасола дар ҷумҳурӣ ҷорабинҳои даҳлдор гузаронида шуда, стратегияҳои давлатӣ қабул мегарданд. Масалан, қабули «Стратегияи миллии мубориза бар зидди гардиши файриқонуний маводи мухаддир барои соҳои 2013-2020» аз қабили гуфтаҳои боло аст;

3. Нақши дигари Тоҷикистон дар мубориза бар зидди ҷиноятҳои мухаддиротӣ дар он ифода мейбад, ки ба ғайр аз мақомоти муборизабаранд ба зидди ҷинояткорӣ, инчунин мақомоти маҳсуси марказонидашуда, яъне Агентии назорати маводи нашъаovari назди Президенти ЧТ таъсис дода шудааст, ки бевосита муборизабаранд ба зидди ҷиноят мазкур буда, ҳамкориро бо дигар давлатҳои ҷаҳон дар ин самт ба роҳ мондааст.

4. Муборизаи Тоҷикистон дар зидди гардиши файриқонуний маводи мухаддир ин асоси таъриҳӣ дорад. Ҳалқи тоҷик дар тӯли таъриҳи ҳеш фарҳангӣ бою ғаниро асос гузаштааст, ки идеологияи инсондустӣ дар маркази он қарор дорад. Маводи мухаддир, ки яке аз омилҳои зараррасон ва несткунандай инсоният ба шумор меравад, дар сарчашмаҳои таъриҳию фарҳангӣ маҳкум гаштааст. Олимоне буданд, ки на танҳо дар байни ҳалқи тоҷик, балки дар ҷаҳон бо назарияҳои манфиатбахши инсонӣ маъруф гаштаанд. Махсусан Закариёи Розӣ,

Ҷобир ибни Ҳаён, Абӯалӣ ибни Сино, ки дар илми тиб ҳамто надоранд, истифодаи растаниҳои барои саломатии инсоният ҳавфнокро дар асарҳои пурмуҳтавои худ нишон дода, хусусиятҳои манғию мусбати онҳоро арзёбӣ кардаанд. Махсусан истифодаи гиёҳҳои кӯкнор, бандона ва амсоли инҳоро, ки барои мавҷудияти инсон ҳатари ҷиддӣ доранд, маҳкум намудаанд. Ин гуфтаҳо дар китоби «Ал-қонун фи тиб»-и ибни Сино ҷой дорад. Закариёи Розӣ башад, дар китоби ҳеш, ки дар ҷаҳони Шарқу Ғарб бо номи «Тибби рӯйхонӣ» маълум аст, оид ба растаниҳои шифобаҳш ва зараррасон маълумоти мӯфассалро пешниҳод намудааст, ки то ҳол аҳамияти ҳудро гум накарда, китоби рӯйхимизии олимони ҷаҳон ба шумор меравад.

Дар радифи китобҳои илмӣ сарчашмаҳои динӣ низ дар таъриҳи ҳалқи тоҷик мақоми хосса доранд. Масалан, дар китоби «Авесто» оид ба тарзи дурустӣ истифодаи растаниҳои табиии ишора шудааст. Сарчашма дигари динӣ китоби мӯқаддаси Ислом – Қуръон ба ҳисоб меравад, ки дар он истифодаи воситаҳои мадҳушкунанда маҳкум гардидааст.

Ҳамин тавр, Тоҷикистон дар асоси робитаҳои мутақобилай дутарафа ва бисёрҷонибаи манғиатбахш оид ба бартараф намудани масъалаҳои умдаи ҷаҳонӣ тавонист то ҷо саҳми арзанди ҳудро гузорад. Махсусан Тоҷикистон дар доираи созмонҳои ҷаҳонию минтақавӣ ба монанди СММ, САҲА, СҲШ, СПАД ва ғайра фаъолияти самаранокро дар самти мубориза бар зидди гардиши файриқонуний маводи нашъаovar ба роҳ мондааст.

Пешвои миллат дар Паёми ҳуд ба Мачлиси Олии ЧТ, ки соли 2017 ироа шуд, супориш доданд, ки «мубориза бар зидди маводи мухаддир аз ҷониби Агентии назорати маводи нашъаovar ва дигар соҳтору мақомот боз ҳам пурзӯр гардида, дар ин самт тадбирҳои иловагӣ андешид». Умуман бо мақсади назорат намудан аз болои гардиши файриқонуний маводи нашъаovar ва нест намудани он Тоҷикистон сарҳади ҳудро дар қисмати ҷануб ва дар баробари ин ҳамкории ҳудро бо созмонҳои минтақавию ҷаҳонӣ боз ҳам мустаҳкам намуда истодааст.

Анвар САФАРЗОДА
мудири кафедраи хуқуқи
чиноятӣ

Тоҷикистони соҳибистикпол ҷоряк аср инҷониб дар роҳи эъмори чомеаи демократӣ ба дастовардҳои назаррасноил гардида, дар фазои истиқтолияти сиёсӣ босуботона рушд менамояд. Зуҳуроти номатлубе, ки ба пешравии кишвари мо монеа эҷод мекунад, коррупсия мебошад. Ин зуҳурот ба яке аз таҳдидҳои олами мусоир табдил ёфта, амнияти кишварҳо ва минтақаҳоро зери хатар мегузорад. Тадқиқоти илмӣ шаҳодат медиҳанд, ки коррупсия дар ҳар давру замон дар кулли давлатҳо дар сатҳои муҳтасиф ҷой доштааст. Лозим ба ёдоварист, ки коррупсия дар радифи дигар зуҳуроти зиддиҷамъиятӣ, ҳамчун сабаби коҳиҷӯбии речай қонунияти, тартиботи хуқуқӣ, адолат ва боварии мардум ба давлат мегардад. Аз ин рӯ, дастаҷамъонаи мубориза бурдан бо омилҳои коррупсийи ва анҷом додани ҳамагуна чораҳои қонунӣ баҳри пешгирии он метавонад ба рушди босуботи ҳаёти иқтиносидиву иҷтимоӣ, сиёсиву фарҳангӣ шароити мусоид фароҳам оварад. Дар мубориза бо ин падидай нопок дар радифи дигар ҷорабиниҳо таҳия ва қабули санадҳои меъёрий-хуқуқии ҷавобгу бар арзиҳои миллӣ ва санадҳои байналмилалӣ ва тибқӣ талаботи қонун фаъолияту зиндагӣ намудани тамоми аъзои чомеа яке аз шартҳои асосӣ маҳсуб мейбад.

Сиёсати зиддикоррупсии ҶТ аз ҷараёни истлоҳоти маҷмӯии Ҳукумати ҶТ бармеояд. Вақте ба Паёмҳои Президенти мамлакат назар менамоем, маълум мегардад, ки Пешвои миллат қарib дар ҳар як Паёмашон ба мардуми шарифи Тоҷикистон вобаста ба масъалаи коррупсия ва ҷиноятҳои хусусияти коррупсииондошта гуфта мегузаранд. Аз ҷумла дар Паёми навбатии Президенти ҶТ муҳтаррам Эмомали Раҳмон ба Маслиси Олии ҶТ аз 22 декабри соли 2017 қайд гардидааст: “Мо дикъати соҳтору мақомоти давлатӣ ва аҳли чомеаро мунтазам ба масъалаи пурзӯр намудани мубориза бо коррупсия

РОҲҲОИ МУБОРИЗА БО ОМИЛҲОИ КОРРУПСИОНӢ ДАР ПАРТАВИ ПАЁМИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ

ҷалб мекунем, зеро бо вучути тадбирҳои дар ин самти андешидai Ҳукумат ҳанӯз ҳам ҳолатҳои содиршавии амалҳои коррупсиионӣ кам нестанд”.

Мусаллам аст, ки давлату Ҳукумати кишвар бо дарназдошти шароити мавҷуда муборизаро алайҳи коррупсия дар Тоҷикистон аз вазифаҳои муҳимми имрӯзу фардо мешуморад. Имрӯз дар ҶТ заминаҳои хуқуқии мубориза бар зидди коррупсия ва «муқовимат ба коррупсия» ба ҳисоб меравад. Аввалан, қонунгuzор номи Қонунро «мубориза бар зидди коррупсия» гузошта, аммо мағҳуми онро надодааст. Баръакси он, ба Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» 14 марта соли

вад. Таҳлилҳои илмӣ нишон медиҳанд, ки дар байни санаҳои меъёрии хуқуқӣ, аз ҷумла дар дохили худи Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия», дар байни ин Қонун ва Кодекси ҷиноятӣ ҳамbastагӣ вучуд надорад.

Аввалин ноҷӯрӣ дар истифодаи мағҳумҳои «мубориза бар зидди коррупсия» ва «муқовимат ба коррупсия» ба ҳисоб меравад. Аввалан, қонунгuzор номи Қонунро «мубориза бар зидди коррупсия» гузошта, аммо мағҳуми онро надодааст. Баръакси он, ба Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» 14 марта соли

ба коррупсия” ба шумор меравад.

Таҳлили забонии истлоҳоти “мубориза” ва “муқовимат” нишон медиҳад, ки аввалин барои истифода дар қонунгuzории хуқуқӣ-ҷиноятӣ пазиро аст. Мутобики Фарҳанги тафсирӣ забони тоҷикӣ истлоҳоти “мубориза - ҷанги дутарафа, муҳориба; талош барои ҳаққу хуқуқ, ғоя, мақсад ва кори худ бо ҳар роҳ»-ро ифода менамояд. Истилоҳоти “муқовимат-рӯ” ба рӯ истода зиддият нишон додан ба касе (ҷизе)»-ро ифода месозад.

Ҳамин тавр, фикр мекунем, коррупсия-ин зуҳуроте мебошад, ки бо он бояд ҷо-

Эмомали МИРАЛИ
ассистенти
кафедра

ни 11 сол аз қабули Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» дар Кодекси ҷиноятӣ мағҳуми “коррупсия” ворид нагардидааст. Ҳол он ки чунин муносибат дигар қонунҳо, аз ҷумла “Дар бораи мубориза бар зидди терроризм”, “Дар бораи мубориза бар зидди экстремизм” дидо намешавад. Бо ин мақсад зарур мешуморем, ки дар Кодекси ҷиноятӣ мағҳуми “коррупсия” пешбинӣ гардида, номгӯи ҷиноятҳои коррупсиионӣ мӯқаррар карда шаванд. Имрӯз барои муалифони Кодекси ҷиноятӣ вақти он расидааст, то ки ақидау назароти илмӣ ва ғурӯҳии худро як тараф гузошта, камари ҳиммат бубанданд, ки дар боби алоҳидай қонунгuzории ҷиноятӣ масъалаи мубориза бар зидди коррупсия мавриди танзими хуқуқӣ қарор гирад.

Ба ҳамагон маълум аст, ки ягон зуҳуроти зиддиҷамъиятӣ, аз ҷумла коррупсия танҳо бо роҳи ҷазо додани он пешгирий карда намешавад. Бинобар ин, чораҳои нави мусоир дар самти пешгирии амалҳои коррупсиионӣ коркард карда шавад. Аз ҷумла, вақти он расидааст, ки аз имкониятҳои зиёди тарғиботӣ бо дарназардошти қонуниятиҳои объективии ҷомеа васеъ истифода гардад. Яке аз воситаҳои самаранок дар самти пешгирии коррупсия ҷалби рӯҳониёни мұтабарии кишвар ба ҳисоб меравад. Дини Ислом саршор аз меъёриҳои зиддикоррупсиионӣ аст. Танҳо ҳоҳиши рӯҳониён көфист, ки аз минбарҳои мұтабарии масоҷид онҳоро шарҳу тавзех диханд. Аммо мушоҳидаҳои мұнтазам нишон медиҳанд, ки рӯҳониёни кишвар ба тарғиби масоили зиддикоррупсиионӣ таваҷҷӯҳ накарда, то имрӯз ин муносибат идома дорад. Имрӯз зарур мешуморем, ки Маркази Исломӣ бояд фатвои маҳсус оид ба масъалаи коррупсия қабул намуда, ба ходимони дин дар масоҷиди кишвар дастурҳо дихад то дар ҳамагуна ҷамъомадҳои дин мұнтазам вобаста ба пешгирии коррупсия дар ҷомеа тарғиботро ҷорӣ намояд.

кулли аъзои ҷомеаро талаб менамояд. Зеро бо вусъат ёфтани доираи ҷиноятҳои коррупсиионӣ ва саривақт наандешидани чораҳои пешгирии содиршавии онҳо, боиси он мегардад, ки ин намуди ҷиноятҳо ба ҳуд шакли ошкоро, рӯйрост ва ҳудсаронро пайдо мекунанд. Ба ибораи дигар, «коррупсия ва фасодкориҳо ҳамчун одат» вориди ҷомеа гашта, мавқеи бисёр категорияҳои ахлоқии ҷомеа ба мисли «вичдон», «адолат», «покӣ», «ватандустӣ» меҳанпарастӣ»-ро маҳдуд менамоянд.

Бинобар ин, аввалин масъалае, ки бояд мавриди дикъати ҷиддӣ қарор дода шавад, ин ҳамоҳанг соҳтани қонунгuzории кишвар дар самти муқовимат бо ҳисоби ҳуқуқии зиддикоррупсиионӣ дар ҷомеа ва таъмини иштироки фаъоли ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрванӣ дар раванди муқовимат бо коррупсия ба шумор мера-

меа ва ҳар фарди он дар ҷанги дутарафа, муҳориба қарор гирад, на ин ки бо он рӯ ба рӯ истода зиддият нишон дихад.

Аз ин рӯ, таклиф карда мешавад, дар Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» ва дигар сандаҳои меъёрии хуқуқии дар заминаи он қабулгардида, истилоҳоти “муқовимат” ба истилоҳоти “мубориза” изваз гардида, ҳамоҳангии дақиқи забонию мазмунӣ таъмин гардад.

Дар ҳамин қисмат дигар масъалае, ки ба миён меояд, ин таҷассуми воқеии ҳудро наёфтани бâъзе аз меъёриҳои Қонуни ҶТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» дар Кодекси ҷиноятӣ ба шумор меравад. Аввалан, новобаста аз гузашта-

ПЕШВОИ МИЛЛАТ

Соли 2017 аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳттарам Эмомалӣ Раҳмон Соли ҷавонон эълон гардид, ки то анҷоми он рӯзҳои ба шумор мондааст. Таърих гувоҳ аст, ки аз рӯзҳои нахустини соҳибистиколӣ то имрӯз ҳар як иқдоми Пешвои миллат самараи некро аз худ боқӣ мегузорад. Чунин ташаббус өа дастгирии Пешвои миллат муҳттарам Эмомалӣ Раҳмон кулли ҷавонони кишварро водор ба ватандӯстӣ, меҳнапарастӣ, ҳифзи асолати миллӣ, аз ҷумла забон, фарҳанг ва кулли дастовардҳои сиёсии давлату миллат менамояд.

Чидаандешаи донишҷӯёнро, ки доир ба санаҳои муҳимми сиёсӣ – Рӯзи Президент, Иҷлосияи 16-уми Шӯрои Олии ҶТ ва Соли ҷавонон бахшида шудааст, пешкаши хонандай закӣ месозем.

Саймаҳбуб
ТУРСУНЗОДА
донишҷӯи соли 2
(ТҲМК)

Вожай Президент аз қалимаи лотинии "Praesident" – аз асоси феъли замони ҳозираи "Praesid" – сарварӣ кардан, роҳбарӣ кардан, радиӣ кардан гирифта шуда, дар забони тоҷикӣ маънои сарвар, роҳбар ва пешворо дорад. Мувофиқи сарҷашмаҳои илмиву таърихӣ аввалин маротиба татбиқи истилоҳи Президент дар амалия ҳамчун мансаби давлатӣ дар Конститутсияи ИМА, ки соли 1787 қабул гардида буд, сабт шудааст. Дар боби 2-и баҳши 1-и Конститутсияи мазкур омадааст, ки Президент сарвари мақомоти иҷроия мебошад. Минбаъд дигар мамлакатҳои ҷаҳон аз ин таҷрибаи давлатдорӣ истифода бурданд, ки ба онҳо метавон Франсия, Россия, Украина, Тоҷикистон ва дигар кишварҳои сайёरаро доҳил намуд.

Бояд қайд намуд, ки дар асоси Конститутсия шаҳсе ба мансаби президентӣ интихоб мешавад, ки синаяш аз 30 кам набошад, забони давлатиро донад, маълумоти олӣ дошта, дар қаламрави ҷумҳурӣ на кам аз 10 соли охир истиқомат дошта бошад. Пешбинӣ гардидани синни 30 барои интихоб шудан ба мансаби президентӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки дар Тоҷикистон ҷавонон аксарияти аҳолиро ташкил дода, давлат баҳри ноил шудани онҳо ба мансабҳои давлатӣ шароити мусоидро фароҳам меорад. Аз ин рӯ, мо ҷавонон имконияти фарроҳи ноил шудан ба мансабҳои давлатӣ, ҳатто президентиро дорем. Танҳо моро зарур аст содиқонаву соғдилона ба Ватани азизамон хизмат намоем, зеро Пешвои миллат моро ояндаи давлат ва миллат эътироф менамоянд.

Сайдакмал
АБДУЛЛОЕВ
донишҷӯи соли 3
(ХҲМЗ)

Аз 16 ноябр то 2 декабри соли 1992 Иҷлосияи таърихии фавқулодаи XVI Шӯрои Олии ҶТ (даъвати дувоздаҳум), аниқтараш пас аз як соли Истиқолият дар қасри маданияти бошкӯҳу боҳашамат, ҳочагии овозадори ба номи ду қарор Қаҳрамони меҳнати соҳибистиколӣ Сайдҳӯча Урунхӯчаев дар шаҳри Ҳуҷанд баргузор гардид. Аз 230 нафар вакiloni ҳалқ 193 нафарашон дар кори Иҷлосия иштирок намуданд. Дар он намояндагони ҳукumatҳои Ӯзбекистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Федератсияи Россия, намояндаи СММ ҷаноби Р. Соммерейне ширкат доштанд. Ин Иҷлосия, ки минбаъд дар таърихи навини ҳалқи тоҷик бо номи "Иҷлосияи тақдирсоз" сабт шуд, дар роҳи ба эътидол овардани вазъи ноороми кишвар нақши бузурги таърихӣ бозид ва роҳу сарнавишти минбаъдаи миллати тоҷикро муайян намуд. Дар иҷлосияи мазкур Раиси Шӯрои Олии ҷавонтарин вакил – Эмомалӣ Раҳмон интихоб гардид. Дар чунин давраи бениҳоят ҳассос барои миллат бо ҷасуриву дурандешӣ эълон намуданд, ки ман кори ҳудро аз сулҳофоз мекунам ва ба миллати азияткашидаи тоҷик сулҳ меоварам. Дар воқеъ чунин ҳам карданд. Аз ин чост, ки Пешвои миллат ҳамеша иброз менамоянд, ки ҷаво-

нон ояндаи давлатанд. Пас мо ҷавононро мебояд ба боварии Сарвари давлат сазовор бошем ва мардонагиву ҷасурӣ ва ҷонсупориву ватандӯстдориро аз ӯ биомӯзем.

Бурҳонаи БУЙДОҚОВ
донишҷӯи соли 2

Самараи Иҷлосияи 16-уми Шӯрои Олии ҶТ буд, ки Конститутсияи ҶТ 6 ноября соли 1994 ба таври раъйпурсии умуумихалқӣ қабул гардид. Дар ҳамин санаи таърихӣ дар як вақт интихоботи Президенти ҶТ гузаронида шуд, ки дар ин интихобот ба ҳайси Президенти ҶТ Эмомалӣ Раҳмон интихоб шуд. Маҳз бо талошу қӯшишҳои пайвастаи ӯ дар Тоҷикистон сулҳу субот ва ваҳдат барқарору пойдор гардид.

27-уми июняи соли 1997 баъди 8 даври гуфтушунид (солҳои 1994-1997) байни тоҷикон (байни ҳукumatи ҷумҳурӣ ва тарафи муҳолифин) дар шаҳри Москва аз ҷониби Президенти ҶТ Эмомалӣ Раҳмон ва сарвари муҳолифини тоҷик Соғдишномаи умуумии истиқори сулҳ ва ризоияти миллатӣ дар Тоҷикистон имзо гардид.

Мақсад аз матраҳ наудани ин маълумот дар он аст, ки бо гузашти вақт имрӯз мо метавонем иброз намоем, ки тоҷикон дар интихоби Сарвари давлати ҳамеша худ хато накарданд,

зоро ӯ ба ҷавонии худ нигоҳ накард ва баҳри пойдории миллаташ ҷонашро дареф надошт. Ин амалро танҳо шахсе метавонад анҷом диҳад, ки ҷонсупурдаи миллат ва ҳоҳони якпорчагии давлаташ аст. Аз ин рӯ, мо ҷавонон низ бояд ҷонсупурдаи ин миллат ва марзу буими аҷдодӣ бошем ва нагузорем ноҳалафе бо қинаву адоват ва дасту нијати нопокаш вориди хоки муқаддаси мо гардад. Чун Пешвои миллат ҳар лаҳза дар фикри ободиву пешрафти Ватани азизамон саъӣ ва талош варзем.

Шаҳриёр БУРҲОНӢ
донишҷӯи соли 1

Бо ифтиҳор мегӯям, ки бори аввал дар тӯли таърихи зиёда аз панҷҳазорсолаи мавҷудияти миллат, сарвару Пешвои он Эмомалӣ Раҳмон дар суханрониҳои худ аз минбарҳои баландпояи байналмилаливи ватаний, инчунин дар китобу асарҳои ҳудашон ба ҳамватанону олами ба шарӣ эълон доштанд, ки: "Тоҷикон дар қатори миллатҳои тамаддунофару пешрафтаи дунё ҷойгиранду фарзандони хирадманди он ба оламиён ду маротиба тамаддун додаанд". Бешак, ҳар як тоҷику тоҷикзабони боору номус ва донишмандони олам аз ин оғаҳӣ доранд, vale аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллатӣ – Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон бо тариқи қатъиву боварибахшу пуритихору боэътиමод ироа шудани он, ба ин саҳифаи таърихи миллат ҳуқри давлатии воқеияти гузошт. Баъди ҳазорсолаҳо Президенти муҳттарами Тоҷикистон аввалин Сарвари миллат ҳастанд, ки дарҳои нахустини ҳудшиносии миллатӣ ва ватандӯстиву ватанпарастиро дар суханрониву китобҳои арзишманди худ, аз ҷумла: "Аз Ориён то Сомониён", "Дин ва ҷомеа", "Мавлоно ва таъмаддуни инсонӣ", ба ҳамватанону оламиён пешниҳод кардаанд. Ба хотири сарҷамъиву ваҳдати миллат аввалин шиорҳои пур аз меҳр ба Ватан – Тоҷикистони азиз аз забони Сарвари миллат садо додаанд ки: "Мо як Ватан дорем, ки номаш Тоҷикистон мебошад" ва ё "Тоҷикистони озоду соҳибистиколӣ – Ватани маҳбуни ҳамаи мон!" аз ҷумлаи онҳост. Мо ҷавонони даврони истиқори сулҳу суботи комил дар саросари кишвар ва хотима гузоштан ба низоъҳои доҳилӣ, таҳқими ҳокимиюти

лош меварзем ва онро чун Пешвои миллат ба ҷаҳониён муаррифӣ менамоем.

Муҳлиддин ДОДОЕВ
донишҷӯи соли 1

Дар доири як силсила тадбирҳои мушаххасе, ки аз ҷониби Пешвои миллат андешаи шуд, соҳтмони қитъаҳои алоҳидай роҳҳои мөшингарди Душанбе – Ҳоруғ – Мурғоб, Душанбе – Рашт – Сариташ, нақబи Шаршар, соҳтмони неругоҳҳои барқии обии "Сангтӯда – 1", "Сангтӯда – 2", "Роғун" ва дигар иншоотҳои муҳимми аср ба анҷом расиданд ва гурӯҳи дигар дар марҳилаи анҷомёбӣ қарор доранд. Пешравиҳои назаррас дар соҳаҳои маориф, фарҳанг, тандурустӣ, бунёди мактабҳо, литею гимназияҳо, муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ, бунёди бунгоҳҳои нави тиббӣ ва бо таҷхизотҳои замонавӣ таъмин кардани онҳо, баланд шудани сатҳи мавҷӯи мардум, қарib ки аз байн рафтани сатҳи камбизоатии аҳолӣ ба назар мепрасанд, ки ин ҳама боиси ташаккул ёфтани соҳаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ, ва иттилоотиву техникий гардидааст.

Ҳар қадар дар бораи Пешвои миллат сухан гӯем, зарби қалам очизӣ мекашад. Пешвои миллат шахсияте эътироф мешавад, ки мардум ба ӯ ҳамчун фарзанди фарзонаи миллат эҳтирому эътиқоди саимӣ доранд ва мочавонон ба роҳбарии ӯ умеди қалон дошта, аз пешравиҳои Тоҷикистони азиз меболем ва ҳамеша сиёсати мудафаваҳои Пешвои миллатро дастирий ва баҳри амалӣ гаштани он талош меварзем.

Амирҷон ЧУМҖАЕВ
донишҷӯи соли 5

Мақсади баргузории Иҷлосияи таърихии XVI Шӯрои Олии ҷавониҳои Ҳуҷанду Ҳуҷандони намуданд, ки дар ҷониби Ҳуҷандони сарҳои кишварро ҳамон ҳамон манбаҳои ҳудшиносии миллатӣ ва ватандӯстиву ватанпарастиро дар суханрониву китобҳои арзишманди худ, аз ҷумла: "Аз Ориён то Сомониён", "Дин ва ҷомеа", "Мавлоно ва таъмаддуни инсонӣ", ба ҳамватанону оламиён пешниҳод кардаанд. Ба хотири сарҷамъиву ваҳдати миллат аввалин шиорҳои пур аз меҳр ба Ватан – Тоҷикистони азиз аз забони Сарвари миллат садо додаанд ки: "Мо як Ватан дорем, ки номаш Тоҷикистон мебошад" ва ё "Тоҷикистони озоду соҳибистиколӣ – Ватани маҳбуни ҳамаи мон!" аз ҷумлаи онҳост. Мо ҷавонони даврони истиқори сулҳу суботи комил дар саросари кишвар ва хотима гузоштан ба низоъҳои доҳилӣ, таҳқими ҳокимиюти

ВА ЧАВОНОН

конституцисион, инчунин қабул намудани як зумра санадҳои ҳуқуқии муҳим, ки роҳи минбаъдаи инкишофӣ давлатро муайян намуданд, ҳифзи манфиатҳои миллӣ ва ба ин васила пойдор намудани тартиботи ҳуқуқӣ, таҳқими қонуният, ҳамчунин арзиши олий эътироф намудану ҳифз намудани ҳуқуқу озодиҳои мардум аз таҷовузҳои чинояткорона ба шумор меравад. Дар рафти кори Иҷлосия як қатор санадҳои муҳимми хусусияти ташкилии марбут ба фаъолияти Шӯрои Олӣ дошта, инчунин Қонунҳои ҶТ «Дар бораи гурезагон», «Дар бораи рӯзи сулҳ ва ризояти миллии ҳалқи Тоҷикистон» ҶТ 26 ноябр соли 1992, «Дар бораи тасдиқи Низомномаи Парчами давлатии ҟТ», «Дар бораи тасдиқи Низомномаи Нишони давлатии ҟТ», «Дар бораи пурзӯр намудани ҷаъвогарии ҷиноятӣ барои содир кардани ҷиноятҳои вазнине, ки бар зидди саломатӣ ва ҳаётӣ шаҳрвандон, ҳуқуқи амволии онҳо ва барои ҳароб кардани поҳояи иқтисодию сиёсии ҟТ нигаронида шудаанд», «Дар бораи аз ҷаъвогарии ҷинойӣ, интизомӣ, маъмурӣ озод кардани шахсоне, ки дар давраи аз 27 марта то 25 ноября соли 1992 дар минтақаҳои муҳолифат ҷиноят ва амалҳои файриқонуний содир кардаанд» ва ҷаъвогарии қонунҳои дигар қабул карда шудаанд, ки ба рушдӯ нумӯи қишвар таъсисири босазое гузоштанд.

Дар ин самт нақши Пешвои миллат назаррас мебошад, зеро маҳз таҳти Раисии ҟТ Иҷлосия кори ҳудро идома дода, роҳи давлатдории тоҷиконро муайян намуд. Ҷавононе, ки дар ин замон вориди низоъҳо гардида буданд, тавассути суханони ҳакимони ӯ ба ҳудома, оқибат аз майдонҳои ҷанг берун баромаданд ва дар гирди сиёсати оқилони ӯ фаъолият ва зиндагӣ намуданд. Чунин суханони Пешвои миллат имрӯз низ мӯжӯро мебошад, ки зирақи сиёсиро аз даст надиҳем ва дар роҳи эъмори давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд ва демократӣ пайваста талош намоем.

Лола КУЧМУРОДОВА
донишҷӯи соли 2

Нақши Пешвои миллат дар бунёди давлати ҳуқуқбунёд ва демократӣ муҳим буда, ӯ ҳамчун шахси олии давлат, пешсафи миллат сиёсати ҳудро аз рӯзҳои аввали ба сари қудрат омадан ба таъмини оромӣ ва ягонагӣ бахшида, тавонист дар як муддати кутоҳ Тоҷикистонро аз вартаи ҷанги шаҳрвандӣ бароварда, истиқори сулҳро таъмин намояд. Президент манфиати миллат ва давлатро болотар аз манфиатҳои шахсии ҳуд гузошта, тамоми кувва ва дониши ҳудро барои ободии ватану миллат сарф намуд.

Ба хотири арҷузорӣ ва эҳтиром ба ин мансаби олии давлатӣ, ҳамчун рамзи садоқат ба Ватан, Президент ва миллат, Ҳукумати ҟТ бо назардошти таҷрибай байнамилалӣ ва ҷоқеяти ҳаёти ҳуқуқии Тоҷикистон лоиҳаи Қонуни ҟТ оид ба ворид намудани тағириу илова ба Қонуни ҟТ «Дар бораи рӯзҳои ид»-ро ба барасии Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии ҟТ пешниҳод намуд. Дар лоиҳаи пешниҳодшууда масъалаи ба рӯзҳои ид ҳамроҳ намудани таҷлили рӯзи Президенти ҟТ санаи 16-уми ноября пешбинӣ шуд. Ҳамин тарик, лоиҳаи мазкур санаи 14-уми марта соли 2016 аз ҷониби Маҷлиси намояндагон қабул ва санаи 15-уми апрели соли 2016 Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии ҟТ онро ҷонибдорӣ намуд.

Минбаъд дар натиҷаи тағириoti воридгардида ҳар сол санаи 16-уми ноября ҳамчун рузи Президент ҷашн гирифта мешавад, ки он ба хотири эҳтиром ба ҳизматҳои шоёни Сарвари давлат ва ҳадафҳои созандаву бунёдкоронаи ӯ бахшида шуда, ҳамчун рамзи сипос ва арҷ ба Пешвои миллат мебошад. Муҳтасаби Ҳуқуқи ҟТ 26 сол гузашт. Ҳар фарди соҳибхирад имрӯз хуб дар мекунад, ки Тоҷикистони мо тайи ин муддат бо роҳбарии Эмомали Раҳмон дар тараққиёти ҳама соҳаҳо мӯваффақ гашта истодааст.

Исплоҳоти конституцисион ва рушди низоми ҳуқуқӣ таҳти роҳбарии бунёдгузорӣ давлати миллӣ низоми ҳуқуқии қишварро ба низоми ҳуқуқии давлати комиллан мустақил табдил дод.

Имрӯз дар низоми мустақили ҳуқуқии мамлакат дар заминай Конституцисия 15 қонуни канституцисия, 21 кодекс, 14 қонуни авф, 17 қонуни буҷет, 17 санадҳои ҳуқуқии байнамилалии бисёрҷониба, 4 санади ҳамкории иқтисодии Авруосиё, 30 санади ҳуқуқии байнамилалии дучониба, 313 қонунҳои соҳавӣ ва зиёда аз 17 ҳазор қарорҳо ҳукумат қабул шудааст.

Албатта, дар саргагҳи ташаккули ин ҳама таҳқурсии ҳуқуқии миллат ва роҳи фардои давлати ҳуқуқбунёд Пешвои миллат, муҳтасаби Ҳуқуқи ҟТ имрӯз бо барои метавон гуфт, ки ҳар ҷавони тоҷик дар пайравӣ аз Пешвои миллат кӯшиши муаррифии давлатро менамояд, ки ин боиси ифтихор ва сарфарозист.

Шеравон САФАРОВ
донишҷӯи соли 5
(ИДХ)

Исплоҳоти конституцисион ва рушди низоми ҳуқуқӣ таҳти роҳбарии бунёдгузорӣ давлати миллӣ низоми ҳуқуқии қишварро ба низоми ҳуқуқии давлати комиллан мустақил табдил дод.

Имрӯз дар низоми мустақили ҳуқуқии мамлакат дар заминай Конституцисия 15 қонуни канституцисия, 21 кодекс, 14 қонуни авф, 17 қонуни буҷет, 17 санадҳои ҳуқуқии байнамилалии бисёрҷониба, 4 санади ҳамкории иқтисодии Авруосиё, 30 санади ҳуқуқии байнамилалии дучониба, 313 қонунҳои соҳавӣ ва зиёда аз 17 ҳазор қарорҳо ҳукумат қабул шудааст.

Албатта, дар саргагҳи ташаккули ин ҳама таҳқурсии ҳуқуқии миллат ва роҳи фардои давлати ҳуқуқбунёд Пешвои миллат, муҳтасаби Ҳуқуқи ҟТ имрӯз бо барои метавон гуфт, ки таваҷҷӯҳи Роҳбари давлат ба масъалаҳои ҳуқуқӣ аз соҳибони субъектони таҷабbusi қонунгузорӣ кам набуда, ҳар эрод, ҳар нуқта ва ҳар пешниҳоди Пешвои миллат дар рушди низоми ҳуқуқии қишвар саҳми арзат.

Народо мегузорад.

Мо ҷавонон, ки дар риштаи ҳуқуқшиносӣ таҳсил намуда истодаем аз ин амалҳои Роҳбари давлат, ки яке аз субъектони ҳуқуқи таҷабbusi қонунгузорӣ маҳсуб меёбад, таҷриба меомӯзем ва дар оянда онро дар фаъолияти кории ҳуд истифода менамоем.

Ҳасанҷон
ФАЙЗУЛЛОЕВ
донишҷӯи соли 3

Аз ба даст оварданни Истиқолияти миллӣ 26 сол гузашт. Ҳар фарди соҳибхирад имрӯз хуб дар мекунад, ки Тоҷикистони мо тайи ин муддат бо роҳбарии Эмомали Раҳмон дар тараққиёти ҳама соҳаҳо мӯваффақ гашта истодааст.

Нурафшонии ҳуршедӣ оромию осоиш ва баргардондани гурезаҳои иҷборӣ ба Ватан ва парвози кабӯтари сулҳу ваҳдат дар хонадони ҳар як соқини мамлакат ҳизмати бузурге ба ҳисоб мераванд. Пешвои миллат дар ҳама ҳолат чи дар рӯзҳои шодиу нишот бо мardum буд ва ҳаст. Бо итминони комил метавон гуфт, ки бо чунин хислати неку дар таърихи ҳалқи тоҷик номи ин абармарди миллат абадӣ ҳаҷад монд. Вуҷуди чунин абармардон дар таърихи ҳар қавму миллат боиси ифтихори он ҳалқ аст.

Бошад, ки Тоҷикистони азиз таҳти сиёсати хирадмандонаи Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтасаби Эмомали Раҳмон дар фазои сулҳу субот ва ваҳдати миллӣ доимо пойдор бимонад. Муҳтасаби Ҳуқуқи ҟТ имрӯз бо барои метавон гуфт, ки тамоми қӯшиши ва ҳастии ҳудро барои пешрафт, ободӣ, оромӣ ва муаррифии Ватани азизамон, ки номаш Тоҷикистон аст, сарф намуда, аз сиёсати пешрифтаи Роҳбари давлат пуштибонӣ менамоем ва ўро идеали ҳуд дар зиндагӣ қарор мебошад.

Гирдоварии
Некрӯз САФАРЗОДА

ХУҚУҚИ ИНСОН: НАЗАРЕ БА ТАЪРИХ

Ҳамасола дар кишвар санаи 10-уми декабр ҳамчун рӯзи ҳуқуқи инсон таҷпил мегардад. Баъд аз таъсисёбии кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар соҳтори факултети ҳуқуқшиносии ДМТ омӯзиши фанни таълимии ҳуқуқи инсон ба таври васеъ ба роҳ монда шуд. Донишҷӯён оид ба ҳуқуқи инсон, механизмҳои миллӣ ва байнамилалии ҳимояи ҳуқуқи инсон ва санадҳои байнамилалии соҳа маълумоти кофиро соҳибанд. Яъне дар онҳо аллакай фарҳанги ҳуқуқи инсон ташаккул ёфтааст. Бинобар ин чидае аз андешаҳои донишҷӯёнро оид ба ҳуқуқи инсон аз диди таърих ва замони муосир пешкаши хонанда месозем.

Комрон ИСМОНОВ
донишҷӯи соли 2

Яке аз сарчашмаҳои таърихӣ оид ба ҳуқуқи инсон ин Эъломияни ҳуқуқи башари Куруши Кабир аст. Бояд қайд намуд, ки Эъломияни мазкур соли 539 пеш аз мелод аз ҷониби шоҳ Куруш – асосгузори давлати Ҳаҳоманишиён қабул гардидааст. Эъломияни Куруш яке аз асосноктарин ва муҳимтарин асноди давлати Ҳаҳоманишиён ба ҳисоб мерафт, ки дар он ҳуқуқ ба օзодии эътиқод, օзодии ҳаракат, интихоби манзил, ҳуқуқ ба моликият ва ғайра ба таври васеъ ва пурра инъикос ёфтааст. Дар Эъломия се арзиши демократӣ – օзодии дину мазҳаб, օзодии интихоби ҷойи зист, поймол накардан ҳуқуқи каси дигар инъикос ёфтааст.

Умарали ИСОЕВ
донишҷӯи соли 2 (ИДХ)

Аввалин санаде, ки бевосита дар бораи ҳуқуқи инсон бахшида шуда буд, Эъломияни шоҳ Куруши Кабир мансуб мейёбад, ки ҳангоми забт кардани Бобулистон дар қолаби аз гил тайёршуда (силиндр) сабт шудааст. Андешаи ҳуқуқи инсон ва меъёрҳои ин Эъломияни аз Бобулистон ба Ҳиндустон, Юнон, Рим ва дигар кишварҳо ба зудӣ паҳн гардида, арзишҳо оид ба эътирофу эҳтироми шаҳс, ҳақиқату адолат дар ҳуҷҷатҳои барои ҳуқуқи инсон муҳим меъёрбандӣ мешуданд. Аз ҷумлаи ҷунин санадҳои таърихӣ ва муҳимми соҳаи ҳуқуқи инсон ин Хартияи бузурги озодӣ (соли 1215), Конститутсияи ИМА (соли 1787), Эъломияни ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд (Франсия, соли 1789), Билл оид ба ҳуқуқҳо (соли 1791) ва Конвенсияи Женева (соли 1864) ба ҳисоб мераванд, ки арзишҳои демократии Эъломияни нахустин ба ҷашм мерасад.

Марҷона МУМИНОВА
донишҷӯи соли 2

Инсон як мавҷудоти табиӣ ва иҷтимоӣ то ба имрӯз арзи ҳастӣ намуда, аз давраи пайдоиш то инҷониб ҷандин форматсияҳои ҷамъиятий, ҳодисаҳои таҳаввӯлоти таърихию сиёсиро пушти сар намудааст. Қобили зикр аст, ки инсоният аз лаҳзаи таваллуддорӣ як қатор ҳуқуқи օзодӣҳои инсоният аз ҷониби давлатҳои дигар фаҳмида мешавад. Тибқи ақидаи баъзе аз олимони ҳуқуқи байнамилалий, муҳимиати ин принцип дар таъминоти шароити мусоид барои

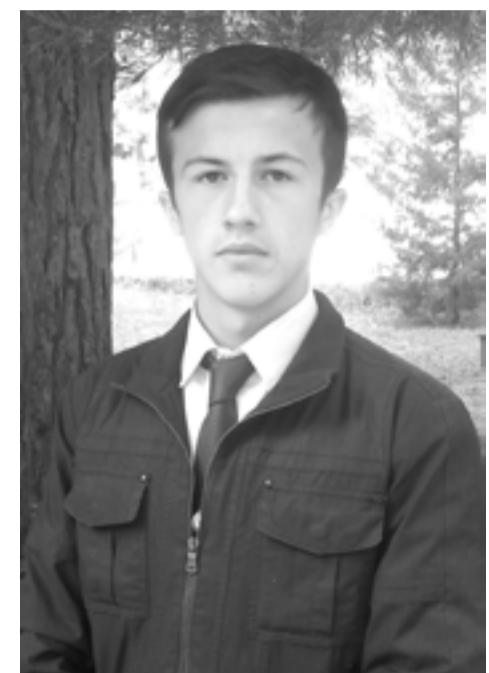
зеро ин ҳуқуқу օзодиҳо табиатан ва холисан аз они ў мебошанд. Чи тавре ки аз таърих ба ҳамагон маълум аст, бо вучуди пайдошавии синғҳову табақаҳо ва баъдан давлат як қатор ҳуқуқи օзодиҳои инсон маҳдуд гардид. Чи гунае ки набошад инсон ва ҳуқуқи օзодиҳои ў дар ҳама давру замон аз ҷониби давлату ҷамъият эътироф ва риоя мешавад ва ба ин арзишҳои маънавии ў эҳтироми беандоза зоҳир мегардад. Агар мо ба таърих рӯ биоварем, дар замони Ҳукмронии империяи бузурги Ҳаҳоманишиён аввалин Эъломия дар бораи ҳуқуқи օзодиҳои инсон аз ҷониби Куруши Кабир бо номи «Эъломияни ҳуқуқи башар» қабул гардидааст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки дар сарзамини аҷоддии тоҷикон ҳуқуқи օзодиҳои инсон дар як ҷаҳорчӯбайи муайян эътироф гардидаанд.

Салимҷон САЙФУЛЛОЕВ
донишҷӯи соли 3 (МБХ)

Эҳтироми ҳуқуқи ҳар як миллат ба օзодии интихоби самтҳо ва рушду инкишофи худ яке аз асосҳои бунёдии муносибатҳои байнамилалий ба ҳисоб меравад. Яке аз мақсадҳои оинномавии СММ ин рушди муносибатҳои дӯстона байни ҳалқу миллатҳо дар асоси принсипи эҳтироми баробарӣ ва худмуайянкунии ҳалқу миллатҳо мебошад. Принсипи мазкур ба ғайр аз Оинномаи СММ, ҳамчунин дар ҳуҷҷатҳои дигари СММ мустаҳкам шудааст. Принсипи баробарҳуқуқӣ ва худмуайянкунии ҳалқу миллатҳо дар оинномаи СММ оварда шуда, яке аз даҳ принсипҳои умумиэътирофгаштаи ҳуқуқи байнамилалий маҳсуб мешавад. Зери ин принсип ҳуқуқи ҳар як ҳалқу миллат оид ба ҳал намудани масъалаҳои марбут ба муносибатҳои худ бо дигар ҳалқу миллатҳо бо дарназардошти манфиатҳои тарафайн ва бехатарии байнамилалий, ҳамчунин масъалаҳои доҳилии худ бе даҳолат аз ҷониби давлатҳои дигар фаҳмида мешавад. Тибқи ақидаи баъзе аз олимони ҳуқуқи байнамилалий, муҳимиати ин принцип дар таъминоти шароити мусоид барои

ҳар ҳалқу миллат, мавҷудият ва рушду инкишофи онҳо дар дохили давлати сермиллат аст.

Яқуб ҲАКИМОВ
донишҷӯи соли 2

Оид ба паҳлуҳои гуногуни ҳуқуқи инсон олимону мутафаккирони барҷаста фикру андешаҳои худро баён намудаанд. Аз ҷумла Арасту аз азал тааллуқ доштани ҳуқуқи фитриро ба инсон дар замони хеш эътироф карда буд. Мутафаккирон ҳуқуқи фитриро аз инсон ҷудонопазир эътироф менамоянд. Ҳуқуқҳои фитрии инсон аз лаҳзаи таваллуд то ба марғ ба ў тааллуқ дошта, бидуни он ў ҳамчун инсон зиндагӣ карда на метавонад. Ҳуқуқ ба инсон тамоми арзишҳо, неъматҳо ва аз ҳама муҳимаш рафтори օзодонаю ҳушбахтонаро фароҳам меорад. Ҳуқуқи инсон мағҳумест, ки дар он тамоми паҳлуҳои фаъолияти инсониятро дарк кардан мумкин аст. Инсоният ба воситаи ҳуқуқ мавқеи худро дар ҷомеа муайянекунанд ва ифодагари օзодии ҳар як фард дар ин ҷомеа мебошад. Кафолати ҳуқуқи инсон аз ҷониби давлат ифодагари мустақилияти ҳар шаҳс дар фаъолияти хеш мебошад.

Далатманд ШАРОПОВ
донишҷӯи соли 2 (ФХХ)

ВА ЗАМОНИ МУОСИР

Қабули Эъломияни умумии ҳуқуқи башар ҳамкории давлатҳоро дар соҳаи ҳуқуқи инсон бештар намуд. Ин як мульчида буд, ки дар ҳаёти ҳалқҳои ҷаҳон рӯй дода буд. Эъломияни дар соҳаи ҳуқуқи инсон санади муҳим буда, дар асоси он таҳияни дигар қарордодҳои байналмилали амалӣ карда мешаванд. Аз ҷумла Паймони байналмилали оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ва Паймони байналмилали оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ дар якҷоя бо Эъломияни умумичаҳонии ҳуқуқи башар, Билли байналмилали оид ба ҳуқуқҳои инсонро ташкил мебошанд.

Соли 1966 бошад, чоизаи СММ дар соҳаи ҳуқуқи инсон таъсис

дода шудааст, ки ҳар панҷ сол барои саҳм дар ҳимояи ҳукуқи инсон супорида мешавад. ҶТ низ баъди ба даст оварданни Истиқлолияти давлатӣ барои муайян ва муқаррар намудани меъёрҳои ҳимоя ва ҳифзи ҳукуқи инсон дар марҳилаи таҳияи Конститутсия ва дигар қонунҳо аз Эъломияи умумии ҳукуқи башар истифода бурдааст.

**Мадина
МАМАНАЗАРОВА
денишчүи соли 1 (ИДХ)**

ДОНИШЧУЙ СОЛИ Г (ИДА)
Яке аз мұхимтарин ҳүчкатдои
байналмилалы дар соҳаи ҳимояи
ҳуқуқи инсон ин Эъломияни уму-
мии ҳуқуқи башар мебошад, ки
10 декабри соли 1948 аз чони-

би СММ қабул карда шудааст.
Санаи мазкур дар тамоми ҷаҳон
аз соли 1950 сар карда ҳамчун

рӯзи байналмилалии хукуқи инсон ҷашн гирифта мешавад. Эътирофи арзишмандии хукуқи инсон аз қабули Эъломияи мазкур шурӯй мешавад. Меъёрхое, ки дар ин са- над муқаррар гаштаанд аз ҷониби тамоми давлатҳои аъзои СММ эътироф гардида, дар қонунгузории онҳо таҳқими худро ёфтаанд.

рий онҳо таъқими худро ефтаанд. Эъломияни умумии ҳукуқи башар ҳукуқҳои бунёдии инсонро, ки асоси чомеаи демократиро ташкил медиҳад, дар бар мегирад. Он ба китоби Рекордҳои Гиннес дохил шудааст, зеро санадест, ки аз ҳама бештар ба забонҳои дунё, яне ба 501 забон ва лаҳҷаҳои дунё тарчума карда шудааст.

Гирдоварии
Съдизода ЧАХОНГИР

ЗАНОН ВА ҖАВОНОН ДАР МЕҲВАРИ СИЁСАТИ ИҶТИМОИИ ДАВЛАТ

Бо шарофати сулху ваҳдати миллӣ, иқдом намудан дар роҳи барпо намудани давлати демократӣ, дунявӣ ва ҳукуқбунёд ҶТ кӯшишҳои худро ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон тавассути мустаҳкам карданни заминаи қонунгузорӣ ва татбиқи сиёсат дар самти масъалаҳои занон ва ҷавонон мунтазам тақвият мебахшад.

Бо дарки муҳиммияти дастгирии ин ду қишири чомеа ҳамчун кувваи асосӣ ҷиҳати амалӣ намудани сиёсати иҷтимоӣ тавассути истифодай неруи занон ва ҷавонон дар ташаккул ва пешрафти давлат ҳифзи арзишҳои фарҳанги миллӣ ва ниҳоди давлатдорӣ яке аз самтҳои афзалиятноки давлату ҳукумат маҳсуб меёбад, зоро търих исбот намудааст, ки субот ва пешрафти давлат аз дастгирии занон ва ҷавонон вобастагии зиёд дорад.

Барои дастигирин ин табақаи ҷо-
меа дар сатҳи қонунгузории амал-
кунанада дар баробари қонунҳо, ин-
чунин барномаҳои рушди иҷтимоии
онҳо ҷиҳати таъмини иштироки ва-
сеъ дар ҳаёти ҷамъиятиву идораку-
нии давлатӣ қабул гардида, самти
фаъолияти занон ва ҷавонон дар
шароити муносабатҳои нави сиёси-

ву ичтимой дар мамлакат муайян гардидааст.

Занон мавриди таваҷҷуҳи ҳамешагии Асосгузори сулху ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қарор доранд. Тавре эшон қайд намуданд: «Нақш ва мақому манзалати зан дар чомеаи мо имрӯз бениҳоят муҳим мебошад. Бе иштироки фаъолонаи занон, бидуни фикру ақида ва пешниҳодҳои онҳо ҳаллу фасли мушкилоти иҷтимоӣ-сиёсӣ ғайриимкон мебошад». Дар ин бобат фармони Президенти ҶТ «Дар бораи баланд бардоштани мақоми зан дар чомеа аз 3 декабри соли 1999» қабул гардид, ки дар ҳаёти занон ва ҷавондуҳтарон саҳифаи тоза боз намуд. Дар заминай ин фармони тақдирсоз боз як қатор санадҳои меъёрии ҳукуқӣ, аз қабили Барномаи давлатии «Самтҳои асосии сиёсати давлатӣ оид ба таъмини ҳукуқу имкониятҳои баробари мардон ва занон дар ҶТ барои солҳои 2001-2010», қарори Ҳукумати ҶТ аз 2001, №199 «Дар бораи ба низом даровардани қабули духтарон ҶТ мувофиқи квотаи Президентӣ 2001-2005», «Барномаи давлатии тарбия, интихоб ва ҷобаҷгузории кадрҳои роҳбарии Қадимаи ҶТ аз хисоби занон

нону духтарони лаёқатманд барои солҳои 2007-2016» қабул гардиданд. қи амалӣ гаштани ин барномаҳо дар ҷомеаи мо омили муҳимми сифати ҳиссагузории занон дар рушди устувори ҷомеа, аҳамияти хосса ва аз манзалати олии ҳукуқи онҳо шаҳодат медиҳад.

Вобаста ба дастгирии чавонон, 23 май соли 1997 мулоқоти бо чавонон доштаи Пешвои миллат, шаҳодат аз боварӣ ба неруи созандай чавонон, инчунин ҷиҳати дастгирии чавонони соҳибистеъдод таъсиси стипенди-яҳои Президентӣ ва номӣ, квотаи Президентӣ, стипендииян байналми-лалии Президентӣ «Дурахшанда-ғон», грантҳои Ҳукумати ҶТ дар сам-ти тарбияи ватанпаратии чавонон, Ҷоизаи ба номи И. Сомонӣ барои олимони чавон, Ҷоизаи Президен-ти Тоҷикистон барои вразишгарони мамлакат, роҳандозӣ гардид. Ҳам-чунин эълон гардидани соли 2017 ҳамчун Соли чавонон яке аз икдо-моти муҳимми Пешвои миллат дар самти сиёсати давлатии дастгирии чавонон маҳсуб меёбад.

Дар ҳақиқат, занон ва ҷавонон ҳамчун қувваи бузург дар маркази ҳар гуна тағйироту таҳаввулот ва падидаҳои ҷамъияти дар ҷомеа қарор дошта, дар дигаргуниҳои ҷомеа нақши хеле муҳим доранд. Таърихи инсоният аз асноде, ки занон неруи созанда ва ҷавонон неруи бузурги ҳастанд, саршор аст. Дар иртибот бо ин, дар меҳвари сиёсати имрӯз за дарёфти равишҳои нав ба ҳалли мушкилоту мақоми ҳуқуқии онҳо идома дорад.

Имрӯз занон ва ҷавонон бо дарки амиқи дастгириҳои давлату ҳукумат дар амалий гаштани сиёсати иҷтиёми давлат бо қаноатмандӣ, азмунироидаи қавӣ ва завқи баланд дар тамоми соҳаҳои ҳаёти мамлакат кору фаъолият намуда истодаанд, ки иназ пешрафти воқеии ҷомеа роҳи рушду субот ва ояндасозии миллати даррак медиҳад. Дар раванди ояндасозӣ дарки таҳаввулот ва равандҳои

Сафаргул БУХОРИЕВА
унvonчүй кафедраи хукуки инсон
ва хукукшиносии мукоисави

чаҳони мусоир ва дуруст таҳлил на-
мудани ин равандҳо аз ҷониби занон
ва ҷавонон дар пешбурди сиёсати
иҷтимоии давлат нақши муҳим до-
рад, чунки ҳар тафииру таҳаввулे, ки
дар ҷаҳони дирузу имрӯз ба вуқӯъ
мепайвандад, барҳоста аз неруи зан-
он ва ҷавонон сарчашма мегирад.

Дар ин раванд, воситай муҳимми фаъолгардонии занон ва ҷавонон дар сатҳи хуб амалӣ намудани корҳои тарғиботӣ ва ташвиқотӣ ҷиҳати баланд бардоштани маърифати сиёсиву ҳукукӣ, баргузории чорабаниҳои гуногун, ки на танҳо аҳамияти баланди фарҳангӣ балки аҳамияти баланди сиёсӣ доранд, метавонанд ин қишири ҷомеаро боз ҳам сарчамъу муттаҳидтар созанд. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ҷалби занон ва ҷавонон ва баланд бардоштани иттилоотнокӣ ва маърифатнокии онҳо барои муваффак шудан ба устувории ҷомеаи бомаърифат ва рушдёфта амри зарурӣ маҳсуб меёбад.

Бо дарки амиқи нақшу мавқеи занон ва چавонон дар ҳаёти имрӯза ва рушди созандагии кишвар боварии комил дорем, ки занон ва چавонон дар меҳвари сиёсати иҷтимоии давлат бо заковат, иродаву матонати қавӣ, дарки ҳадафҳои созандагиву бунёдкорона ба хотири шинохти рисолати хеш дар шоҳроҳи рушду нумӯи кишвар садоқатмандона ва устувортар қадам мезананд.

Зафарчон САНГОВ
денишчүй соли 2

Агар ба таърих ва инкишофи давлату давлатдории халқу милллатҳои олам назар афканем, ба назар як қатор қавонини бузург мерасад. Аз қабили Эъломияи Куруши Кабир, Қонуни Ҳамураппий, Қонуни XII ҷадвал, Қонунномаи Сосониён, Тузукии Темур, Хартияи Бузурги Озодӣ, Булаи Тиллой, Кутюм Бавезӣ, Кодекси Наполеон» ва амсоли инҳо. Албатта, ин қонунҳо танзимкунандай масъалаҳои даври хеш буданд, лек то ҳол аз таърих, пайдоиш, сохтор, мазмун ва аҳамияти онҳо омӯхтаву ёд мешавад ва дар худ баъзе аз ҳукуқу озодиҳоро таҷассум намуда буданд.

Тоҷикистон низ бо ба даст оварданни истиқполијати сиёсии худ дар ҷодаи беҳдошти сатҳи маърифати

ИНСОН ВА ҚОНУН ҚОНУНИ ТАНЗИМ – ҚАФИЛИ ЗИНДАГИИ ШОИСТА

**МИНБАРИ
ҲУҚУҚШИНОС**

ҳуқуқиву осоиши чомеаву давлат кӯшишҳо ба ҳарҷод. Дар ин раванд қонунгузории кишвар дар роҳи соҳтмони чомеаи шаҳрвандиву демократӣ дар даврони истиқполијат ба натиҷаҳои назаррас ноил гардид, ки ба арзишҳои волои инсонӣ эҳтиром зоҳир намуд. Дар фаъолияти парлумони қонуни кишвар қонунҳои зиёде қабул шудаанд. Зикр бояд намуд, ки қонуни қабулшуда самарае ба бор овараду ба дарди мардум бихӯрад ва инъикосгару таҷассум гарӣ манфиатҳои инсон ва шаҳрванд бошад ва муддати дуру дароз амали шавад.

Бешак метавон гуфт, ки яке аз давтовардҳои муҳими наزارрас дар самти фаъолияти қонунгузории кишвар дар он буд, ки бо пешниҳод ва ибтикороти Раҳбарияти Олии сиёсии кишвар Қонуни ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим дар ҶТ» қабул гардид. Қонуни мазкур анъанаҳои гузаштагон ва таърихи ташакулёфтai халқу миллати тоҷикро ҷиҳати гузаронидани ҷашну маросими диниву миллӣ инъикос намуда, дар танзими анъана ва ҷашну маросим дар ҶТ», ки фароги-

дар шароити қонуни иқтисадӣ, сарфакориву истиғодай самараноку оқилонаи маблағҳо ва пасандозҳо нақши калидие бозид. Қабули ин Қонун ҳамчун яке аз иқдомоти муҳимтарин дар самти ҳифзи анъанаҳои мардумӣ боиси ҳалли мушкилоти муҳими аҳли чомеа гардид ва ҷашну маросимҳоро дар мамлакат ба як низоми муайян даровард.

Мақомоти қонунгузории кишвар бо қабули ин Қонун, чун як қонуни миллӣ ва аз нигоҳи мазмуну моҳият демокративу дунявӣ дар ҷодаи ташаккули низоми ҳуқуқии кишвар, таҳқими поҳояи давлатдории миллӣ, дар рӯҳи арзишҳои миллӣ, анъанаҳои фарҳангӣ, худшиносии миллӣ, ватандустӣ, худогоҳи ҳештаниси ҷонадди тозае бахшид. Қонуни мазкур гарчанде аз қабулаш даҳ сол сипарӣ шуда бошад ҳам, зарурат ва аҳамияти худро назди чомеа собит намуда ба ҳимояи манофеи иқтисодиву иҷтимоии мардум шароит фароҳам овард.

Қонуни ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар ҶТ» қабул гардид, ки ин санад дар сам-

ри марому мақсад, арзишҳои диниву миллӣ ва таърихӣ-ӯи фарҳангии мардум аст, тартибу низоми баргузории ҷашну маросимҳоро мадди назар гирифтааст. Воқеан ҳам дар тӯли як даҳсола аз қабул ва мавриди амали он Қонуни мазкур тавонист сади роҳи исрофкориҳоу зиёдаравиҳоро дар ин самти гирад ва дар баробари дигар тадбирҳои андешидан Ҳукумати ҷумҳурӣ яке аз омилҳои муҳими паст кардани сатҳи камбизоатӣ гардад.

Бахшида ба муносибати 10-солагии қабули Қонуни мазкур мулоқоти Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти ҶТ Эмомали Раҳмон бо аҳли ҷамоатчиӣ ва фаъолони ҷумҳурӣ дар Коҳи Борбад баргузор гардид. Ва эшон таъқид намуданд, ки бо мақсади таъмин намудани нуғузи бештари суннатҳои фарҳангиву арзишҳои мардумӣ ва боз ҳам устувор гардонидани поҳояи давлатдории миллӣ бо ташабbusi Президенти мавлакат даҳсол пеш Қонун «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар ҶТ» қабул гардид, ки ин санад дар сам-

ти ба низому тартиб даровардани маросиму ҷашниҳои милливи динӣ нақши барҷаста гузошт.

Воқеан ҳам, ҳар як қонун бо гузашт ва мурури замон ва тақозои шароити бавуҷудомада ба тағириру иловажо ниёз дорад. Давлат низ ҳамеша қӯшиш менамояд, ки ҳангоми таҳия ва қабули қонун ё тағириру иловажо ворид намудан ба он пеш аз ҳама манфиати мардум ва осудагии чомеа ба назар гирифта шавад. Бо дарназардошти таклифи пешниҳодҳои аксари аҳолӣ аз ҷониби мақоми олии қонунгузории кишвар ба Қонуни ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим дар ҶТ» тағириру иловажо ворид гардид.

Мақсад аз қабули қонуни таъқидҳои пайвастаи роҳбари давлат доир ба иҷрои бечунучарои талаботи Қонуни мазкур, пеш аз ҳама, беҳбуд бахшидан ба сатҳу сифати зиндагии ҳар сокини кишвар аст, то ки дар шароити боз ҳам беҳтар ва хонауви дари ободу зебо умр ба сар баранд ва барои муҳайё намудани зиндагии шоиста талош варзанд.

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДЕНЬ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

10 декабря международное сообщество отмечает День прав человека. В этот день в 1948 году Генеральная Ассамблея ООН приняла Всеобщую декларацию прав человека — первый универсальный международный акт по правам человека.

В 1950 году Генеральная Ассамблея ООН приняла резолюцию 423 (V), призывающую все государства и заинтересованные организации установить 10 декабря каждого года в качестве Дня прав человека.

Целью провозглашения этого дня является привлечение внимания «людей во всем мире» к Всеобщей декларации прав человека как к общему идеалу для всех людей и народов.

Всеобщая декларация прав человека включает в себя широкий перечень политических, гражданских, социальных, культурных и экономических прав.

Она внесена в Книгу рекордов Гиннесса как документ, переведенный на более чем 400 языков и диалектов, что свидетельствует о ее универсальном характере и масштабах ее распространения.

Хотя Декларация не является обязательным к соблюдению документом, она способствовала введению более 60 инструментов в области прав человека, сформировавших единый международный стандарт в этой области.

На ее основе осуществлялась разработка других международных соглашений. 16

декабря 1966 года Генеральной Ассамблей ООН были приняты Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах и Международный пакт о гражданских и политических правах, которые вступили в силу в 1976 году. Заключенные под эгидой ООН четыре международных документа (Всеобщая декларация прав человека; Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах; Международный пакт о гражданских и политических правах; Факультативные протоколы к Международному пакту о гражданских и политических правах) часто называют Международным биллем о правах человека. На основе этих международных документов Совет безопасности ООН может применять принудительные санкции против тех режимов, которые допускают явные нарушения прав человека.

За соблюдением принятых пактов, конвенций и договоров по правам человека наблюдает Верховный комиссар ООН по правам человека, решение об учреждении мандата которого было принято в 1993 году в Вене (Швейцария) на Всеобщей конференции по правам человека. Верховный комиссар представляет доклады Комиссии по правам человека ООН, а через Экономический и социальный совет ООН (ЭКОСОС) направляет их Генеральному Ассамблее. Верховный комиссар должен принимать меры в отношении серьезных нару-

шений прав человека и предпринимать предупредительные действия.

Принятие на Всеобщей конференции по правам человека 1993 года Венской декларации и Программы действий, ознаменовало начало новых усилий по защите и поощрению прав человека. В Венской декларации и Программе действий был закреплен универсальный характер прав человека и необходимость борьбы со всеми формами расизма, дискриминации, ксенофобии и нетерпимости. В документах подчеркиваются также права женщин, детей, меньшинств и коренных народов.

Всеобщий уровень сотрудничества государств в области прав человека дополняется региональным, что дает возможность учитывать политические, исторические, культурные, экономические особенности региона и отражать все это в принимаемых документах. К ним, в частности, относятся Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод 1950 года, Европейская социальная хартия 1961 года, Американская конвенция о правах человека 1969 года, Африканская хартия прав человека и народов 1981 года, Арабская хартия о правах человека 1994 года.

Права человека в области образования, культуры, науки предусмотрены в конвенциях, принятых в рамках ЮНЕСКО. В частности, в 1960 году была принята Конвенция о борьбе

с дискриминацией в области образования. Такой дискриминацией является всякое различие, исключение, ограничение или предпочтение, цель или следствие которого состоят в уничтожении или нарушении равенства отношений в области образования, проводимых по признаку расы, цвета кожи, пола, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, экономического положения или рождения.

Развитие концепции прав человека привело к тому, что права ребенка были выделены в особую категорию. В 1959 году ООН приняла Декларацию прав ребенка, в которой были провозглашены социальные и правовые принципы, касающиеся защиты и благополучия детей. В ноябре 1989 года Генеральная Ассамблея ООН приняла Конвенцию о правах ребенка. Конвенция содержит 54 статьи, учитывающие практически все моменты, связанные с жизнью и положением ребенка в обществе.

Все ее положения сводятся к четырем требованиям, обеспечивающим права детей: выживание, развитие, защита и обеспечение участия в жизни общества.

В 1966 году была учреждена премия ООН в области прав человека, которой награждаются те, кто внес выдающийся вклад в дело поощрения и защиты прав человека. Эта премия присуждается раз в пять лет в годовщину провозглашения

Собирджон САЙДОВ
студент 2-го курса
(специализация правоохранительная деятельность)

Всеобщей декларации прав человека. Впервые она была вручена в 1968 году.

В 2013 году лауреатами премии стали Малала Юсафзай — 16-летняя пакистанская девушка, которая отстаивала право девочек и женщин на образование и была ранена исламскими экстремистами в результате покушения; мавританец Бирам Даҳ-Абайд, помогающий бороться против рабства в современном мире; защитница инвалидов из Косово Хильмийета Апук; финская правозащитница Лииса Кауппинен, отстаивающая права глухих; марокканка Хадиджа Рияди. Также Генассамблея ООН присудила премию Верховному суду Мексики за защиту конституционных прав мексиканцев.

ПАЁМ – РОҲНАМО

Мирали СОБИРОВ
денишчӯи соли 5

Хурсандибахш аст, ки имсол бо мақсади шунидани Паёми Пешвои миллат ба «Кохи Сомон» дар баробари аъзои Ҳукумат, Мачлиси миллӣ, вакилони Мачлиси намояндагон, намояндагони дипломатӣ, роҳбарони сохторҳои давлатӣ, инчунин ҷавонони фаъоли кишвар чамъ омаданд. Президенти ҶТ, Пешвои миллат мұхтарам Эмомалӣ Раҳмон дар оғоз оид ба равандҳо ва амалҳои даҳшатангези терористиву экстремистӣ дар як қатор кишварҳои рӯи олам суханронӣ намуда, дастовардҳои замони Истиқлолиятиро натиҷаи заҳмату кӯшиҳои мардуми кишвар мансуб доност. Дар ин раванд омодагии ҶТ барои ҳамкориҳои пурсамар бо созмонҳову ташкилотҳои ҷаҳонӣ расман эълон гардид. Пешвои миллат иброз доштанд, ки ҶТ бо пешниҳоду ташаббусҳои созанд дар тайи ду даҳсола вобаста ба об аллакай дар миёёси олам ҳамчун кишвари пешсаф эътироф гардидааст. Дар идомаи ҷунин ҳадафҳо, ҳамчунин қайд карда шуд, ки соли 2018 низ дар арафаи таҷлили Наврӯзи байналмилалӣ даҳсолаи нави амал «Об барои рушди устувор» барои солҳои 2018-2028 расман оғоз мегардад. Пешвои миллат вобаста ба ҷорабиҳои муҳимму сатҳи олие, ки дар ҶТ баргузор ҳоҳанд шуд, алалхусус 30-юмин согларди Истиқлолияти давлатии ҶТ андешидан тадбирҳо ва омодагии ҳамаҷонибаро дастур доданд. Ҳамчунин таъқид шуд, ки тамоми сохторҳо бояд сарчашма ба манбаъҳои маблағузориро сарфакорона, ҳадафнок ва пурсамар истифода намоянд. Бо дарназардошти рушди соҳаи саноат ва бо мақсади мутобикзосии низоми истеҳсолот ба стандартҳои ҷаҳонӣ роҳандозӣ гардида ни технологияҳои мусир махсус таъқид карда шуд.

Дар умум Паёми имсола ҷунин ҳарсона ба кулли мардуми Тоҷикистон як роҳнамо маҳсуб мөбабад.

Зеро дар он стратегияи баланд бардоштани сатҳи не-куаҳволии мардум, таъмини шароити арзанда ва инкишофи озодонаи ҳар як шаҳс, татбиқи нақшаҳои рушди иқтисодии мамлакат ва ғ. аз муҳимтарин мавзӯъҳои он ба ҳисоб мерафтанд.

Қайд қардан зарур аст, ки дар Паёми гузашта Пешвои миллат соли 2017-ро Соли ҷавонон эълон намуда буданд. Дар Паёми имсола иброз намуданд, ки соли ҷавонон барои пешрафту тараққиети мамлакат нақши назарраси худро гузошт. Аз ҷумла дастовардҳои ҷавонони кишвар дар соли 2017 қаноатбахш ҳисобида шуд. Қайд гардид, ки ғамҳории Ҳукумат нисбат ба ҷавонон танҳо бо Соли ҷавонон маҳдуд на мешавад. Баръакс, ҳалли масъалаҳои вобаста ба ҷавонон минбаъд низ яке аз сатҳои муҳимтарин боқӣ ҳоҳад монд.

Яке аз масъалаҳои муҳиме, ки дар Паём қайд карда шуд ин рушди соҳаи сайёҳӣ мебошад. Пешвои миллат иброз доштанд, ки соҳаи сайёҳӣ яке аз соҳаҳои муҳим ва асосӣ ба ҳисоб мераవад. Бо мақсади тараққӣ додани соҳаи сайёҳӣ, фарҳангӣ миллӣ ва дар арсай байналмилалӣ нишон додани он Пешвои миллат соли 2018-ро «Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ» эълон намуданд. Дар ин ҳусус Пешвои миллат қайд карданд, ки Ҳукумати Тоҷикистонро зарур аст, ки

барои рушди ҳунарҳои мардумӣ ба соҳибкорон ва ҳунармандон қарзҳои имтиёз нок ҷудо намояд.

Дар Паём Президенти мамлакат изҳор намуданд, ки дар соли 2018 музди меҳнати кормандони соҳаҳои буҷетӣ, инчунин нафақа ва стипендияҳо аз 10 то 15 фоиз зиёд карда мешавад. Ҳамин тарқӣ музди меҳнат барои баҳши иҷтимоӣ 15 фоиз, барои соҳаҳои ҳифзи ҳуҳук ва ҳизматчиёни ҳарбӣ 10 фоиз, ҳадди ақал ва ниҳоии нафақа ба ҳисоби миёна то 15 фоиз ва стипендия 15 фоиз зиёд карда мешавад. Ҳамчунин таъқид қарда шуд, ки давоми солҳои Истиқлолияти иқтидори энергетикии кишвар рӯ ба рушд ниҳодадаст. Дар ин давра муссар шуд, ки маҳдудияти барқ пурра бартараф гардад. Дар ин самт таваҷҷӯҳи асосӣ ба истифодаи сарфакоронаи барқ низ равона гардид. Зикр шуд, ки рӯйдоди муҳиму таърихии дигар дар соли оянда ин фаъолияти нахустаграгати неругоҳи обии барқи Рофун мебошад.

Хулоса, дар Паёми имсола Президенти ҶТ, Пешвои миллат мұхтарам Эмомалӣ Раҳмон кулли масъалаҳои ҳалталаби ҷомеаро пурра ва ҳаматарафа матраҳ намуда, дастовард, мушкилот ва роҳи ҳалли онҳоро пешниҳод соҳтанд. Ҳадаф, мақсад ва дастуру супоришҳо, ки аз Паёми имсола бармеоянд, барои мо роҳнамо барои соли оянда маҳсуб мейбанд.

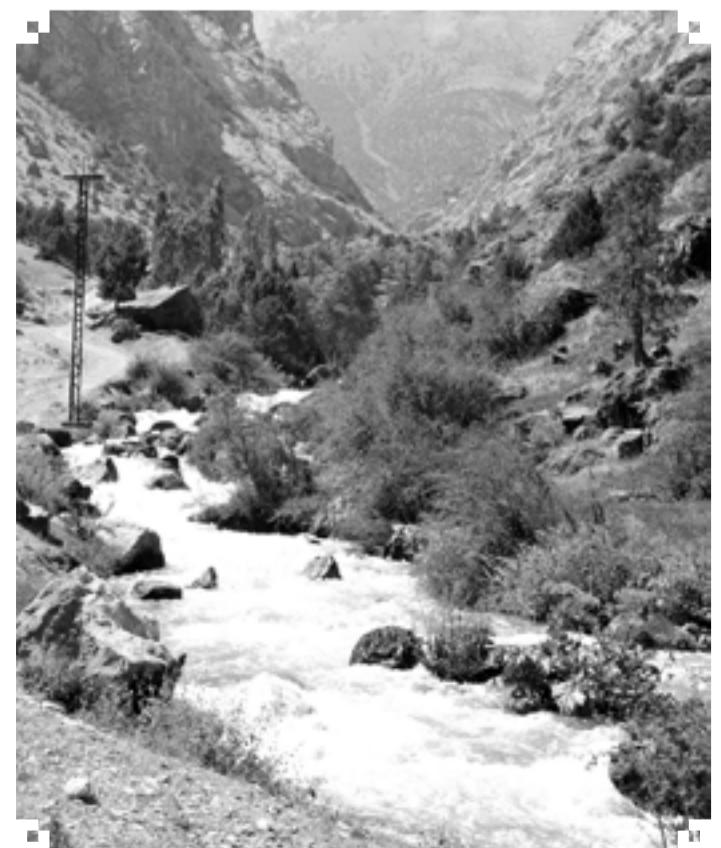
МЕҲРИ ВАТАН

Бахтиёр
САФАРОВ
денишчӯи соли 4
(шуъбаи гоибона)

**Ошиқам бар ин Ватан,
Содиқам бар ин Ватан.
Бовафо бар аҳди хеш,
Лоиқам бар ин Ватан.
Ҳизматаш орам ба ҷо,
Аз сари сидқу сафо.
Баҳри номуси Ватан,
Мекунам ҷонам фидо.
Гарди хоки ин Ватан,
Месозам бар дида ҷо.
Чун Эмомалии Раҳмон,
Дар сидқаш созам вафо.
Дар пои Парчами ў,
Сарфарозам ҷонфида.**

**Шукри файзи истиқлол,
Шукри баҳту ин иқбол.
Шукри Пешвои миллат,
Шукри фарҳундааҳвол.**

Яке аз ҳуқуқу озодиҳои асосии шаҳсӣ, ки ба он ҷомеаи муосири шаҳрвандӣ таваҷҷӯҳи маҳсус зоҳир менамояд, ҳуқуқи ҳар як инсон ба озодии вичдон мебошад. Чунки ташаккули давлати ҳуқуқбунёд, ҷараёни демократиқонии ҳаёти ҷомеа дар маркази дикқати давлат қарор додад ва масъалаҳои амалийнамоии ҳуқуқу озодиҳои инсон, ки арзиши заминавии умумиинсонӣ аст, дар мадди аввал гузошта шудааст.

Дар кишвари мо озодии вичдон бо меъёрҳои Қонуни ҶТ «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26 марта соли 2009, № 489 кафолат дода шудааст. Ин Қонун бо эътироф ва тасдиқи ҳуқуқи ҳар кас ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин, инчунин баробарии ҳама дар назди қонун, новобаста аз муносабат ба дин ва эътиқод, дар асоси он ки ҶТ давлати дунявӣ аст, бо арзи эҳтиром ва таҳаммул ба тамоми дину мазҳабҳо, бо эътирофи нақши маҳсуси мазҳаби ҳанафии дини Ислом дар инкишофи фарҳанги миллӣ ва ҳаёти маънавии ҳалқи Тоҷикистон қабул карда шудааст.

Дар асоси қонунгизорӣ озодии вичдон ин ҳуқуқи ҳар як инсон ва шаҳрванд барои ихтиёри ва мустақилона муйян намудани муносабати ҳуд ба дин, ба танҳои ва ё ҳамроҳи дигарон пайравӣ кар-

ОЗОДИИ ВИЧДОН

Мадина ЗАЙНАЛОВА

Сафермои ХОНЗОДА

мутахассисони пешбари Раёсати ёрии ҳуқуқӣ ба шаҳрвандон ва кори ҳуқуқии Вазорати адлияи ҶТ

дан ва ё пайравӣ накардан ба ягон дин, ба таври озод интиҳоб кардан ва тағиیر додани эътиқоди динӣ, инчунин баён намудан ва паҳн кардани ҳама гуна эътиқод марбут ба дин ва ҷаҳонбинии атеистӣ аст.

Дар ҶТ озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин, аз ҷумла ҳуқуқи ба танҳои ва ё якҷоя бо дигарон пайравӣ кардан ба ҳар гуна дин ё пайравӣ накардан ба ягон дин, ба таври озод интиҳоб, паҳн намудан ва дигар кардани ҳама гуна эътиқоди динӣ ва эътиқодҳои дигар, инчунин мутобики онҳо амал кардан кафолат дода мешавад. Ҳама новобаста аз муносабаташон ба дин ва

мансубияти динӣ дар назди қонун баробаранд. Шаҳрвандони ҳориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар адои маросимҳои динӣ иштирок карда метавонанд ва барои вайрон кардани қонунгизорӣ дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ масъуланд. Ҳеч кас уҳдадор нест, ки дар бораи муносабати ҳуд ба дин маълумот дидад. Шаҳс ҳангоми муайян кардани муносабати ҳуд ба дин, пайравӣ ё дасткашӣ аз пайравии дин, ба иштирок кардан ё накардан дар ибодати динӣ, дигар расму оин ва маросимҳои динӣ, дар фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ, дар таълими дин маҷбур карда на-

мешавад.

Монеъшавӣ ба амалигардонидани ҳуқуқ ба озодии вичдон ва озодии пайравӣ ба дин, аз ҷумла бо истифодаи зӯроварӣ нисбат ба шахс, бо таҳқири ҳиссияти шаҳрвандон вобаста ба муносабати онҳо ба дин, бо тарғиби афзалияти динӣ, бо маҳв намудани молу мулӯ ё осеб расонидан ба он ё бо таҳдиди анҷом додани чунин амалҳо манъ буда, мутобики қонунгизории ҶТ боиси ҷавобгарӣ мегардад. Гузаронидани ҷорабаниҳои оммавӣ ва ҷой додани матну тасвирҳои таҳқиқунданаи ҳиссияти динии шаҳрвандон дар назди объектҳои мӯътабари динӣ манъ аст. Даъват ба ҳар гуна бартиҳо ва маҳдудияҳо дар муносабат ба дин ва эътиқод роҳ дода намешавад. Озодии пайравӣ ба дин тавассути қонун барои ҳимояи соҳти конститутсионӣ, тамомияти арзӣ, ҳифзи амният, тартиботи ҷамъиятӣ, саломатӣ ва ахлоқи ҷамъиятӣ, ҳамчунин ҳуқуқ ва озодии дигар шахсон метавонад маҳдуд карда шавад. Барангҳетани ҳар гуна қинаву адоват ва низои динӣ, таҳқири ҳиссияти динӣ ва атеистии шаҳрвандон манъ мебошад. Ба ғаъолияти таблиғотии оммавии динӣ танҳо иттиҳодияҳои диние ҳуқуқ доранд, ки тибқи тартиби муқаррарномадаи қонунгизорӣ ба қайд гирифта шудаанд. Айборд кардани шаҳс бо сабаби диндорӣ ё бединӣ ва ё тарки дин манъ аст.

Аз ин рӯ, дар асоси моддаи 34 Қонуни ҶТ «Дар бораи озодии вичдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26 марта соли 2009, № 489 шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои вайрон кардани қонунгизорӣ бо тартиби муқарраркардаи қонунгизории ҶТ ба ҷавобгарӣ қашида мешаванд.

ФАРҲАНГИ ИНТЕРНЕТӢ

Баробари пешрафти замон соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷомеа низ инкишофт ёфта, мутобики шудани шаҳс ба тағииротҳо ногузир аст. Ҳаёти ҷомеаи муосирро бе технологияҳои иттилоотӣ тасаввур кардан ғайриимкон аст. Истифодаи оқилонаи технологияи иттилоотӣ доираи фаҳмиши инсонро васеъ намуда, имконияти истифодаи дурустӣ тамоми барномаҳои компьютерӣ, интернет ва алоқаи мобилий яке аз унсурҳои муҳимми фарҳанги интернетӣ ба ҳисоб меравад.

Тибқи моддаи 30 Конститутсионӣ ҶТ ба ҳар кас ба озодии сухан, нашр, ҳуқуқи истифодаи воситаҳои

ахбор кафолат дода шудааст, ки ин ба шаҳрвандон имкониятҳои ва сеътари истифодаи Интернет ва дастрасӣ ба шабакаҳои телевизионии ҷаҳониро муҳайё месозад.

Фаъолияти ҷавонони имрӯзаро бе истифодаи Интернет тасаввур кардан ғайриимкон аст. Маҳсусан, истифодаи китобҳои электронӣ гарчанде дастрасии бештаре доранд, дар як маврид ҳам аз ҷиҳати саломатӣ ва ҳам аз ҷиҳати ташаккули фикронии инсон истифода аз китобхонаҳо сатҳи дарки мавзӯъҳоро бештар мекунад. Ҳар як ҷавони ватандӯстро зарур аст, ки илмҳои замонро аз ҳуд намо-

яд, аз технологияи ҳозира боҳабар бошад ва онро оқилона истифода намояд, то ки ба давлат ва миљати хеш манфиатовар бошад. Тавре мутафаккир, шоир ва нависандай барҷастаи ҳалқи тоҷик Абдураҳмони Ҷомӣ гуфтааст:

**Дар ҷавонӣ саъӣ кун, гар
бехалал ҳоҳӣ амал,
Мева бенуқсон бувад, чун
аз дарахти навбар аст.**

Истифодаи зиёди шабакаҳои интернетӣ инсонро хастаҳол менамоянд ва ба ҳолати рӯҳии вайтаъсири манғӣ мерасонанд. Аз ин хотир, хуб аст, ки барои истифодаи шабакаҳои интернетӣ вақти муай-

Ишқия ХУШҚАДАМЗОДА
денишҷӯи соли 1

яно сарф намоем. Бинобар ин, ҳар фарде, ки истифода аз технологияи иттилоотиро рӯи кор мегирад, бояд мақсади муайян дошта бошад. Ин мақсад дар он ифода беёбад, ки шаҳси истифодабарандай ин технология бояд ҳатман манфиатҳои ҳудро дар ҷараёни истифодабарӣ ҳифз намояд, яъне фоидае бинад, ки ҳам ба манфиати шаҳс ва ҳам ба манфиати ҷомеа ва давлат бошад. Аз ин рӯ, фарҳанги интернетӣ имрӯз ҷузъи таркибии фарҳанги ҳуқуқӣ маҳсуб ёфта, дар доираи он амал намудан шарт ва зарур аст.

Файзали ИДИЕВ
дотсенти кафедраи
хукуки байналмилалӣ

СММ созмони аз ҳама бонуфузи байналмилалие мебошад, ки барои таъмини сулҳу амнияти байналмилалӣ масъулияти аввалиндарачаро доро буда, дар атрофи худ 193 давлати сулҳоҳро муттаҳид намудааст. Дилҳоҳ давлати сулҳоҳе, ки уҳдадориҳо дар доираи Оиннома ба зимма гирифта, онҳоро метавонад ва меҳоҳад иҷро намояд, ба узвияти СММ қабул карда мешавад (м.4). ҶТ аз лаҳзаҳори аввали эълони Истиқлолияти давлати сиёсати сулҳоҳонаро пеша намуда, бо мақсади ҳамчун субъекти мустақили ҳукуки байналмилалӣ дар ҳалли проблемаҳои байналмилалӣ ширкат варзидан, ба котиботи СММ ариза пешниҳод намуда буд. Бо тавсияи Шӯрои Амният ва бо ҷонидории Ассамблеяи Генералӣ, ҶТ 2 марта соли 1992 ба узвияти СММ ҳамчун давлати сулҳоҳ қабул

гардид. Аз ин сана сар карда ҶТ дар доираи СММ оид ба дастгири сулҳу амнияти байналмилалӣ, инкишоф додани муносабатҳои дӯстона бо дигар ҳалқо, инчунин амалӣ намудани ҳамкориҳои байналмилалиро дар ҳали проблемаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва инсондустӣ, уҳдадории байналмилалиро пайдо кард.

ҶТ уҳдадор гардид, ки принципҳои СММ оид ба истифода набурдани қувва ва ё таҳдиҳи қувва, бо роҳи мусолиҳаомез ҳал кардани баҳсҳои байналмилалӣ, дарҳолат накардан ба корҳои дохилии давлатҳои дигар, густариши ҳамкориҳо бо дигар давлатҳо, бовиҷдонона иҷро намудани уҳдадориҳои байналмилалӣ ва ғайраро ба роҳбарӣ гирифта, иҷроиши онҳоро таъмин намояд.

Уҳдадориҳои дар боло номбаргардидаи ҶТ дар санадҳои меъёри ҳукуқии дохилий имплементасия гардида, иҷроиши онҳо таҳти назорати бевосити Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Рахмон қарор доранд.

Заминаи ҳукуқии иштироқи ҶТ дар таъмини сулҳу амнияти байналмилалӣ пеш аз ҳама Конститутсия ба ҳисоб меравад. Дар моддаи 11 қайд карда мешавад, ки «Точикистон сиёсати сулҳӯёнаро ба амал татбиқ намуда, соҳибҳтиёри ва истиқолили

яти дигар давлатҳои ҷаҳонро эҳтиром менамояд ва муносабатҳои ҳориҷиро дар асоси меъёроҳои байналмилалӣ муайян мекунад». Ҳалқи Точикистон дар сатҳи Конститутсия ташвиқоти ҷанро барои худ нораво ҳисобида, роҳ надодан ба низоъҳои минтақавию байналмилалӣ меҳвари асосии сиёсати ҳориҷии Ҳукумати қишварро ташкил медиҳад.

Ба ғайр аз ин дар Консепсияи сиёсати ҳориҷии ҶТ, ки бо Фармони Президенти ҶТ аз 27 январи соли 2015, таҳти № 332 тасдиқ шудааст, қайд карда мешавад, ки «Сиёсати ҳориҷии ҶТ сиёсати «дарҳои кушода», сулҳоҳона ва беғарав буда, зимни татбиқи он, Точикистон омодааст бо ҳамаи қишварҳои дуру наzdik робитаҳои дӯстона ва эътироғи манғиатҳои тарафайро дар асоси эҳтироми ҳамдигар, баробарӣ ва ҳамкориҳои мутақобилан судманд густариш дижад»

Дар моддаи 18-и Қонуни ҶТ «Дар бораи шартномаҳои байналмилалии ҶТ» аз 23-юми июли соли 2016 қайд карда мешавад, ки «Шартномаҳои байналмилалӣ аз ҷониби Ҳукумати ҶТ мавриди иҷрои ҳатмӣ қарор мегиранд. Президенти ҶТ ё Ҳукумати ҶТ ҷиҳати таъмини иҷрои шартномаҳои байналмилалӣ ҷораҳо андешид, шахси мансабдор ё мақомотеро, ки ба зиммаи он вазифai назорати иҷроиши шартномаҳои

байналмилалӣ voguzor мешавад, муайян менамоянд». Аз муқаррароти моддаи 18-и Қонуни мазкур ҷунун ҳулособарӣ намудан мумкин аст, ки Президенти ҶТ ҷиҳати иҷроиши шартномаҳои байналмилалии мамлакатамон масъулияти аввалиндарча дорад. Дастгири сулҳу амнияти байналмилалӣ, ҳимояи ҳукуқи инсон мавзӯи марказии аксаияти шартномаҳои байналмилалиро ташкил медиҳад.

22-юми декабри соли 2017 Паёми Президенти ҶТ, Пешвои миллат муҳтарам Эмомали Рахмон ба Маҷлиси Олии ҶТ ироа гардид. Дар Паём дар баробари масъалаҳои маориф, фарҳанг, тандурустӣ, иқтисодиву иҷтимоӣ, саёҳӣ, варзиш, ҳимояи ҳукуқи инсон, заифгардии иқтисодии давлатҳо, ва билохира вайронгардии сулҳу амнияти байналмилалӣ мегардад. Ҳамин тарик, дастгири сулҳу амнияти байналмилалӣ, бо роҳҳои мусолиҳаомез ҳал кардани баҳсҳои байналмилалӣ, иштироқ дар ҳамкориҳои байналмилалӣ бо назардошти манғиатнокии тарафайн мавзеи ивазнаванди сиёсати ҳориҷии ҶТ ба ҳисоб рафта, татбиқи минбаъдаи сиёсати мазкур дар Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомали Рахмон ба Маҷлиси Олии ҶТ аз 22.12.2017 мустаҳкам гардидааст.

Дар шароити мусир баъзе аз давлатҳои абарқударт бо мақсади васеъ намудани доираи манғиатҳои худ дар сиёсати дохилии давлатҳои нисбатан сустарақардаи ҷаҳон бо ҳар восита даҳолат карда, низоъҳои мусаллаҳои таҳримиро ташкил меманоянд. Ин боиси ҳалокати одамон, поймолшавии ҳукуқи инсон, заифгардии иқтисодии давлатҳо, ва билохира вайронгардии сулҳу амнияти байналмилалӣ мегардад. Ҳамин тарик, дастгири сулҳу амнияти байналмилалӣ, бо роҳҳои мусолиҳаомез ҳал кардани баҳсҳои байналмилалӣ, иштироқ дар ҳамкориҳои байналмилалӣ бо назардошти манғиатнокии тарафайн мавзеи ивазнаванди сиёсати ҳориҷии ҶТ ба ҳисоб рафта, татбиқи минбаъдаи сиёсати мазкур дар Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомали Рахмон ба Маҷлиси Олии ҶТ аз 22.12.2017 мустаҳкам гардидааст.

ТОЧИКИСТОН – ТАШАББУСКОРИ МАСЪАЛАҲОИ ОБӢ

Яке аз мушкилоти муҳимтарини чомеаи ҷаҳонӣ ин таъмини инсон бо оби тозаи ошомиданӣ мебошад. Вокеан ҳам об яке захираҳои бузургест, ки бе он таъоми мавҷудоти рӯи олам вуҷуд дошта наметавонад. Ҳастии таъоми инсонӣ, ҳайвоноту наботот, гулу гиёҳ, хосса зиндагии осоиштаву обод ва пурбарақати ҳама сокинони саёра аз об вобастагии қалон дорад. Дар ҳақиқат об неъмати ҳаётан муҳим барои ҳар як мамлакат ва сокинони он мебошад.

ҶТ чун узви комилҳуқуқи чомеаи ҷаҳонӣ бо роҳбарии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Рахмон бузургии захираҳои обро дар ҳаётӣ иқтисодию иҷтимоӣ чомеаи ҷаҳонӣ бо ҷонидон минбаҳои баланди созмонҳои байналмилалӣ (максусан СММ) пешниҳодҳои муҳимиро баҳри чомеаи ҷаҳонӣ ироа доштанд, ки ин пешниҳодҳо бечунучаро дастгири ёфтанд. Аз ҷумла, аввалин маротиба Асосгузори

сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Рахмон аз минбари баланди 54-умин ҷаласаи Ассамблеяи Генералии СММ баромад карда, вобаста ба вазъи ҳатами баамаломадаи ҷаҳон пешниҳод намуд, ки соли 2003 “Соли байналмилалӣ оби тоза” эълон карда шавад. Ҳуашбахтона, ин пешниҳод бо ҳуашнудӣ пазирӯftа шуд. Пешниҳоди дигари Точикистон, ки соли 2013-ро ҳамчун соли ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи об дар бар мегирифт, аз ҷониби чомеаи ҷаҳонӣ ба ҳубӣ қабул гардид. Ин гувоҳи он аст, ки ҶТ бо маҳорати ҳеле қобили таваҷҷӯҳ дар мавриди татбиқи манғиатҳои миллӣ дар сатҳи байналмилалӣ қӯшиш ба ҳарҷ медиҳад.

Ҳамин тавр, бо пешниҳоди дигари Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомали Рахмон дар самти истифодаи самараноки об ҷониби СММ солҳои 2005-2015 Даҳсолаи байналмилалӣ амал “Об барои рушди устувор” барои солҳои 2018-2028 қабул намуд. Ба ҷонидории он зиёда аз 190 давлати аъзоӣ ин созмон овоз доданд. Дар лоиҳаи Қатъномаи мазкур ташаббускории ҶТ махсус таъқид гардидааст. Зарурати қабули ин Қатъномаро он нигаронҳои умунибашарие асоснок менамоянд, ки барои ҳамаи қишварҳои даҳл доранд. Аз ҷумла, дар Қатънома зикр шудааст, ки:

“афзоиши аҳолию раванди шаҳрнишиӣ, биёбоншавӣ, ҳуашсолӣ ва тағири иқлими, инчунин набудани имконот барои таъмини истифодаи мақсадноки об ва дар оянда авҷ гирифтани мушкилоти марбут ба набудани дастрасӣ ба оби нӯшокии бехатар, хизматрасонии асосӣ дар соҳаи беҳдошт ва малакаҳои қавии тозагӣ, нобаробарӣ ба дастрасӣ, оғатҳои гидрологӣ ва норасонии об оварда мерасонад”.

Ин иқдоми шоиста ҶТ-ро пеши назари оламиён ҳамчун қишишари ташаббускори ва дорои таваҷҷӯҳи хос дар мушкилотҳои саёра намудор соҳтанд. Ин аз ташаббускорӣ, пешсафӣ ва фаъолии ҶТ дар ҳалли масоили глобалии вобаста ба истифодаи босамари захираҳои об дарак медиҳад. Боварии комил ҳаст, ки Даҳсолаи нав дар таҳқим ва мусоидат ба татбиқи ҳадафҳои рушди устувори марбут ба захираҳои об қадами муҳим мешавад. Инчунин дар ҳалли мушкилоти имрӯза ва оянда, ки зимни татбиқи Рӯзномаи рушди устувор то соли 2030 ба миён омада

Орзучон САЙДАЛИЕВ
донишҷӯи соли 3

метавонанд, нақши назаррас ҳоҳад бозид.

Бояд қайд кард, ки имрӯз арзишмандии обро дар баробари арзишмандии дигар сарватҳои табии, ба мисли газ, нафт ва ғ. медонанд. Чунончи, ба андешаи Пешвои миллат муҳтарам Эмомали Рахмон: “Ҳамагон бояд фахманд, ки арзишмандии об на камтар аз арзишмандии нафт, газ ва навъҳои сӯзишвориyo манбаҳои энергия барои ояндаи босуботи қишишар ва минтақа мебошад”.

ТАВЗЕҲИ ПАЁМ

Санаи 22-юми декабри соли 2017 Паёми навбатии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам, Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии кишвар ироа гардид. Чун ҳамасола дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ рӯзи 26-уми декабри соли 2017 дар партави Паёми Президенти ҶТ, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ бо иштироки доираи васеи омӯзгорон, олимон ва кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва намояндағони васоити аҳбори омма ва матбуоти даврӣ конференсияи илмӣ-амалии чумхуриявӣ баргuzor гардид. Чо-

ДМТ, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Қурбонализода Н.Ш. иштирок ва вобаста ба мавзӯи баррасиshawanda иброз намуд, ки Паёми Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ бо иштироки доираи васеи омӯзгорон, олимон ва кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва намояндағони васоити аҳбори омма ва матбуоти даврӣ конференсияи илмӣ-амалии чумхуриявӣ баргuzor гардид. Чо-

рабинии мазкурро бо сухани ифтитоҳӣ декани факултети ҳуқуқшиносӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Раҳмон Диլшод Сафарбек ҳусни оғоз баҳшида, ба ҳозирин зарурат ва аҳамияти баргuzorии конференсияи мазкурро фаҳмонида доданд. Аз ҷумла иброз намуданд, ки дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии ҶТ, Президенти ҶТ, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон самтҳои асосии сиёсати дохилио хориҷии мамлакатро барои давраҳои оянда муайян намуда, оид ба пешбуруди манfiatborigi сиёсати хориҷӣ ва таъмини пешрафти соҳаҳои иқтисodivу сanoat, energetika, roxu naqliet, amniyatu mudoftia, ҳifzi ҳuқuқu тарbiot, tандurursti, farhang, ilmu maori, ҳifzi iqtimoii aҳolii, chavonon, varzish va saeҳi vazifaҳoи mушахhas ба miён guzoshstand. Dar in samti faktulteti ҳuқuқshinoSии DMT tasminm giriftaast, ki omӯzishi nuktaҳoи aсосии Paёmi nавбатии Aсосгузори sulҳu vaҳdati milli – Peshvoi millat, Presidenti ҶT Emomalӣ Raҳmonro dar boraи samtҳoи aсосии siёsati doхilӣ ва xoriҷi kishvar dar chalasai vasei ҳayati ustodoni kormandoni faktultet ba rox monda, ҷihat-i ichori on naқsha – chorabiniҳoи faktultetro taҳxia, tasdiq va ба mawkei ichori voguzor namoyad.

Ҳамчунин дар кори конференсия сардори раёsatи илм ва навоварии техникии

мон ба MaҷliSi Olii ҶT дар замinaи fojaҳoi balandpояи purmazmun aсос ёfta, қismi ҷudonashawanda siёsati doхilӣ ва xoriҷi kishvar ba ҳisob rafta, chomearo ba koru faktoliyati purmaҳsulu samarabash daъvatu ҳidoyat menamoyad.

Сипас, az rӯi barnomai

konferensiya maъrӯzaҳoи yustodoni faktultet Râchabov M.N. - nomzadi ilmҳoи ҳuқuқshinoS, dottsent, muodiри kafedraи ҳuқuқu bainalhalqoи faktulteti ҳuқuқshinoS DMT dar mavzui «Paёm tačassumgarri siёsati xoriҷi ҶT»; Sanginov D.Sh. - nomzadi ilmҳoи ҳuқuқshinoS, dottsent, muodiри kafedraи ҳuқuқu soxibkorri va tichoratii faktulteti ҳuқuқshinoS DMT dar mavzui «Naқshi Paёmi Peshvoi millat dar roushi faktoliyati saeҳi» shunida shudand.

Одинаzoda R.S. - nomzadi ilmҳoи ҳuқuқshinoS, raissi

tehnologiyahoi ҳozirazamom, ҳallli masъalaҳoи vobasta ba soҳaҳo obu energetika, tati-biki «iқtisodiyeti sabz», faroҳam ovardani fazoi musoid boroi sarmoyazorivu soxibkorri, roushi bakhshi xususiy, taymini voloziyati қonun, ҳallli masъalaҳoи globaliy vobasta ba istifodai bosamari zaxirahoi ob jaе az masъalaҳoи markazii Paёmi Presidenti ҶT ba ҳisob meraftand, ki zaruriyati ančom dodani korxoi arzishmandi ilmӣ-tadkiqotiro taқozo menamoyad.

Masъul:
Ismoil SHARIFFZODA

ЧОРАБИНӢИ ДОНИШЧӮН БАҲШИДА БА РӮЗИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

Санаи 10-уми декабр, ки дар ҷаҳон ҳамчун «Рӯзи ҳуқуқи инсон» қабул гардидааст, ҳар як инсони комилҳуқуқи чomearo водор ба шукӯҳ баҳшиданӣ ин сана, яъне рӯзи қабули Эъломияи умумии ҳуқуқи башар менamoyad.

Bo maқsadi shinoSoy az vazbi ҳuқuқi inson dar sharoiti myosiri chomeari ҷaҳonӣ bo darnezardoshi mushkilxoi aҳli bashed miёni doniShchӯni faktulteti ҳuқuқshinoS DMT vobasta ba masъalaҳoи mubrami ҳuқuқi zamindar partavi Paёmi imsona ibrozi andeshanamudand.

Dar machmӯy taъkid karada shud, kи takvияt bakhshidani siёsati Ҳuқumat ҶT dar samti daстgiri chavonon, taraqqi doddani soxai sâyeh, muarriifi shoistai imkoniyatҳoi sâyehi mammakat, roushi xunaҳoi marдумi, tâchiDudi bûnëdi infrasoxtori iқtisodivu iqtimoi, vorid namudan.

Maҳfilili ilmии doniShchӯn az ҷumla «Ҳuқuқi inson»-i nazdi kafedraи ҳuқuқi inson va ҳuқuқshinoS myoқisav, «Diplomatoni chavon»-i nazdi kafedraи ҳuқuқi bainalmillali va maҳfilili muboҳisav (Dibat club)-«Borisoni Kurush»-i faktulteti ҳuқuқshinoS bakhshida ba «Rӯzi ҳuқuқi inson» maҳfilili sarpshor az baxsi ilmии doniShchӯn barguzor shud.

Ҳamin tavr, niشاсти mazkur bo suhani tabrikotii myodiри kafedraи ҳuқuқi inson va ҳuқuқshinoS myoқisav, n.i.x., dottsent Saidov I.I. ofoz gardid va sipesi maъrӯza se nafar doniShchӯni soli 4-umi ixtisosi ҳuқuқi bainalmillali – Nabievs Nekrӯz dar mavzui «Durnamoи faktoliyati CMM», Izratul-

loeva Savlat dar mawzui «Проблемаҳои универсализми ҳуқуқи инсон ва релятивизми фарҳанѓӣ» ва Қiёmidinov Farҳod dar mawzui «Ҳuқuқi inson dar arafai ҷaҳoniшавӣ» (bo zaboni anglisij) muҳokima гардид.

Dar rafti barguzorii niشاсти mazkur omodagii chid-dii ҳam maъrӯzačiēn va ҳam iштиrokchiiēn isbot megarid, zero onҳo dar barobari ba paҳlӯҳoi muҳimmi ilmii nazar namudan, inchnunin dar

doiraи masъalaҳoи baҳs-noki chomeari myosir fikru andešaҳoи xudro ibroz namudand. Az choniBi iшtirokchiiēn peshnihodi savolҳoi choliB rafti maҳfilpro digargun namud, kи bo tавsия va peshnihodҳoi судmandi doniShchӯn ustdodoni ширкатdoша хотимa meёft.

Tashkilkuнandagoni niشاсти mazkur tasminm girif-tand, kи minbâyд maҳfilҳoi ilmӣ-muboҳisaviro bo maҳfilҳoi ilmии kafedraҳoi digar niz barguzor namund, kи bo baroи inkiшofi maҳora-ti suhanvarӣ va ibroz oziDi andešaи doniShchӯn судmand boшad.

Masъul:
Savlat IZZATULLOEVА

ТАЪЗИЯ

Идораи rӯznomai «Minbari ҳuқuқshinoS» va sadorati faktulteti ҳuқuқshinoS ба tanzimgari shubbaи goi-bonaи faktultet Boboқulova Gulnora binobar vafoғti MODARAШ изҳori tasalliliyat menamoynd.

ПЕШВОИ МО – ИФТИХОРИ МО!

Пешвои миллати мо - ифтихори халқи мо,
Тоҷикистони азизамро намуда пурчило.
Пешрафти ҳар мақомот аз ҳидоятҳоятон,
Обруи ҳар ниҳодеро бувад саҳми Шумо.
Рушду ободии кишвар баҳри миллат шодӣ аст,
Як чаҳон раҳмат бигӯем бар Шумо, эй Пешво!
Ҳидмати халқу Ватанро аз дилу ҷон мекунем,
Чун фидокоре Шумо бошад бари мо раҳнамо!
Дониёр сидқан бигӯяд доимо аз қалби ҷон,
«Пешвои миллати моро нигаҳ дорад Ҳудо»!

**ЭҲДО БА БЕҲРӮЗ ХОҶАЗОДА –
ЧЕМПИОНИ ҶАҲОН ОИД БА САМБО
ДАР СОЛИ 2017**

Эй ҷавони қаҳрамон, ту ифтихори тоҷикон!
Кардай ту кишварат машхур дар рӯи ҷаҳон.
Дар рақобат гашта ғолиб сарбаланду сарфароз,
Парчами давлат ба номат гашт боло парфишон!
Таърихи кишвар варактардон шуд ҷил сол пас,
Зарнишоне, гӯй, овард Рустаме аз достон.
Тоҷбахшӣ расму оини қадими Рустам аст,
Бори дигар тоҷ бахшидӣ ба ҳар як паҳлавон.
Мехри меҳандӯстию ғайратат ҳам ҷӯр гашт,
Баҳри миллат кардӣ тоқат зери нангӯ ормон,
Аҳсану сад оғарин, табрик гӯяд Дониёр!
Бош доим сарбаланду род, марди паҳлавон!

Эҷоди Дониёр САНГИНИЙ

**Соли нав соли умеду ҳам барори кор бод!
Дар саодатмандӣ ӯро олами афкор бод!
Дар раҳи ободӣ доим миллатам бедор бод!
Ҳайр эй соли куҳан, хуш омадӣ, эй соли нав!**

